

Міністерство освіти і науки України
Коломийський інститут
Державного вищого навчального закладу
„Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

МИКОЛА ВАСИЛЬЧУК

ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО

**КОЛОМІЯ І КОЛОМІЙЩИНА
XX СТОЛІТТЯ**

Навчально-методичний посібник
для студентів спеціальності
„Українська мова та література”

Коломия
2007

УДК 821.161.2 "ХХ"

ББК 83.3(4 УКР)

В19

Рекомендовано до друку
Вченою радою Коломийського інституту
Державного вищого навчального закладу
„Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

У навчально-методичному посібнику, призначеному для студентів-філологів, подано тематику лекцій, практичних занять, а також біобібліографічні та критичні матеріали, які дають змогу студентам краще вивчити курс „Літературне краєзнавство”.

Рецензенти:

Хороб С. І., доктор філологічних наук, професор,
директор Інституту філології
(Державний вищий навчальний заклад
„Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”)
Табачин Л. Т., кандидат філологічних наук, доцент, вчений секретар
(Державний вищий навчальний заклад
„Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”)

Літературний редактор:

Васильчук С. В., учитель вищої категорії, методист
(Коломийський медичний коледж імені Івана Франка)

Васильчук М. М.

В19 Літературне краєзнавство (Коломия і Коломийщина. ХХ століття): Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності „Українська мова та література”. –Коломия, 2007. –112 с.

ДЕЩО ПРО ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО (ЗАМІСТЬ ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ)

Термін „краєзнавство” в українській мові доволі прозорий і на перший погляд не потребує особливих тлумачень. Він складений зі слів „край” (у значенні певної території) і „знати”. За тим самим принципом цей термін побудовано у цілої низки народів Європи: німців (Landeskunde¹), поляків (krajoznawstwo²), росіян (краеведение³). Дещо інше тлумачення слова мають чехи, які, крім суто чеської форми (znalec kraje) подають ще й іншу, заанглійшену назву (regionalista⁴). Як бачимо, всюди наголошено на слові край, регіон, що є складовою частиною якоїсь більшої території. Друга ж частина терміну вказує на знання, а не на якусь ознаку. Натомість англійці мають термін, який свідчить про характер знань про край (regional ethnographer⁵), а саме: етнографію. Етнографія ж – „історична наука, яка вивчає культуру й побут народів світу, їх походження, розселення та культурно-побутові взаємовідносини; народознавство”⁶. Отож, англійці під цим терміном розуміють етнографію якогось певного регіону.

Попри своє українське звучання, термін краєзнавство прийшов до нас через польське посередництво. Так дослідник А. Шнайдер 1868 р. у Львові видав два томи польськомовної „Енциклопедії до краєзнавства Галіції з погляду історичного, статистичного, топографічного”⁷.

Традиційно вважається, що на українському ґрунті термін краєзнавство вперше в Галичині 1892 р. вжив Іван Франко у праці “Галицьке краєзнавство”⁸ (однак, це не означає, що до того часу не було українського краєзнавства!). Спочатку цей термін не був характерним для нашої мови, його не подає Борис Грінченко в словнику української мови. Однак, з часом термін набув поширення, отож його вже фіксує Григорій Голоскевич у „Правописному словнику” видання 1930 р.⁹

Академічний “Словник української мови” подає таке визначення краєзнавства: “Вивчення історії, географії, економіки, етнографії тощо певної місцевості”¹⁰.

Більшу довідку краєзнавству присвятила „Українська радянська енциклопедія”, де зазначено, що краєзнавство – “всебічне вивчення порівняно невеликої території (села, району, області, краю) переважно силами місцевих жителів. Основними завданнями краєзнавства є систематичне виявлення, дослідження і охорона місцевих природних ресурсів, вивчення господарства, історії, побуту і культури населення свого краю.”¹¹.

Історію українського краєзнавства, яке бере свій початок ще в XIX ст., відображено в однойменній статті в “Енциклопедії українознавства”: “В 1920-их рр. краєзнавство буйно розвинулося на підсоветській Україні. [...] В 1930-их рр. большевики розгромили цю краєзнавчу роботу й установи, які її вели. Сучасне краєзнавство має між іншим завдання допомагати в реалізації советського господарського планування [...] та насамперед ширити советський патріотизм: на прикладі даного р-ну вивчати події з большевицької революції і війни 1941-45, місцевих советських героїв тощо.”¹².

В Україні краєзнавство в часи тоталітаризму тривалий час перебувало у напівлегальному, напівлетаргичному стані, оскільки глибоке знання рідного краю, його минувшини було невідгідним для політичного режиму. Йшлося не про закорінення людей на рідній землі, а про загальносоюзний патріотизм, вироблення романтики праці на новобудовах, переселень у Приамур’я чи ще кудись. Якщо ж займатися краєзнавством, то на кожному кроці поставала історія боротьби українського народу за незалежність, історія спротиву окупаційним режимам. Тому до краєзнавства в радянські часи офіційна наука ставилася майже так, як академічна медицина ставиться до знахарства.

Краєзнавство це не стільки галузь науки, як, скоріше, спосіб підходу до традиційних академічних наук, який, однак, з подальшим розвитком може претендувати на окрему науку. Краєзнавство має свої напрями, або види: історичне, географічне, ботанічне, літературне тощо.

Розвиток краєзнавства на Івано-Франківщині має свої певні традиції. В контексті відомих суспільно-політичних умов, у яких перебували Українці регіону у XIX ст., цілком зрозуміло, що активність тут ви-

являли передусім поляки. На той час припадає організований польський краєзнавчий рух: з'явилися відділи Татринського товариства в Станіславі (1876), Коломиї (1878), Львові (1883). Йшлося передусім про географічне краєзнавство.

Існує й поняття літературне краєзнавство. Його розвиток на Івано-Франківщині традиційно пов'язують з іменем Володимира Полека, який з першої половини 1960-х рр. активно працював у цій ділянці. Найохопнішою довідковою працею вченого є “Біографічний словник Прикарпаття”¹³. Взагалі ж літературним краєзнавством займалося багато людей, є напрацьований певний масив матеріалів. Так що літературне краєзнавство, принаймні на Івано-Франківщині, займає помітне місце в краєзнавстві загалом. Його роль особливо зросла в час національно-культурного та державного відродження в Україні наприкінці 1980-х – у 1990-х рр., оскільки стало можливим повернення із-під заборони імен тисяч діячів літератури, науки, видавничої справи.

Взагалі ж, літературне краєзнавство не лише межує з краєзнавством, а й з історією літератури. Нині навіть тяжко сказати, куди воно саме тяжить більше. Однак, якщо історія літератури “...досліджує її розвиток у зв'язку з розвитком суспільства та його культури, прагнучи виявити внутрішні закономірності літературного процесу”¹⁴, то літературне краєзнавство головним чином стоїть дуже близько до емпіричного літературознавства, яке збирає, описує й класифікує літературні явища без глибокого концептуального їх осмислення. Однак, на відміну від емпіричного літературознавства, літературне краєзнавство має локальний характер, тут доволі помітний історико-біографічний аспект. Суттєвим є й те, що у поле зору літературного краєзнавства потрапляють найчастіше всі вияви літературного життя. Тут немає строгої сепарації та диференціації письменників за їхніми творчими здібностями.

Крім української літератури, в поле зору краєзнавців потрапляють й літератури інших народів, які жили в нашому краї, письменники-перекладачі, а також українські письменники-емігранти з тієї чи іншої території.

Отож, цей курс пов'язаний з історією української та зарубіжної літератур, а також зі спецкурсом “Літературно-видавнича Коломия XIX–XX ст. у контексті українського письменства”¹⁵. Однак, якщо об'єктом згаданого спецкурсу є українські книги і періодичні видання Коломії другої половини XIX–XX ст., зародження й особливості розвитку друкарень в окремо взятому українському регіоні як першооснови становлення і діяльності регіональних журналістики, видавничої справи та літератури з погляду їхнього впливу на кристалізацію ідеї української самобутності, національної окремішності і державницьких устремлень, то у нашому спецкурсі об'єктом є літературне життя в регіоні та за його межами (вихідці з Коломийщини в літературі), а також навколітературні вияви (література і театр, літературні місця на Коломийщині, літературні музеї, пам'ятники і пам'ятні дошки тощо).

Хронологічно межі курсу охоплюють XX ст., тобто, час найповнішого вияву літературного руху, а територіально – головним чином місто Коломию та Коломийський район.

Коломийщина багата на літературні імена та події. Наприклад, у словнику “Коломийський азбуковник”¹⁶, який охоплює період 1939-99 рр. (а це лише трохи більше за половину століття), автор описав майже триста імен, пов'язаних з літературою.

Літературне краєзнавство допомагає повніше відчувати причетність до рідного краю, малої батьківщини людини, до духовної скарбниці народу. Актуальним є літературне краєзнавство для професійного зростання майбутніх учителів-філологів, адже вони в школі вестимуть уроки літератури рідного краю, проводитимуть різноманітні заходи, пов'язані з літературним життям регіону.

Стандартним навчальним планом для вищих навчальних закладів передбачено викладання студентам-філологам у восьмому семестрі курсу „Літературне краєзнавство”. Чіткої регламентації щодо географічних меж, а також меж хронологічних, нема. Зважаючи на регіональні особливості, на проблематику наукової діяльності Коломийського інституту Державного вищого навчального закладу „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, а також на

те, що студенти вже знайомі з елементами літературного краєзнавства з інших навчальних курсів, ми увиразнили територіальні межі (Коломия і Коломийщина), акцентувавши увагу на літературному краєзнавстві ХХ століття.

Курс розраховано на 44 години, з яких 20 годин – лекційні, 24 – семінарські заняття. На кожен тему лекції та практичного заняття відводиться по дві академічні години.

Курс, який є типовим для вищих навчальних закладів, насправді має локальний характер, зумовлений місцевими, регіональними особливостями, рівнем розвитку культури, а також літературно-краєзнавчих досліджень. Наш регіон вивчений порівняно добре, тут традиційно багате літературне життя, засвідчене численними творами художньої літератури, а також багатьма публікаціями літературно-краєзнавчого характеру. Разом з тим, недостатній рівень краєзнавчої роботи у бібліотеках, відсутність у Коломії наукової бібліотеки утруднюють студентам під час вивчення курсу „Літературне краєзнавство” доступ до численних публікацій, головним чином уміщених у місцевій періодиці. Тому ми вважаємо за доцільне зібрати воедино матеріали краєзнавчого характеру, які полегшать вивчення курсу.

Основна мета курсу – дати змогу студентам глибше вивчити літературні процеси ХХ століття в окремо взятому українському регіоні, що не лише допоможе краще зрозуміти особливості літературного життя, збагатить студентів знаннями про творчість того чи іншого письменника, а й дасть можливість майбутньому педагогові оперувати багажем знань, достатніх для ведення у загальноосвітній школі уроків літератури рідного краю. Крім цього, студенти набувають необхідних знань, що дає їм змогу надалі вести самостійну дослідницько-пошукову роботу в цій ділянці.

Нижче подаємо тематику лекційних занять, а також теми та запитання до семінарських занять, біобібліографічні довідки про письменників; разом з тим долучаємо й список художніх текстів (за сучасними публікаціями) та літературно-критичних матеріалів, які студенти мають змогу використовувати при підготовці до практичних занять.

Приступаючи до вивчення курсу, студенти-філологи вже володіють певним багажем знань і навичок як із дисциплін суспільно-гуманітарного циклу, так і з фахових дисциплін. Усе це сприяє продуктивній праці в ході вивчення курсу „Літературне краєзнавство”.

1. Словник німецько-український, українсько-німецький. –Ірпінь: Перун, 1994. –С. 169.
2. Польсько-російсько-український словник. –Київ; Львів: Радянська школа, 1991. –С. 117.
3. Ожегов С. Словарь русского языка. –Москва: Русский язык, 1986. –С. 259.
4. Русско-чешский, чешско-русский карманный словарь. –Прага, 1972. –С. 178.
5. Англо-український, українсько-англійський словник. –К.: Аконті, 1997. –С. 586.
6. Словник української мови: В одинадцяти томах. –Т. II. –К.: Наукова думка, 1971. –С. 491.
7. Schneider A. Encyklopedia do krajoznawstwa Galizyi pod wzgledem historycznym, statystycznym, topograficznym. –Lwow. –Т. 1–2.
8. Франко І. Галицьке краєзнавство // Франко І. Збір. творів: У 50 томах. –Т. 46. –Кн.2. –К., 1986.
9. Голоскевич Г. Правописний словник. –12-е вид. –Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Львів, 1994. –С. 185.
10. Словник української мови: В одинадцяти томах. –Т. IV. –К.: Наукова думка, 1973. –С. 319.
11. Українська радянська енциклопедія. –Т. 7. –К., 1962. –С. 322.
12. Р.М. Краєзнавство // Енциклопедія українознавства. –Т. 3. –Львів, 1994. –С. 1159–1160.
13. Полек В. Біографічний словник Прикарпаття: Зош. 1–17. –Івано-Франківськ, 1993. –272 с.; Його ж. Біографічний словник Прикарпаття: Зош 18–24. –Івано-Франківськ: Лік, 1999. –112 с.
14. Історія літератури // Літературознавчий словник-довідник. –К.: Академія, 1997. –С. 329.
15. Васильчук М. Літературно-видавнича Коломия XIX–XX ст. у контексті українського пистменства: Робоча програма, методичні поради, залікові тести: Для студентів спеціальності „Українська мова та література”. –Коломия, 2004. –28 с.
16. Васильчук М. Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр.: Біобібліографічний словник. –Коломия: Вільний голос, 2000. –200 с.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ (20 год.)

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу. Місце літературного краєзнавства в системі навчальних дисциплін (2 год.).

Тема 2. Коломийщина в контексті української літератури на зламі століть (Сильвестр Яричевський, Богдан Лепкий, Лесь Гринюк, Марійка Підгірянка, Ярослав Гординський, Антін Крушельницький) (2 год.).

Тема 3. Українська література під час Першої світової війни і національно-визвольних змагань 1918-20 рр. (Юрій Гринюк, Микола Матіїв-Мельник, Мирослав Ірчан, Юрій Шкрумеляк, Василь Атаманюк) (2 год.).

Тема 4. Українська література в міжвоєнний період (Олена Кисілевська, Ірина Вільде, Андрій Чайковський, Дмитро Николишин, Володимир Павлусевич) (2 год.).

Тема 5. Радянофільські письменники і Коломийщина (Юрій Козланюк, Ярослав Галан, Іван Ткачук, Дмитро Осічний, Іван Михайлюк, Юрій Мельничук) (2 год.).

Тема 6. Літературне життя в регіоні воєнних і повоєнних років та періоду хрущовських політичних реформ (1940-і – кін. 1960-х рр.) (Василь Костащук, Юрій Шкрумеляк, Борис Мельник, Михайло Хромей, Ярослав Свищук, Володимир Данькевич, Тарас Мельничук, Володимир Бандурак) (2 год.).

Тема 7. Осмислення суспільно-політичних подій в Україні кінця 1930-х – 1950-х рр. в історичній прозі Василя Кархута (2 год.).

Тема 8. Літературні процеси 1970-х – 1980-х рр. (Василь Герасим'юк, Ярослав Ярош, Мирослав Лазарук, Ольга Слоньовська, Марта Томенко, Богдан Томенчук, Павло Федюк, Оріся Яхневич, Василь Стефак, Михайло Григорів). Літературно-краєзнавчі дослідження Івана Білинкевича (2 год.).

Тема 9. Література доби української державності (Михайло Андрусак, Дмитро Гриньків, Іван Стефурак, Андрій Малащук, Ярослав Ясінський, Василь Рябий, Микола Савчук, Алла Кох, Надія Кметюк, Ярослав Руданець, Володимир Герман) (2 год.).

Тема 10. Письменники і літературознавці українського зарубіжжя – вихідці з Коломиїщини (Святослав Гординський, Богдан Романенчук, Ростислав-Роман Єндик, Марія Кейван-Крупська, Ярослава Острук-Сосенко, Микола Погідний, Остап Стронецький) (2 год.).

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ (24 год.)

Тема 1. ТРАДИЦІЙНЕ І МОДЕРНЕ У ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

1. Лесь Гринюк. Життя і творчість.
2. Стилєві особливості новелістики і поезії Леся Гринюка.
3. Життєва і творча доля Сильвестра Яричевського.
4. Коломийський період творчості Сильвестра Яричевського.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 1

□ ЛЕСЬ ГРИНЮК

Гринюк Лесь (Олекса) Якимович (псевд. і крипт. Вільшанський Стефан, Віль, Ст. Віль, Лесь Гр..., Ст. В., Гр. Лесь, Г., Л.Г., лг, св; 25 березня 1883, с. Воскресінці, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 7 серпня 1911, там само). Письменник, публіцист, перекладач.

Найстарший з шести дітей. Навчався у нижчій початковій школі у с. Воскресінцях; народній школі в Коломиї (1891-96). З відзнакою закінчив Коломийську гімназію (1896–1902). Навчався на філософському факультеті Львівського університету (через бідність і хворобу навчання не закінчив).

Перші літературні спроби опублікував у гімназійному самвидавньому часописі „Ціп”; найраніший датований твір – етюд „Озеро” (квітень 1900 р.; опубліковано 1903 р.). Як письменник дебютував у „Літературно-науковому віснику” (1902), де видрукував новелу „Весняні вечери”.

Леся Гринюк – автор збірки новел „Весняні вечери” (1904). Про його прозу Василь Сімович писав: „Почав писати дуже швидко, ще на гімназійній лавці, і писати, як у нас була тоді мода в молоді – новелі. І „Весняні вечери” [...] теж продукт гімназійних часів. Вони й наскрізь характеризують молодого поета-мрійника: лагідного, тонкого, підмітливого. Не все в них оригінальне. Читаючи їх, маєм вражіння, що десь колись ти вже те саме читав, чи в поляків Тетмаєра, Жеромського, чи в нашого Стефаніка або Семанюка. І не тільки в думках, але й у манері писання чується наслідування (от хоч би в уживанню підгірської говірки в розмовах селян). Але ж вони вказують на те, що з Гринюка був талановитий оповідач, і міг був виробитися дуже гарний новеліст, який був би прикрасив наш літературний квітник не одною запахлою квіткою.”

Декілька власних віршів, підписаних „Ст. Вільшанський” Леся Гринюк опублікував в альманасі на честь Ольги Кобилянської „За красою” (Упоряд. Остап Луцький. –Чернівці, 1905). Вірші друкував у часописах „Поступ” (Коломия, 1903-04), „Буковина” (Чернівці, 1906-08). Поезії Леся Гринюка притаманні мотиви замилювання природою. Причому, в одному випадку (добірка з трьох віршів „З округи”, опублікована в альманасі „За красою”) споглядання природи є тим ключем, який відкриває внутрішній світ ліричного героя, пройнятого гіркотою людської недосконалості (моральної і фізичної), передчуттям (чи реальним, чи прибраним) розлуки зі світом. Тому, говорячи, наприклад, про ніч (вірш „Як тиха ніч... Ось під тобою”), автор каже: „І ждеш, чи в тій тиші, як море, Не прийде вічне забуття...”. Однак, у пізніших творах Леся Гринюка звучать вітальні мотиви. Показовим є вірш „Никнуть тіни, зорі гаснуть” (Буковина. –1907. –17 серпня), написаний у Ворохті. Тут образ ночі не страшний: нічна темінь минає, ліричний герой переконаний, що збудеться його щастя: „Смійся, мила, я з тобою І моє кохання буде!”. Твір проникнутий оптимізмом, перспективою життя: „І, обнявшись, будем ждати, Поки зійде сонце ранне”. Загалом, Леся Гринюк у поезії медитатор, він занурюється у світ власних почуттів і відчуттів. Його ліричний герой

не хоче бездонно сірого життя, протиставляючи йому самотність серед природи (вірш „Дарма”). Його не приваблює „...труд, гіркі мозоли...”, об які розбиваються найкращі мрії. Та, водночас, природа стає тим фактором, який не дає людському серцю остаточно зачерствіти, тому ліричний герой твору (вірш „Вечірня година”) духовно очищається, дивлячись на осіннє передвечірнє згасання природи: „О, в ту годину всі ви, всі прийдіть, Що нас життя недругами зробило – Я вам прощу, а ви мені простіть!”.

Леся Гринюк працював редактором часопису „Поступ” (Коломия, 1903-05); де опублікував близько двох десятків власних творів різних жанрів (поезія, образки, етюди, кореспонденції, рецензії, літературно-критичні статті), зокрема, „Про Василя Стефаника” (Поступ. –1904. – ЧЧ. 15–17, 23, 24).

1907-08 рр. „вів редакцію” чернівецької „Буковини”; працю залишив через хворобу (туберкульоз легень); лікувався у Дубровнику в Хорватії. Після повернення в Галичину чотири місяці провів у Львові як співробітник часопису „Діло”. У Воскресінці повернувся в липні 1909 р. тяжко хворим.

Леся Гринюк знав п’ять іноземних мов; помітним є його внесок у літературу як перекладача. На замовлення видавця Якова Оренштайна для коломийського видавництва „Галицька накладня” переклав з російської повість Миколи Гоголя „Тарас Бульба” (1909) і дещо з прози Леоніда Андрєєва – „Три оповідання”, комедію лауреата Нобелівської премії (1903), норвезького письменника Б’єрнстєрне Б’єрнсона „Новоженці”, працю Томи Ахеліса „Начерк социольогії”. Найпомітнішою працею Леся Гринюка в галузі перекладу є українська інтерпретація праці Фрідріха Ніцше „Так мовив Заратустра” – перший україномовний переклад взагалі. Незакінчені переклади А. Бергзона „Einführung in die Metaphysik” („Вступ до метафізики”) та Шеглера „Geschichte der Philosophie” („Історія філософії”); очевидно, переклад „Вступу до метафізики” завершив Євген Яворський, опублікований Яковом Оренштайном: „одразу ж після смерті Л. Гринюка Яків Оренштайн буквально конфіскував усю творчу спадщину письменника. Він повкидав

усі рукописи Леся у лантухи, наладував ними фіру і вивіз усе те безцінне добро до своєї камениці в Коломиї”, – згадував Петро Кривоносюк.

Прах Леся Гринюка 1970 р. зі старого сільського цвинтаря перепоховали неподалік церкви у Воскресінцях; 2 жовтня 1994 р. біля могили письменника відкрили пам’ятник (автор Володимир Римар). Створено добротинну організацію „Покутський фонд імені Леся Гринюка” (2004).

Окремі видання творів Леся Гринюка: *Весняні вечери* (Коломия: З друк. Вільгельма Бравнера; накл. Євгена Крушинського, 1904. –96 с.), *Весняні вечери* (Передм. В. Верніволі. –2-е вид. –Київ; Ляйпціг: Українська накладня, [1920]. –64 с.). Публікації у журналах, збірниках, альманахах: „Літературно-науковий вістник” (1902. –№7); „За красою” (Чернівці, 1905); „Поступ” (Коломия, 1903-04).

Переклади: *Гоголь М.* Тарас Бульба: Повість з ілюстраціями (Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, [1909]. –208 с.); *Ніцше Ф.* Так мовив Заратустра: Книга для всіх і для нікого (Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, [Б.р.]); *Б’єрнзон Б.* Новоженці: Комедія в двох діях (Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, [Б.р.]. –61 с.); *Андрєєв Л.* Три оповідання: Валя. Пропасть. Сміх (Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, [Б.р.]. –56 с.).

ДЖЕРЕЛА **(сучасні видання)**

Тексти

1. *Гринюк Л.* Весняні вечори: Новели / Авт. передм. і упорядк. *В. Гринюка.* –Коломия: Вік, 1996. –64 с.

2. *Гринюк Л.* Троє дітей // Українська новелістика кінця ХІХ – початку ХХ ст.: Оповідання, новели, фрагментарні форми (ескізи, етюди, нариси, образки, поезії в прозі). –К.: Наук. думка, 1989. –С. 519.

3. *Гринюк Л.* Весняні вечери. Троє дітей. Через гри // Спалах блискавки. Слово про Леся Гринюка: Статті. Есе. Новели. Спогади / Видавець і упоряд. *В. Гринюк.* –Коломия, 1994. –40 с.

Література

1. *Білинкевич І.* Забуте ім'я // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. –1967. –28 листопада.
2. *Вальо М.* Забутий письменник і журналіст Лесь Гринюк // Дзвін [Львів]. –1991. –№ 1.
3. *Вальо М.* Яків Оренштайн – феномен української видавничої справи // Літературний Львів [Львів]. –1994. –Ч. 10–11.
4. *Васильчук М.* Гринюк Лесь (Олекса), син Якіма // Енциклопедія Коломийщини / За ред. *М. Васильчука, М. Савчука.* –Зш. 4, літери Г, Г'. –Коломия: Вік, 2006. –С. 144–145.
5. *Васильчук М.* Новеліст і перекладач з Воскресінців // Вільний голос [Коломия]. –2003. –18 березня.
6. *Васильчук М.* Письменник Лесь Гринюк – інтерпретатор „Так мовив Заратустра” Фрідріха Ніцше та інших західноєвропейських естетико-філософських праць (історико-біографічний аспект) // Статті з історії культури й освіти на Коломийщині. –Вип. 1. –Івано-Франківськ: Коломия, 1996. –С. 10–15.
7. *Васильчук М.* Письменство на Коломийщині: Друга пол. 16 ст. – 1939 р. –Коломия: Народний дім, 1993. –С. 38–39.
8. *Васильчук М.* Силуети: Коломиєзнавчі тексти. –Коломия: Вік, 2006. –С. 52–54.
9. *Качкан В.* Гринюк Олекса Якимович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. –Вип. III. –Львів, 1996. –С. 87–88.
10. *Качкан В.* Українське народознавство в іменах: У двох част. –Ч. 2. –К.: Либідь, 1995. –С. 79.
11. *Копиленко М.* Олекса Гринюк // Червоний прапор [Коломия]. – 1966. –18 березня.
12. *Крохмалюк О.* Фонд духовного відродження // Вільний голос [Коломия]. –2004. –22 січня.
13. *Осадчий А.* Незабутній письменник // Агро [Коломия]. –1991. –4 травня.
14. *Погребенник Ф.* Гринюк Лесь // Українська літературна енциклопедія: У п'яти томах. –Т. 1. –К.: УРЕ, 1988. –С. 492.
15. *Полєк В.* Відстояли основи реалізму // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. –1983. –26 березня.
16. *Романків П.* Світло Леся Гринюка // Вісник Коломиї [Коломия]. – 1994. –8 жовтня.
17. Спалах блискавки. Слово про Леся Гринюка: Статті. Есе. Новели. Спогади / Видавець і упоряд. *В. Гринюк.* –Коломия, 1994. –40 с.
18. *Хриптун М.* Життя, мов спалах свічки // Всевідо [Коломия]. – 2003. –4 квітня.

19. Яків Оренштайн – феномен української видавничої справи: Каталог виставки / Уклад. *О. Канчалаба, І. Гречко*. – Львів, 1998. – 96 с.

20. *Ярош Я.* Лиш 28 літ... // Червоний прапор [Коломия]. – 1988. – 6 серпня.

□ СИЛЬВЕСТР ЯРИЧЕВСЬКИЙ

Яричевський Сильвестр Гнатович (літ. псевд. – Шальвір, С. Яр.; 14 січня 1871, м. Рогатин, тепер Івано-Франківської обл. – 30 березня 1918, м. Серет, тепер Республіка Румунія). Поет, перекладач, мистецтвознавець, педагог.

Виходець з міщанської родини. Освіту здобував у Рогатинській народній школі, українській гімназії у Львові (1883), польській гімназії у м. Бережанах. Навчався у Львівському університеті (з 1892 р.), служив у війську у Львові (1892-94); навчався на філософському факультеті Віденського університету (1896–1901). Викладач української, німецької, польської мов в українській гімназії в Перемишлі. Від 13 жовтня 1902 по квітень 1903 р. викладав українську і німецьку мови в Коломийській гімназії. Навесні 1903 р. – журналістська праця в Чернівцях. Викладач латинської, української, німецької мов, географії і каліграфії в Кіцмані на Буковині. Одружився з уродженкою м. Серета; жив і працював у м. Серет, був бургомістром.

Перші вірші опублікував 1892 р. у часописі “Зеркало” (Львів). Йому належать численні публікації в періодиці, ілюстрованих календарях “Просвіти”, розвідки з питань мистецтва та ін. Зокрема, в збірнику “Народний декляматор” (Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, 1903) – сатиричний вірш “Циганська оборона”. Перекладав твори німецьких, польських, російських, словенських поетів.

Окремі видання творів Сильвестра Яричевського: Небесні співці: Драматична алегорія (Перемишль, 1902); [Розвідка про Ф. Прешерна] (Перемишль, 1902 [?]); Серце мовить: Поеми в прозі (Коломия, 1903); На філях життя: Новели (Чернівці, 1903); Пестрі звуки: Лірика. Поеми і балади. Переклади і переспіви. Поеми в прозі (Чернівці, 1904); Між тернем і цвітом: Новели (Львів, 1905); Горемир: Поетична казка

(Чернівці, 1906); Січ іде!: Народна драма в 3 діях (Чернівці, 1907); Ангел-убійник: Баляди (Чернівці, 1908); Княгиня Любов: Староукраїнська драма-дума в 3-х діях (Коломия: Галицька накладня Якова Оренштайна, [Б.р., 1908]); Kunst und Asthetik in der Mittelschule [Мистецтво і естетика в середній школі, – нім. мов.] (Чернівці); Початок кінців: Віршована драма з часів Хмельниччини; Esn Dichter der Liebe und des Protest [Поет любові і протесту – нім. мов.] (Серет, 1911).

ДЖЕРЕЛА **(сучасні видання)**

Тексти

1. *Яричевський С.* Вечір в неділю // Акорди: Антологія української лірики від смерті Шевченка / Упоряд. *Іван Франко*. –К.: Веселка, 1992. –С. 290.
2. *Яричевський С.* [Вірші]: Гімн; Бурлака; Село і місто; Устань, прометею! // Антологія української поезії: У чотирьох томах. –Т. 2. –К., 1957. –С. 343–346.
3. *Яричевський С.* [Вірші]: Гімн. Бурлака. Село і місто. Устань, Прометею! // Антологія української поезії: В шести томах. –Т. 3. –К.: Дніпро. 1984. –С. 223–226.
4. *Яричевський С.* [Вірші]: Тихе щастя; Мрія-гадка; Соловйова пісня; Гімн; Широкий шлях; Бурлака // Українська муза: Поетична антологія. –Вип. 8. –К.: АТ „Обереги”, 1993. –Кол. 831–824.
5. *Яричевський С.* Лист від 26 травня 1904 р. // Хай святиться ім'я твоє: Антологія одного листа. –Т. 9. –Львів; Івано-Франківськ, 2006. –С. 127.
6. *Яричевський С.* Пелікани; Дев'ята симфонія; В лавровім вінку; Дурна, що вона собі гадає! // Українська новелістика кінця XIX – початку XX ст. –К.: Наук, думка, 1989. –С. 378–390.
7. *Яричевський С.* Пустка; В лавровім вінку; Пан обер-лейтенант; Пролетар; Дурна, що вона собі гадає!; Антихрист надходить; Вірую...; „Колега моралосипца”; Під самий Великдень // Образки з життя: Оповідання, новели, нариси. –Львів: Каменяр, 1989. –С. 116–156.
8. *Яричевський С.* Твори в двох томах / Упоряд., підгот. текстів, вст. ст. і приміт. *М. Ласло-Куцюк*. –Т. 1. –Бухарест: Критеріон, 1977. –304 с.;
9. *Яричевський С.* Твори в двох томах / Упоряд., підгот. текстів, вст. ст. і приміт. *М. Ласло-Куцюк*. –Т. 2. –Бухарест: Критеріон, 1978. –512 с.
10. *Яричевський С.* [Твори] // Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття: Хрестоматія / За ред. *Б. Мельничука, М. Юрійчука*. –Част. 1. –Чернівці: Прут, 2001. –С. 383–407.

Література

1. *Васильчук М.* Яричевський Сильвестр // *Енциклопедія Коломийщини*. –Зш. 14, літери Щ, Ю, Я. –Коломия: Вік, 2002. –С. 47–48.
2. *Васильчук М.* Письменство на Коломийщині: Друга пол. 16 ст. – 1939 р. –Коломия: Народний дім, 1993. –С. 72–73.
3. *Василик С.* Вперше у рідному краї // *Червоний прапор [Коломия]*. –1990. –28 квітня.
4. Видання „Просвіт” Галичини: книги та аркушева продукція (1868–1939): Бібліографічний покажчик. –К.: Абрис, 1996. –248 с.
5. *Енциклопедія українознавства*. –Т.11. –Львів, 2003. –С.397.
6. *Івасюк М.* Поет і громадянин // *Жовтень [Львів]*. –1971. –№ 1. –С. 115–118.
7. *Івасюк М.* Про зв’язки С. Яричевського із словенською літературою // *Українське літературознавство*. –1975. –Вип. 24. –С. 53–56.
8. *Івасюк М.* Роль Івана Франка в творчій діяльності С. Яричевського // *Українське літературознавство*. –1976. –Вип. 26. –С. 30–34.
9. *Івасюк М.* Співець боротьби і сподівань // *Літературна Україна [Київ]*. –1971. –19 січня.
10. *Мельничук Б.* З пісень „Січового батька”: До 125-річчя від дня народження Сильвестра Яричевського // *Молодий буковинець [Чернівці]*. –1996. –19 січня.
11. *Полек В., Дзвінчук Д., Угорчак Ю.* Відомі педагоги Прикарпаття: Біографічний довідник. –Т. 1. –Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. –С. 159.
12. Сильвестр Яричевський // *Антологія української поезії: У чотирьох томах*. –Т. 2. –К., 1957. –С. 343.
13. Сильвестр Яричевський // *Українська муза: Поетична антологія*. –Вип. 8. –К.: АТ „Обереги”, 1993. –Кол. 819–820.
14. Сильвестр Яричевський // *Новий час [Івано-Франківськ]*. –1993. –20 березня – 2 квітня.
15. *Українські альманахи і збірники XIX – початку XX ст.: Бібліографічний покажчик / Склав І. Бойко*. –К.: Наукова думка, 1967. –372 с.
16. Яричевський Сильвестр Гнатович // *Українські письменники: Біобібліографічний словник. У п’яти томах*. –Т. 3. –К., 1963. –С. 773.
17. Яричевський Сильвестр Гнатович // *Український радянський енциклопедичний словник*. –Т. 3. –К., 1968. –С. 848.
18. Яричевський Сильвестр Гнатович // *Акорди: Антологія української лірики від смерті Шевченка / Упоряд. Іван Франко*. –К.: Веселка, 1992. –С. 332.
19. Яричевський Сильвестр // *Енциклопедія українознавства*. –Т. 10. –Львів, 2000. –С. 3984.
20. *Ярош Я.* Забута слава чесного поета // *Прикарпатська правда [Івано-Франківськ]*. –1991. –14 лютого.

Тема 2. КОЛОМІЯ І КОЛОМІЙЩИНА У ЖИТТІ І ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

1. Марійка Підгірянка: витоки творчості.
2. Педагогічні ідеї та національне підґрунтя творів Марійки Підгірянки для дітей.
3. Поема Марійки Підгірянки „Мати-страдниця”: ідея, образи.
4. Прикарпаття у долі і творчості Богдана Лепкого.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 2

□ МАРІЙКА ПІДГІРЯНКА

Марійка Підгірянка (справжнє прізвище – Леннерт-Домбровська Марія Омелянівна; 29 березня 1881, с. Білі Ослави, тепер Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. – 18 травня 1963, м. Львів). Поетеса, драматург.

Народилася в сім’ї лісника. З 1887 р. – навчалась в Уторопській двокласній школі. 1894 р. написала перший вірш. 1896 р. у Коломиї склала іспит за восьмикласну жіночу виділову (міську) школу. Перші публікації у часописах Галичини – 1901 р., тоді ж уперше скористалась псевдонімом Марійка Підгірянка (у львівському часописі „Діло”).

Була знайома з Ольгою Кобилянською (з 1896 р.), Осипом Маковеєм (з 1900 р.), Іваном Трушем (з 1902 р.), Гнатом Хоткевичем (з 1906 р.), Євгеном Маланюком (з 1921 р.), Уляною Кравченко (з 1930 р.).

Учительська праця в с. Рибне на Косівщині (1905-10). Упродовж 1911-15 рр. працювала народною учителькою в селі Ворона, тепер Коломийського району на Івано-Франківщині. Разом з чоловіком займалася громадською працею.

З початком Першої світової війни російська польова жандармерія конфіскувала рукописи творів (неопубліковані поетичні збірки „Крап-

лини крові”, „На чужині”), листування, інші матеріали Марійки Підгірянки. Після призову чоловіка до австрійського війська, вона разом з дітьми потрапила до табору для переселенців Гмінд (Нижня Австрія, 1916-17 рр.). Педагогічна праця у Сватоборжцях у Моравії (1917-19).

1919-29 рр. жила і працювала на Закарпатті (сс. Зарічево, Порошково, Довге). Публікувала свої твори окремими збірками, видала читанку „Ластівочка” (1925), здійснила переклад (за чеським виданням) повісті Данієля Дефо „Робінзон Крузо” (1925).

Після вимушеного повернення до Галичини (1929) активно виступала в пресі. Друкувалася в коломийських журналах „Жіноча доля”, „Світ молоді”, інших виданнях. Водночас працювала вчителькою у с. Антонівка Тлумацького повіту, далі – у школі с. Братишів (з 1938 р.) та Нижнів (1941-43) того ж повіту. 1943-45 рр. подружжя Домбровських перебувало на примусових роботах у м. Реберг (Австрія). 1945 р. Домбровські повернулись в Україну. Жили і працювали у с. Вікняни Тлумацького району, згодом оселились у с. Рудно на передмісті Львова (з 1957 р.). Марійка Підгірянка – член Спілки письменників СРСР (з 1960 р.).

Прижиттєві видання творів Марійки Підгірянки: „Відгуки душі” (Львів, 1908), „Малий Василько” (Відень, 1916), „Святий Отець Николай в гостині Підкарпатської Русі” (Ужгород, 1920), „В чужім пір’ї: П’єса” (Ужгород, 1922), „Збірничок віршів для дітей” (1926), „Мати-страдниця: Поема” (Львів, 1929), „Брисько, гуска і лисичка” (Львів, 1932), „Юркова мандрівка” (Львів, 1932), „Юрко Жмурко і Хмурко” (Львів, 1932), „Кравчиня Маруся” (Львів, 1932), „Брисько, гуска і лисичка” (Мюнхен, 1949).

Відгуки про творчість Марійки Підгірянки. „Місце в літературі Марійка Підгірянка заслужила своїм безперечним талантом” (Василь Щурат, 1908); „А жінка вся тут, між серцем і душею, в тих краях казкових, де тепло і соняшно, радісні сльози, біль і жаль, і в тих краях Марійка Підгірянка є королевою. Образи виходять в неї повні і закінчені. Ми вже маємо поезію, котра вийшла на шлях загальносвітового розвитку, вважаючи творчість Павла Тичини, Максима Рильського, Павла Филиповича, Тодося Осьмачки, Марійки Підгірянки за міцну

основу формування фронту національної культури, з якої повстане Україна” (Євген Маланюк, 1922); „Марійка Підгірянкa своїми талановитими творами зробила багато доброго народові, і від народу їй подяка і честь” (Павло Тичина, 1961); „Прості безпретензійні вірші ці – одно з багатьох свідчень великої духовної сили українського народу, душевної краси нашого жіноцтва” (Максим Рильський, 1962); „Щире слово поетеси Марійки Підгірянки не загине серед добрих людей” (Дмитро Павличко).

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Підгірянкa М.* Ростіть великі. –Львів: Каменяр, 1979. –32 с.
2. *Підгірянкa М.* Розповім вам казку, байку: Віршовані казки / Упоряд. і автор передмови *В. Левицький*. –К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. –32 с.
3. *Підгірянкa М.* Зозуленька накувала: Лічилки і загадки. –Коломия: Вік, 2003. –48 с.
4. *Підгірянкa М.* Таїна Миколаївської ночі / Упоряд. і передм. *В. Левицького*. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2004. –48 с.
5. *Підгірянкa М.* Марійчин Великдень / Упоряд. *В. Левицький*: [Поезія, проза, висловлювання про письменницю]. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2005. –96 с.
6. *Підгірянкa М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –64 с.
7. *Підгірянкa М.* Мати-страдниця // Дзвони Підгір'я [Калуш]: Літературно-мистецький випуск. –1991. –27 квітня.
8. Добірка віршів Марійки Підгірянки // Агро [Коломия]. –1990. –10 листопада.

Література

1. *Баран Є.* Ніколи не визнавала себе поетесою // *Підгірянкa М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 41–43.
2. *Бурнашов Г.* Краю милішого нема: Документальна повість. –Івано-Франківськ: Ситмфонія Форте, 2006. –64 с.

3. *Васильчук М.* Силуети: Коломиєзнавчі тексти. –Коломия: Вік, 2006. –С. 67–68.
4. *Вільшук М.* Поема „Мати-страдниця” // Обрії [Івано-Франківськ]. – 1995. –№ 2.
5. *Вільшук М.* Поема „Мати-страдниця” // *Підгірянкя М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 47–51.
6. *Заклинський Б.* З нагоди нової поеми Марійки Підгірянки // *Підгірянкя М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 51–54.
7. *Левицький В.* З гір Карпатських // *Підгірянкя М.* Розповім вам казку, байку: Віршовані казки / Упоряд. і автор передмови *В. Левицький.* –К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. –С. 3–5.
8. *Левицький В.* Дивосвіт Марійки Підгірянки – „бабці Клапці” // *Підгірянкя М.* Зозуленька накувала: Лічилки і загадки. –Коломия: Вік, 2003. –С. 3–5.
9. *Левицький В.* Королева дитячого слова // Народна воля [Надвірна]. –2006. –1 квітня.
10. *Левицький В.* Ой хто, хто Миколая любить... // *Підгірянкя М.* Таїна Миколаївської ночі / Упоряд. і передм. *В. Левицького.* –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2004. –С. 3–7.
11. *Левицький В.* Страдницькі дороги поеми // *Підгірянкя М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 55–62.
12. *Лучук В.* Марійка Підгірянкя // Жовтень [Львів]. –1971. –№ 11.
13. *Марія Домбровська* // Письменники радянської України, 1917–1987: Біобібліографічний довідник. –К.; Рад. письменник, 1988. –С.195.
14. *Панько Ю.* Про долю поеми Марійки Підгірянки „Мати-страдниця” // *Підгірянкя М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 46–47.
15. Рецензія *М. Д. Деркач* на поему „Мати-страдниця” // *Підгірянкя М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 43.
16. *Слезінський В.* „Кобзар” прочитала вперше в Коломиї // Вісник Коломиї [Коломия]. –1991. –29 березня.
17. *Слезінський В.* Марійка Підгірянкя і Коломийщина // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –20 березня.
18. *Слезінський В.* Марійка Підгірянкя: Образки до портрета вчительки і поетеси. –Част. 1. –Калуш, 1992. –58 с.

19. *Стельмахович О.* Народна вчителька і поетеса // Жовтень [Львів]. –1981. –№ 3.
20. *Стельмахович О.* Народна вчителька і поетеса // *Підгірянкa М.* Мати-страдниця. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. –С. 44–46.

□ БОГДАН ЛЕПКИЙ

Лепкий Богдан Сильвестрович (4 листопада 1872, с. Крегулець, тепер Гусятинського р-ну Тернопільської обл. – 21 липня 1941, Краків, Польща). Письменник, учений, публіцист, громадський діяч.

Народився у сім'ї священика, який ще студентом брав участь у виданні часопису „Правда”; згодом під псевдонімом Марко Мурава писав літературні твори.

Богдан Лепкий основи шкільної науки отримав від домашнього вчителя. Далі він вступив до народної школи в Бережанах (1878). По закінченні початкової школи навчався у Бережанській гімназії (до 1891 р.). Вступив до Академії мистецтв у Відні (1891), однак скоро покинув навчання і за порадою Кирила Студинського записався на філософський факультет Віденського університету; вивчав мовознавство та історію літератури. Разом з Філаретом Колесою займався етнографічними дослідженнями. Належав до студентського товариства „Січ”.

1892 р. Богдан Лепкий перейшов на навчання у Львівському університеті (закінчив 1895 р.). У Бережанській гімназії (до 1899 р.) викладав українську, польську та німецьку мови, історію та географію.

Викладач української мови й літератури в Ягеллонському університеті (Краків, з 1899 р.). Крім праці в університеті, Богдан Лепкий викладав у приватних гімназіях, читав лекції на різноманітних курсах. Помешкання Лепких у Кракові було своєрідним українським представництвом; тут бували Василь Стефаник, Михайло Коцюбинський, Ольга Кобилянська, Остап Луцький, Кирило Студинський.

Один із засновників та активний учасник Слов'янського клубу (з 1901 р.), який видавав часопис „Świat słowiański” (Краків, 1905-14); співпрацю з газетою перервав 1907 р.

Із 1880-х рр. активно виступав на сторінках різних видань зі своїми творами (газети „Діло”, „Український вісник”, „Громадський вісник”, „Свобо-

да”, „Буковина”). Активно співпрацював із польськими виданнями, друкував літературознавчі розвідки про українську та польську літературу. Внаслідок співпраці Богдана Лепкого з Владиславом Орканом опубліковано багато творів української літератури в польських перекладах.

Богдан Лепкий – автор книг оповідань: „3 села” (1898), „Оповідання”, „Щаслива година” (1901), „В глухім куті” (1903), „По дорозі життя” (1905), „Кидаю слова” (1911); поетичних збірок „Стрічки” (1901), „Листки пануть”, „Осінь” (1902), „На чужині” (1904), „3 глибин душі” (1905), „Для ідеї” (1911), „3-над моря” (1913); літературознавчих досліджень „Василь Стефаник” (1903), „Начерк історії української літератури” (1904), „Маркіян Шашкевич” (1910), „Про життя великого поета Тараса Шевченка” (1911). Йому належать історичні твори, зокрема, тетралогія „Мазепа”.

Ще за життя письменника твори Богдана Лепкого перекладали польською, російською, чеською, німецькою, угорською та сербською мовами.

Події Першої світової війни застали Богдана Лепкого з сім’єю у Кракові. Коли російська армія восени 1914 р. почала займати Галичину та Буковину і вивозити представників української еліти вглиб Росії, Лепкі переїхали в Карпати, зупинились у Яремчє в готелі. У будинок потрапив снаряд, згоріли речі, а також рукописи третього тому „Начерку історії української літератури” та драма „Мотря”. Письменник з сім’єю через Угорщину перебрався до Відня, де активно співпрацював із Союзом визволення України, допомагав видавати український буквар, календарі, брошури. Зредагував видання „Слова о полку Ігорєвім в українських перекладах” (1915).

Був мобілізований до австрійського війська (осінь 1915 р.), але не висланий на фронт, а призначений у табір військовополонених українських солдатів російської армії; тут проводив культурно-освітню роботу.

Богдан Лепкий з сім’єю оселився у Раштаті (з листопада 1915 р.), де працював як викладач історії української літератури та історії української культури; лекції Богдана Лепкого мали великий успіх, тому заняття з бараків перенесли до міського театру. Згодом табір поділили на дві частини, Богдан Лепкий переїхав до Вєцлара, де брав участь в

організації початкової школи, народного університету, крамниці, книгарні, художнього ательє тощо, а також виданні часопису „Громадська думка” (Вещлар, 1917-18).

Був у Львові, Бережанах і Жукові (літо 1917 р.). Поруйновані галицькі міста і села справили на Богдана Лепкого гнітюче враження, що згодом знайшло відображення у його творах. У Вещлярі виступав з рефератами по робітничих господарствах і фабриках, де працювали військовополонені. Публікував свої твори у часописі „Шлях” (Зальцведель, 1919-20); працював в Українській військово-санітарній місії, яка готувала військовополонених для від’їзду додому (1919).

Коли табори було ліквідовано (весна 1920 р.), Богдан Лепкий переїхав до Шпандау (під Берліном), з січня 1921 р. жив у Берліні. На курсах українознавства в Українському Червоному Хресті викладав українську літературу, організував і керував Товариством вищої освіти, приймав іспити у випускників середніх шкіл, виступав з рефератами на святкових академіях. Виступав зі своїми публіцистичними та літературознавчими статтями в часописах „Українське слово” (Берлін, 1921-23) та „Літопис політики, письменства і мистецтва” (Берлін, 1923-24), співпрацював із видавництвами Якова Оренштайна „Галицька накладня” (Коломия, 1903-19) та „Українська накладня” (Берлін, 1919-32): редактор низки видань, в т.ч. й антології „Струни”.

З відкриттям у 1925 р. у Ягеллонському університеті Слов’янської студії (новий факультет, який мав кафедри україністики – мова і література), Богдан Лепкий очолив кафедру української літератури; тут він пропрацював до початку Другої світової війни. Був обраний членом польського сейму в Варшаві (1938-39).

Щороку Богдан Лепкий з сім’єю відпочивав і творчо працював на відомому галицькому курорті у с. Черче, де громадськість збудувала для письменника віллу „Богданівка”. Тут часто відбувались літературно-мистецькі вечори.

Під час Другої світової війни Богдан Лепкий втратив посаду професора.

Богдан Лепкий тісно пов’язаний з Коломиєю. У лютому 1898 р. він одружився в Коломії з Олександрою Лепківною, донькою професора Коломийської гімназії Миколи Лепкого. Тут він виступав на шевченківському вечорі (16 березня 1907 р.), тут опубліковано деякі його

твори: поетичну збірку „Осінь” (1902), праці „Начерк історії української літератури” (1909, 1913), „Маркіян Шашкевич. Його біографія, твори, критика” (1910). Богдан Лепкий займався виданням збірки поезій Мелетія Кічури „Без керми” (Краків, 1910). Самій Коломий Богдан Лепкий присвятив фрагмент своїх спогадів „У Коломиї”. Багато місця посідають згадки про Коломию і людей, пов’язаних з нею, в епістолярії письменника. Підтримував стосунки з коломиянами Сильвестром Яричевським, Ярославом Весоловським, Андрієм Чайковським.

Помер Богдан Лепкий від серцевого нападу в одній із адвокатських контор у Кракові. Його поховано на Раковецькому цвинтарі.

ДЖЕРЕЛА **(сучасні видання)**

Тексти

1. *Лепкий Б.* Твори: У 2 томах. / Вст. ст. *М. Ільницького*. –ТТ. 1–2. –К., 1991.
2. *Лепкий Б.* Твори: У 2-х томах. –ТТ. 1–2 / Передм. *Ф. Погребенника*. –К., 1997.
3. *Лепкий Б.* Казка мого життя. –2-ге вид., виправл. і доп. –Івано-Франківськ: Нова зоря, 1999. –304 с.
4. *Лепкий Б.* Поезіє, розрадо одинока. –Тернопіль, 1996. –86 с.
5. *Лепкий Б.* Присвяти Василеві Стефаникові: Збірник / Вст. ст. *Ф. Погребенника*. –Тернопіль: Лілея, 1997. –100 с.
6. Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів *В. Качкан*. –Львів, 2001. –С. 77, 79, 98, 100, 109, 151, 237, 239, 245, 272, 301, 315, 316, 319, 389, 399, 403, 407, 453, 457, 460, 500, 514, 542, 563, 568, 591, 623, 628, 631, 636, 641, 649, 652, 657, 658, 660, 672, 673, 708, 711.
7. *Лепкий Б.* Три портрети: Іван Франко, Василь Стефаник, Владислав Оркан: Спогади / Вст. ст. *М. Ільницького*. –Львів: Оксарт, 1998. –138 с.

Література

1. *Арсенич П.* Богдан Лепкий у Станиславові // Західний кур’єр [Івано-Франківськ]. –1992. –24 жовтня.
2. *Арсенич П.* Богдан Лепкий на Прикарпатті // Новий час [Івано-Франківськ]. –1992. –28 листопада.

3. *Арсенич П.* Карпатськими шляхами Богдана Лепкого: Путівник. – Івано-Франківськ, 1999. –44 с.
4. *Арсенич П.* Шляхами Богдана Лепкого по Прикарпаттю. –Івано-Франківськ, 1997. –64 с.
5. Богдан Лепкий – письменник, учений, митець: Матеріали наук. конф., присвяч. 120-річчю від дня народження Б. Лепкого. –Івано-Франківськ, 1992. –162 с.
6. *Данилюк М., Масик М., Симолюк І. та ін.* На могилу Лепкого у Краків // Вісник Коломиї [Коломия]. –1992. –30 грудня.
7. *Іванцев Д.* Український Демостен: Спомини про Богдана Лепкого // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. –1989. –29 липня.
8. *Ільницький М.* „Найпопулярніша постать на галицькому ґрунті...” // *Лепкий Б.* Твори: У 2 томах. –Т.1. –К., 1991.–С. 5–30.
9. *Комариця М.* Лепкий Богдан Сильвестрович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. *М. Романюка.* –Вип. II. –Львів, 1995. –С. 114–117.
10. *Монолатій І.* Родину Лепких пов’язували з Коломиєю не тільки видавничі справи // Вісник Коломиї [Коломия]. –1995. –30 вересня.
11. *Нагіній В.* Слово, повернуте на крилах журавлиних // Коломийський вісник [Коломия]. –1997. –13 листопада.
12. *Погребенник Ф.* Доля Богдана Лепкого і його спадщини // Літературна Україна [Київ]. –1997. –30 жовтня.
13. *Савчук М.* „Сумний мій сміх, товаришу, бо все навкруг сумне” // Вісник Коломиї [Коломия]. –1992. –18 листопада.
14. *Сивіцький М.* Богдан Лепкий: життя і творчість. –К.: Дніпро, 1993. –375 с.
15. *Скальська У.* Стежками Богдана Лепкого // Новий час [Івано-Франківськ]. –1992. –31 жовтня – 6 листопада.
16. *Скальська У.* Дружина Лепкого, Олександра, – родом з Коломиї // Вільний голос [Коломия]. –1997. –5 листопада.
17. *Строгуш М.* Богдан Лепкий повертається // Вісник Коломиї [Коломия]. –1992. –21 жовтня.
18. *Погребенник Ф.* Богдан Лепкий: Передмова // *Лепкий Б.* Твори: У двох томах. –Т. 1: Поетичні твори. Прозові твори. Мемуари. –К., 1997. –С. 5–34.
19. *Погребенник Ф.* Лепкий Богдан Сильвестрович // Українська літературна енциклопедія. В п’яти томах. –Т. 3. –К.: УЕ, 1995. –С. 161–163.
20. *Полєк В., Угорчак Ю.* Літературно-мистецькі місця Івано-Франківська, Покуття і Гуцульщини. –Івано-Франківськ, 1989. –24 с.

Тема 3. БАГАТОГРАННЕ ТВОРЧЕ ОБДАРУВАННЯ ЮРІЯ ШКРУМЕЛЯКА

1. Життєва і творча драма Юрія Шкрумеляка.
2. Стрілецька тематика у творчості Юрія Шкрумеляка.
3. Особливості світовідчуття Юрія Шкрумеляка у повісті „Огні з полонин”.
4. Публіцистична та редакційно-видавнича діяльність Юрія Шкрумеляка.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 3

□ ЮРІЙ ШКРУМЕЛЯК

Шкрумеляк Юрій Андрійович (літ. псевд. І. Ю., Ю., Ю. Ш., Максим Цимбала, Гнотик, Ігор, Ю. Ігорків, Олександр Залужний, О. Підгірський, Смик, Іван Сорокатиї; 18 квітня 1895, тепер смт Ланчин Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. – 20 листопада 1965, м. Львів, похований на Личаківському цвинтарі). Письменник, редактор, перекладач.

Закінчив місцеву народну школу (1907), сім класів Коломийської гімназії (1914), навчання перервала Перша світова війна (під час навчання мешкав у бурсі Руського педагогічного товариства на вулиці Франца Йосифа, тепер бульвар Лесі Українки); навчався на історико-філософських факультетах Львівського (1918-24) та Празького (1924-26) університетів. Добровільно зголосився до лав УСС (1914), призначений до Другого куреня, брав участь у відомій битві за гору Маківку (1915), отримав звання підхорунжого. Водночас редагував сатирично-гумористичні стрілецькі газети „Самопал” та „Самохотник”, публікувався в українській пресі Відня, в часописах „Стрілець”, „Свобода” та ін.

Перебуваючи 1918 р. удома, у ніч з 31 жовтня на 1 листопада, разом з В. Муровичем, перебрав владу в рідному селі, а відтак негайно

виїхав до Львова, де була проголошена ЗУНР. Зголосився до УГА: призначений до „Пресової Квартири” в м. Ходорові на Львівщині, публікував вірші, редагував часописи, зокрема великої популярності серед бойових побратимів набув його вірш „Питається вітер смерти”, що став стрілецьким реквіємом (музика Михайла Гайворонського).

У 1920-30-і рр. працював у редакціях українських львівських часописів „Діло”, „Батьківщина”, „Новий час”; редагував найпопулярніші тогочасні часописи: „Народня справа” (1928-39 рр., тираж сягав 40 000 примірників), у якому публікував свої гумористичні оповідки під псевдонімом Іван Сорокатий; дитячий журнал „Дзвіночок” (1931-39 рр.); широковідомий в Галичині календар „Золотий Колос” (1929-39 рр., тираж сягав 85 000 примірників).

З приходом московсько-комуністичних окупантів Юрій Шкрумеляк працював учителем української мови і літератури в одній з львівських шкіл (1939-41 рр.), став членом Спілки радянських письменників, співпрацював у львівській пресі. У період німецької займанщини знову влаштувався на роботу у львівські часописи, з відступом гітлерівців намагався емігрувати на Захід, але не вдалося. У 1944 р. радянський публіцист Ярослав Галан опублікував у гумористично-сатиричному журналі „Перець” фейлетон-донос про Юрія Шкрумеляка під назвою „Івась Сорокатий”, який прискорив арешт відомого письменника. У 1944 р. Юрія Шкрумеляка заарештували і засудили на 10 років. Карався до 1955 р. по комуністичних концтаборах. Після звільнення жив у Коломиї (1955-57) на вул. Генерала Єременка, 12, тепер вул. Юрія Шкрумеляка, а відтак перебрався до Львова, де мешкав до останніх днів свого життя.

Перші свої твори Юрій Шкрумеляк публікував ще під час навчання в Коломийській гімназії (1907-14), де разом з однолітками-бурсаками видавав журнал „Дзвінок”. Серйозну пробу таланту пройшов під час служби у лавах УСС та УГА: публікувався в стрілецькій пресі, в різних українських львівських і віденських часописах (1914-20). Належав до угруповання поетів-символістів. Досі повністю не вивчено його творчий доробок 1920-х – 30-х рр., розсипаний по галицьких часо-

писах, зокрема і коломийських. За польської займанщини польський окружний суд у м. Чорткові на Тернопільщині конфіскував історичну повість Юрія Шкрумеляка „Битва під Зборовом”. У період СРСР також публікував свої вірші. Автор книжок „Сон Галича” (1920), „Юрза-мурза”, „Малий лікар” (1921), „Поїзд мерців” (1922), „Авлева жертва” (Коломия, 1926), „Чета крилатих”, „Дивні пригоди з воєнних часів” (1928), „Вогні з полонин” (1929), „Як любити рідний край”, „Битва під Зборовом” (1932), „Тарас-пастушок” (1933), „Берім біду за роги” (1937), „Святий Миколай у селі” – дві частини, „Високі гори і низини” (1939), „Пісня про радісну осінь” (1941), „Книжка тонка від дядька Юрка”, „Сопілка співає” (1958), „Привіт Говерлі”, „Співай, Верховино” (1964), „Огні з полонин” (Коломия, 1995), а також „Записки Івася Крілика”, „Стрілець Невмираха”, „Мова віків”, „Історія України для дітей” у чотирьох частинах. Переклав українською мовою окремі твори Ярослава Гашека, Адама Міцкевича, Юліана Тувіма, Генріка Ібсена, Вільгельма Буша.

У Коломій від 1990 р. одна з вулиць носить ім'я Юрія Шкрумеляка.

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Шкрумеляк Ю.* Огні з полонин: Повість, оповідання, поезії. –Кн. перша. –Коломия: Вік; Просвіта, 1995. –208 с.

2. *Шкрумеляк Ю.* [Твори] // Стрілецька Голгофа: Спроба антології / Упоряд., автор вступ. ст. і приміток *Т. Салига.* –Львів: Каменярь, 1992. –С. 212–224.

3. *Шкрумеляк Ю.* Сурмач другої чети // Агро [Коломия]. –1990. –17 листопада.

4. *Шкрумеляк Ю.* Велосипед // Коломия вас серцем зігріє: Спроба антології / Упоряд., передмова, примітки *М. Васильчука.* –Коломия: Вік, 2006. –С. 35–36.

Література

1. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник. –Коломия, 2000. –С. 186–187.

2. *Васильчук М.* Шкрумеляк Юрій, син Андрія // Енциклопедія Коломийщини. –Зш. 13, літера Ш. –Коломия: Вік, 2003. –С. 89–90.

3. *Вінтоняк М.* Енциклопедія доброти // Галичина [Івано-Франківськ]. –1994. –14 квітня.
4. *Володимирко П.* Земляки – Юрієві Шкрумелякові // Новий час [Івано-Франківськ]. –1995. –3 червня.
5. *Гришин-Грищук І.* Один із чети крилатих // Літопис червоної калини [Львів]. –1991. –Ч. 3. –С. 46–47.
6. *Довірак В.* В гостях у Сорокатого // Вісник Коломиї [Коломия]. –1991. –19 квітня.
7. Енциклопедія українознавства. –Т. 10. –Львів, 2000. –С. 3876.
8. *Казюк Г.* Один із чети крилатих // Страгора. –Львів, 1994. –С. 65–67.
9. *Качкан В.* Один з “Чети крилатих” // Хай святитись ім’я твоє. –Кн. п’ята. –Львів, 2002. –С. 213–229.
10. Письменники Радянської України: 1917–1987. –К.: Радянський письменник, 1988. –С. 665.
11. *Полек В.* До історії вивчення творчості Ю. Шкрумеляка // Новий час [Івано-Франківськ]. –1995. –3 червня.
12. *Полек В.* „Невблаганий тільки до національних кривд” // *Шкрумеляк Ю.* Огні з полонин: Повість, оповідання, поезії. –Кн. перша. –Коломия: Вік; Просвіта, 1995. –С. 3–7.
13. А ми тую стрілецьку славу збережемо... / Авт.-упоряд. *Я. Полатайчук.* –Кн. 1. –Коломия, 1999. –С. 390–396.
14. *Романків П.* Його творами в нас зачитувалися // Вісник Коломиї [Коломия]. –1995. – 6 травня.
15. *Романюк І.* Сопілка співає // Агро [Коломия]. –1991. –20 квітня.
16. *Романюк І.* Співець стрілецької слави // На переломі [Коломия]. –1991. –5 березня.
17. *Стефурак В., Петруняк М.* Юра Шкрумеляк // *Домашевський М.* Історія Гуцульщини. –Т. 1. –Чікаго [США], 1975. –С. 461–462.
18. *Хороб М.* З чети крилатих // Галичина [Івано-Франківськ]. –1995. –15 квітня.
19. *Хороб М.* Юрій Шкрумеляк: один із чети крилатих // Обрії [Івано-Франківськ]. –2001. –№ 1. –С. 47–52.
20. *Хороб М.* Юра Шкрумеляк: один із чети крилатих (Сторінки життєвої й творчої біографії на тлі суспільних подій перших десятиліть ХХ століття) // Сівач духовності: Збірник спогадів, статей і матеріалів, присвячених професору Володимирові Полеку / Упорядник *С. Хороб.* –Івано-Франківськ: Плай, 2002. –С. 197–210.

Тема 4. ІСТОРИЧНА ПРОЗА АНДРІЯ ЧАЙКОВСЬКОГО КОЛОМИЙСЬКОГО ПЕРІОДУ

1. Андрій Чайковський: життя і творчість перед коломийським періодом.
2. Андрій Чайковський і Коломия: обставини переїзду, особливості побуту, участь у громадському житті.
3. Історична проза Андрія Чайковського коломийського періоду.
4. Епістолярій Андрія Чайковського як джерело до вивчення творчості письменника.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 4

□ АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ

Чайковський Андрій Якович (15 травня 1857, м. Самбір, тепер Львівської обл. – 2 червня 1935, м. Коломия). Письменник, адвокат, громадсько-політичний діяч.

Народився в родині дрібного урядовця. Рано осиротів; після смерті батька мешкав у с. Гординя біля Самбора; початкову освіту здобув під наглядом учителя церковної школи Теодора Присташа; закінчив четвертий клас т.зв. нормальної школи (1869). Учень самбірської гімназії (з 1869 р.); учасник таємного учнівського гуртка (1872); зустрівся з Іваном Франком (січень 1875 р.); голова таємного гуртка “Студентська Громада” (з восьмого класу, 1877 р.). Вступив на філософський факультет Львівського університету (1877), навчання через матеріальні нестатки не закінчив – зголосився добровольцем до 30 полку, з 1878 р. офіцер; 1878 р. продовжив навчання на юридичному факультеті Львівського університету; очолив студентську організацію “Дружний лихвар”; підробляв у „Просвіті” (осінь 1878-82 рр.). Мобілізований в австро-угорську армію (77 полк) для участі у придушенні герцеговинсько-

боснійського визвольного руху (1882). У Самборі відбув судову практику, склав урядовий іспит і став адвокатом-оборонцем у карних справах (1884). Праця у Бережанах (з 1886 р.); доктор права (з 1887 р.); приватну адвокатську канцелярію відкрив 8 березня 1890 р., став “хлопським адвокатом”. З 1906 р. був членом антиалкогольного товариства “Відродження”, пропагував тверезий спосіб життя. Один із організаторів “Січей”, увійшов у конфлікт з місцевим духовенством. Переїхав до Самбора (1914), де з намови москвофілів під час російської окупації був заарештований та ув’язнений; після звільнення отримав роботу адвоката.

У часи української державності Андрій Чайковський працював повітовим комісаром (старостою) ЗУНР Самбірщини (1 листопада 1918 – 13 травня 1919 р.); організовував на місцях нову владу, набирав добровольців до УГА.

У Коломиї – з травня 1919 р., куди змушений був перебратися після приходу поляків на Самбірщину. Сім’я Чайковських з десяти осіб винаймала приватне помешкання на вул. Падеревського. Після отримання дозволу на ведення адвокатської практики, Андрій Чайковський перших клієнтів приймав у невеличкій кімнаті, винайнятій у голяра. Після відходу румунських військ у вересні 1919 р. Покуття зайняли поляки. Завдяки вдалим адвокатським діям Андрія Чайковського приміщення Народного дому (нині – Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського) залишилося за українською громадою; як винагороду за виграну справу 1920 р. громада дозволила Андрієві Чайковському довічно з сім’єю оселитися в трьох кімнатах другого поверху (вул. Театральна, 25).

У Коломиї займався адвокатською, громадською, літературною працею. Був головою Товариства письменників і журналістів у Львові (1924). У Львові (21 грудня 1928 р.) Товариство письменників і журналістів відзначило 40-ліття громадської праці і літературної діяльності Андрія Чайковського; у Коломиї врочистий вечір провели 2 березня 1929 р.

Похорон Андрія Чайковського відбувся 4 червня 1935 р.; похований на цвинтарі Монастирок у Коломиї.

Андрій Чайковський писати почав ще в гімназійні роки, однак, початок літературної праці числив від 1888 р., з публікації в народовської газеті „Діло” статті „Причини зубожілості селянства в судівництві” (стала матеріалом для написання оповідання „Образ гонору”, відзначеного премією „Просвіти”). У „Ділі” 1892-93 рр. опубліковано мемуари Андрія Чайковського про перебування в Боснії „Спомини з-перед десяти літ”, які дістали позитивну оцінку Івана Франка; видані окремою книжкою (Львів, 1894). До теми босняцько-герцеговинського повстання Андрій Чайковський повернувся в нарисі „Коли раз серце кров’ю обкипить...” (Літературно-науковий вістник, 1910). Автор творів: романи „Сагайдачний” (у трьох частинах, 1918-32), „Полковник Михайло Кричевський: Історична повість із XVII віку” (1935), „Олексій Корнієнко: Історична повість у двох книжках (три частини)” (1924); повісті „Олюнька” (1895), „В чужім гнізді” (1895-96, першодрук 1896), „Бразилійський гаразд” (1895; першодрук 1896), „За сестрою” (1907), „Перед зривом: Історична повість” (1935), „Віддячився: Повість з козацьких часів” (1913), „Сонце заходить: Історична повість з часів зруйнування Запорозької Січі” (1930), „Украдений син: Історичне оповідання з останніх років Запорозької Січі”, „Малолітній” (1919), „Четверта заповідь”, „Своїми силами” (1902), „Побратими” (1918), „На уходах” (1921), „З ласки родини” (1911), „За наживою” (1934), „Петро Конашевич Сагайдачний: Історичний нарис” (1927), „Богданко” (1934), „Чорні рядки” (1930), „Козацька помста” (1904), „До слави” (Ч. 1 – 1929, Ч. 2 – 1932), „Одарка”, „Запорожжа: Історична розвідка”, „Чорні рядки: Мої спомини за час від 1 листопада 1918 р. до 13 травня 1919 р.” (1930); оповідання „Краще смерть, чим неволя” (1926), „Хто винен?” (1920), „Ні разу не вдарив”, „Вуйко” (1893, першодрук – „Зоря”, 1895), „Спомин з-перед десяти літ” (1894), „Образ гонору” (1894; окреме вид. – 1894), „Моя перша любов” (1895; „Діло”, 1896), „Серенада в надвечірє св. Войцеха” (1895; „Діло”, 1896), „Курателя” і „Рекрут” (обидва – 1895; першодрук – „Свобода” [США] під спільним заголов-

ком „Образки з країни сліз і горя”, 1896), „За віхоть сіна” (1904), „Жаль ваги не має” (1904), „Не було виходу... Історія однієї парцеляції” (1927).

Коломийські видання творів Андрія Чайковського: Оповідання. – Коломия, 1920; На уходах. – Коломия: ОКА, 1921; Віддячився. – Коломия: ОКА, 1922; Віддячився: Оповідання з козацької давнини для української молоді. 2-е вид. – Коломия: Накладом Видавничої Спілки українського учительства філії т-ва “Учительська Громада” в Коломії, 1922; Віддячився. – Коломия: Трембіта; За сестрою. – Коломия, 1922; Олекса Корнієнко. – Коломия: Трембіта, 1924; За сестрою. – Коломия: ОКА, 1924; На уходах. – Коломия: ОКА, 1925; Козацька помста. – Коломия: ОКА, 1926; Петро Конашевич-Сагайдачний. – Коломия: ОКА (серія „Ряст”), 1927; Побратими. – Коломия: ОКА, 1927; Три казки діда Охріма. – Коломия, 1927; Московський цар Дмитро Самозванець. – Коломия: ОКА (серія „Ряст”), 1928; Хотинська справа. – Коломия: ОКА, 1928; За сестрою. – Коломия, 1928; Автократ: Оповідання. – Коломия: Рекорд, 1929; Четверта заповідь: Півість. – Коломия: Рекорд, 1930; За чужі гріхи. – Коломия: Жіноча доля, 1931; Олюнька. – Коломия: Жіноча доля, 1931; Четверта заповідь: Півість. – Коломия: Жіноча доля, 1931; За чужі гріхи. – Коломия: Рекорд, 1931; Автократ. – Коломия: Жіноча доля, 1931; До слави. – Коломия: Рекорд, 1932; Чарзілля. – Коломия, 1932; Запорожжа. – Коломия, 1933; Полковник Кричевський. – Коломия: Жіноча доля, 1934; Малолітній: Півість. – Коломия: Трембіта; Олюнька. – Коломия: Рекорд; Одарка. – Коломия: Трембіта.

Оцінки творчості Андрія Чайковського: „Щастя Вам на писательськiм полі! Я думаю, що з тим широким знанням життя і мови люду і з тим талантом обсерваційним, який у Вас є, Вам не може не пощаститися!” (Іван Франко); „...я поклонник Вашої музи” (Михайло Коцюбинський); „Чайковський має багато потрібних прикмет письменницьких, а головна річ – уміє цікаво оповідати” (Осип Маковей); „Його повісті („Олюнька”, „В чужім гнізді”, тощо), не вважаючи на технічні дефекти й розтяглість, усе-таки дають багато цікавих спостережень з того тісенького, мало відомого світа, який уявляє дрібна шляхта

сільська” (Сергій Єфремов); „Своїми історичними творами Чайковський захопив у першу чергу молодих читачів, а подальше й ширші круги, розбудив у них охоту книжки, до свого минулого, навчив любити козацьку славу” (Дмитро Николишин); „Багато корисного зробив Чайковський для української літератури, для пробудження національної свідомості народу і виховання молодого покоління” (Юрій Мельничук); „Андрій Чайковський швидко здобув славу всеукраїнського письменника. Інтелігенції Східної України він був відомий уже в середині 90-х років XIX ст. з галицьких періодичних видань...” (Василь Яременко); „Нічого кращого і змістовнішого на цю тему до циклу шляхетських повістей Андрія Чайковського в літературі не було і досі немає” (Роман Кирчів).

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Чайковський А.* За сестрою / Післямова *Ю. Мельничука*. –Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1958. –658 с.
2. *Чайковський А.* Олюнька: Повісті та оповідання. –Львів: Каменярь, 1966. –672 с.
3. *Чайковський А.* Повісті / Вст. ст. *О. Нахлік*. –Львів: Каменярь, 1989. –336 с.
4. *Чайковський А.* Сагайдачний: Історичний роман у 3 книгах / Упоряд., авт. передмови та приміт. *В. Яременко*. –К.: Дніпро, 1989. –576 с. [2-е вид.: –К.: Варта, 1993].
5. *Чайковський А.* Твори у восьми томах. –Т. I–VII. –Львів: Червона калина, 1992–1995;
6. *Чайковський А.* Чорні рядки: Спогади комісара ЗУНР / Публікація, підготовка текстів, коментарі *Б. Якимовича* // Дзвін [Львів]. –1990. –Ч. 6.

Література

1. Андрій Чайковський: Спогади. Листи. Дослідження: У 3 т. –Т. 1–3. –Львів, 2002.
2. *Білинкевич І.* Іван Франко і Андрій Чайковський // Червоний прапор [Коломия]. –1989. –23, 24, 26 травня.
3. *Васильчук М.* Чайковський Андрій, син Якова // Енциклопедія Коломийщини. –Зш. 12, літера Ч. –Коломия: Вік, 2001. –С. 10–12.

4. *Васильчук М., Кречковський Л.* Андрій Чайковський: Штрихи до портрета на тлі Коломиї. –Коломия: Вік, 1994. –32 с.
5. *Качкан В.* Поклав серце у фундамент української нації (Андрій Чайківський) // Хай святиться ім'я твоє: Студії з історії української літератури XIX–XX ст. –Кн. друга. –Коломия: Вік, 1996. –С. 30–53.
6. *Кирчів Р.* Цикл шляхетських повістей Андрія Чайковського // *Чайковський А.* Твори у восьми томах. –Т. V: У чужому гнізді: Повісті з XIX століття. –Львів: Червона калина, 1994. –С. 5–25.
7. *Мандзюк О.* Андрій Чайковський: Коломийські сторінки життя і творчості. 1919–1935 рр. –Коломия: Вік, 2000. –32 с.
8. *Мельничук Ю.* Слово про письменників: Статті та критико-біографічні нариси. –Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1958. –С. 107–164.
9. *Нахлік О.* Проза Андрія Чайковського // *Чайковський А.* Повісті. –Львів: Каменяр, 1989. –С. 3–10.
10. *Продан І.* Андрій Чайковський і його роман „Сагайдачний” (До історії написання) // Слово і час [Київ]. –1993. –Ч. 10. –С. 78–80.
11. *Продан І.* Історична проза Андрія Чайковського. –Тернопіль, 1998. –132 с.
12. *Романків П.* Снується й досі чорними рядками Чайковського розболена душа // Вісник Коломиї [Коломия]. –1994. –3 вересня.
13. *Сташків О.* „А ми тую козацькую славу повік не забудем...” // Українська мова і література в школі [Київ]. –1991. –№ 6. –С. 45–51.
14. *Сур'як М.* Мала проза Андрія Чайковського: Спостереження над майстерністю. –К., 1995. –48 с.
15. *Франко І.* З останніх десятиліть XIX віку // Збір. творів: У 50 томах. –Т. 41. –К., 1984. –С. 524.
16. *Харабарук Л.* Співець сивої давнини // Тижневик Галичини [Івано-Франківськ]. –1997. –15 травня.
17. *Чайковський А. (1857–1935) // Приходько І.* Творчі портрети українських письменників в XX столітті: Посіб. для вузів і шкіл. –Тернопіль, 1993. –С. 44–63.
18. *Чайковський Андрій Якович // Українська рядянська енциклопедія: У 16 томах. –Т. 16. –К.: Гол. ред. УРЕ, 1964. –С. 73.*
19. Ювілей Андрія Чайковського в Коломиї // Бережанщина у спогадах емігрантів / Упоряд. *Н. Волинець, Б. Мельничук, І. Семенець.* –Тернопіль, 1993. –С. 78–80.
20. *Яременко В.* Андрій Чайковський і його історичний роман „Сагайдачний” // *Чайковський А.* Сагайдачний. –К.: Дніпро, 1989. –С. 548–571.

Тема 5. ТРАГЕДІЯ РАДЯНОФІЛЬСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

1. Антін Крушельницький: обшири таланту, життєва драма.
2. Творча спадщина Антона Крушельницького.
3. Мирослав Ірчан: два етапи творчості.
4. Замовчуване у творчій спадщині Мирослава Ірчана (письменник і січове стрілецтво).

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 5

□ АНТІН КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Крушельницький Антін Володиславович (4 серпня 1878, м. Ланьцут, Польща – 28 жовтня 1937, Соловки, Російська Федерація). Письменник, журналіст, публіцист, громадський та культурно-просвітницький діяч.

Походив із сім'ї службовця податкової канцелярії. Навчався у гімназії у м. Перемишлі (Польща) та на філософському факультеті Львівського університету. По закінченні навчання – педагогічна праця у Станіславі, Коломиї, Рогатині, Бережанах, Стрию, Городенці та ін. містечках Галичини. Так, у Коломийській гімназії працював 1904-05 та 1909-11 рр.; 1926-27 рр. був директором приватної єврейської гімназії в Коломиї.

Австрійський і польський уряди щодо активних на громадській ниві вчителів використовували політику частих переміщень, щоб вони не налагоджували тісних контактів з місцевим населенням. Антін Крушельницький багато зробив для відкриття читалень, філій товариства „Просвіта”, педагогічних та інших товариств, об'єднань. Він виступав з доповідями та рефератами на вічах, популяризував творчість українських класиків. Антона Крушельницького вважали одним з визначних громадсько-культурних та просвітницьких діячів Галичини початку ХХ ст.

Письменник постійно прагнув знань з різних галузей, багато займався самоосвітою. Зразком для нього був Іван Франко.

Антін Крушельницький відомий як журналіст, публіцист, редактор, організатор видавничої справи. Він співпрацював з газетою „Буковина” та „Літературно-науковим вісником”; був редактором газети галицького вчителства „Прапор” (1907-12). Редагував журнал українського студентства „Молода Україна”, керував „Видавничою спілкою українського вчителства”.

Письменник і педагог брав активну участь у національно-визвольних змаганнях. Уряд УНР 27 жовтня 1919 р. утворив педагогічну місію і Крушельницький був її головою, перебуваючи з місією на еміграції у Відні та Празі. У Відні він заснував видавництво „Чайка”, виступав у пресі. Відома його стаття „Чергові завдання Українського Уряду і громадянства в справі шкільництва” у віденському часописі „Воля” (1920. –Ч. 4.)

У Львові 1929-32 рр. Антін Крушельницький редагував щомісячний журнал „Нові шляхи” (його видавала кооперативна видавнича спілка). Тут друкували твори сучасної української (Василь Бобинський, Василь Стефаник, Марко Черемшина, Юліан Опільський, Ольга Кобилянська, Ярослав Кондра, Микола Бажан, Любомир Дмитерко) та зарубіжної (російської, німецької, французької та ін.) літератур. 28 вересня 1932 р. Антона Крушельницького польська влада заарештувала й ув'язнила у тюрмі „Бригідки”, а видання журналу заборонила. 1932 р. з родиною виїхав на Радянську Україну.

У Коломиї, разом з Володимиром Старосольським, видавав літературну серію „Живі струни”, серійні видання „Літературні характеристики українських письменників”. У Коломиї видавав серію „Вибрані твори українського письменства”, де побачили світ твори Івана Франка „Поезія”, „Вибір поезії”, „У поті чола”, „Вибрані оповідання”, „На святоюрській горі” (поема „Притча про захланність”), „Voа constrictor”, літературно-критичні дослідження Михайла Драгоманова „Казка про Богдана Хмельницького”, Антона Крушельницького „Іван Фран-

ко: Молоді літа”, „Іван Франко як педагог”, „Повість Івана Франка „Воа constrictor” та ін.

Антін Крушельницький створив багато літератури підручничового плану для українських шкіл: „Нашим найменшим” (Львів, 1909), „Граматика (Буквар) і перша читанка для першого року науки” (Львів, 1909), „Вибрані твори українських письменників” (Коломия, 1910), „Руська читанка для 1 класи середніх шкіл (з ілюстраціями Володимира Кобринського)” (Львів, 1911), „Наука української мови в середній школі” (Ч. 1. –Львів, 1912), „Руська читанка для 2 класи середніх шкіл” (Львів, 1912), „Руська читанка для 3 класи середніх шкіл” (Львів, 1914), „Перша читанка” (Відень, 1918), „Вибір з українського народного письменництва від 1798 р. – 1876 р.: Для 7 класи середніх шкіл” (Т. 1. –Відень; Київ; Львів, 1922), „Друга читанка для 2-го року науки в єдиній школі: Для 2 класи молодшої основної школи; для 2 класи народної школи” (Київ; Відень; Львів, 1922), „Третя читанка для 3-го року науки в єдиній школі; для 3 класи молодшої основної школи; для 3 класи народної школи” (Київ; Відень; Львів, 1922), „П’ята читанка для 5-го року науки в єдиній школі; для 1 класи старшої основної школи; для 1 класи середніх шкіл” (Київ; Відень; Львів, 1922), „Шоста читанка для 6-го року науки в єдиній школі; для 2 класи старшої основної школи; для 2 класи середніх шкіл” (Київ; Відень; Львів, 1922), „Сьома читанка для 7-го року науки в єдиній школі; для 3 класи старшої основної школи; для 3 класи середніх шкіл” (Київ; Відень; Львів, 1922), „Восьма читанка для 8-го року науки в єдиній школі; для 4 класи старшої основної школи; для 4 класи середніх шкіл” (Київ; Відень; Львів, 1922), „Дитяче господарство: Основи української національної діяльної школи” (Коломия, 1927), „Наш дитячий світ” (Кн. 1, 2. –Львів, 1930), „На провесні життя: Українська читанка для четвертої класи середніх шкіл (зразки поезії й прози)” (Львів, 1931). Упорядкував видання хрестоматійно-антологічного характеру: „Український альманах” (Київ; Львів; Відень; Нью-Йорк, 1921), „Вибір з українського письменства: У 2 т.” (Львів; Відень, 1922. –Т. 1 (1768–1876 pp.); Т. 2 (1876–1920 pp.)).

Антін Крушельницький був істориком, теоретиком літератури та літературним критиком. Більшість його творів недоступні сучасному масовому читачеві; деякі з них не було опубліковано взагалі, серед них і монографія „Життя і творчість Михайла Коцюбинського”. Він – автор багатьох рецензій, оглядів, нарисів, есе, літературних портретів, історико-літературних розвідок та статей про творчість Тараса Шевченка, Осипа Маковея, Івана Франка, Михайла Драгоманова, Михайла Коцюбинського, Бориса Грінченка, Василя Щурата, Дениса Лук'яновича, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини та ін.

Писав Антін Крушельницький під псевдонімами та криптонімами: Педагог, Спокійненський, Не-педагог, Володиславич Антін, Журбенко Л., Володиславович А., Крушельн. Ант., Кр. А., С, А. К., А. К. і І. Ф. (спільно з Франком).

Письменника, звинуваченого у діяльності, ворожій проти радянської влади, було знищено у таборі на Соловках.

Автор книг: „Пролетарі: [Нариси]” (Львів, 1899), „Світла і тіни: [Оповідання]” (Львів, 1900), „Серце: [Оповідання]” (Чернівці, 1901), „Семчишини: [П'єса]” (Чернівці, 1901), „Артистичні душі: [Новели]” (Львів, 1902), „Артистка: Драма в чотирьох актах” (Коломия, 1902; друге вид. – Київ; Львів; Відень, 1920), „Герої: Драма” (Коломия, 1903), „Чоловік честі: Драма в 3 актах” (Коломия, 1904), „Зяті: Драма” (Коломия, 1905), „Філістер: Драма” (Коломия, 1905), „Із книги життя: Нариси” (Львів; Київ, 1906), „Орли: Комедія в 4-ох діях” (Львів, 1907), „Рубають ліс: Повість” (Т. 1, 2. –Львів, 1918.; друге вид. – Полтава, 1919), „Буденний хліб: Оповідання з життя” (Київ; Відень; Львів, 1920), „Змагання: Повість” (Київ; Відень; Львів, [1920-і рр.]), „Як пригорне земля: (Друга частина повісти наших днів)” (Київ; Відень; Львів, 1920), „Як промовить земля...: (Розділ з повісти наших днів)” (Київ; Відень; Львів, 1920), „Дужим помахом крил: Роман” (Київ; Відень; Львів, [1920-і рр.]), „Надаремне: Роман” (Київ; Відень; Львів, [1920-і рр.]), „Рубають ліс: Повість” (Київ; Ляйпціг; Коломия, [1920-і рр.]), „Тривога: Драма в трьох діях” (Київ; Відень; Львів, [1920-і рр.]), „У хуртовині: Роман” (Т. I–III. –Київ; Відень; Львів, [1920-і рр.]),

„Ірена Оленська: Оповідання” (Київ; Відень; Львів, 1921), „Буденний хліб: Повість” (Харків, 1929), „Гомін Галицької землі. (1918–1919): Роман” (Харків, 1930), „Гомін Галицької землі. (1918–1919): Роман. – 2-га част.” (Харків, 1932). Літературознавчі праці: „Літературно-критичні нариси” (Станіславів, 1908), „Василь Стефаник. Іван Семанюк. Лесь Мартович: [Характеристика] // Вибір нарисів і новель. Українська новеля. I.” ([Коломия], 1910), „Прозові писання І. Франка в хронологічному порядку // Франко Іван. В поті чола: (Вибір з оповідань) / Передне слово написав Антін Крушельницький” ([Коломия], [1910]), „Франко Іван (Поезія): [Літературні характеристики українських письменників. I]” (Коломия, [Б.р.]), „Передне слово. Про життя Михайла Драгоманова // Михайло Драгоманов. Казка Богдана Хмельницького: (Етнографічна студія). Іван Франко. На Святоюрській горі: (Поєма). Староруська притча про гадюку в домі. Іван Франко. Притча про захланність” ([Львів, 1912]), „Повість Івана Франка „*Voia constrictor*”: Критичний нарис” (Львів, 1928), „Франко Іван: Молоді літа” (Львів, 1928), „Визначна індивідуальність: (З приводу смерти Федя Федорцева)” (Відбитка з журналу „Нові шляхи”. –1930. –Ч. 6), „На стійці. Погляд на політичні моменти в т. зв. соловецьких писаннях Віталія Юрченка” ([Львів, Б.р.], Відбитка з журналу „Нові шляхи”. –1932. –Ч. 4), „Поетмістик: Погляд на поетичну творчість Василя Щурата: (Критичний нарис)” ([Львів, Б.р.]), „*Szkice z ukraińskiej literatury współczesnej: I. Franko. W. Stefanyk. I. Semaniuk. L. Martowycz. M. Kociubynskij*” (Kołomyja, 1910).

Окремими виданнями вийшли переклади Антона Крушельницького: Гергарда Гауптмана „Гануся: Драма в 2 частях” (Львів, 1899), Габриєли Запольської „В гірничій Дуброві: Сценічна картина в 1 акті” (Львів, 1899), Елізи Ожешко „Недосьпівана пісня” (Львів, 1899), Станіслава Пшибишевського „Із циклу Вігілії: Поезії в прозі” (Львів, 1899), Гергарда Гауптмана „Візник Геншель: Драма в 5 актах” (Львів, 1900), Генрика Ібсена „Як ми мертві воскресемо: Драматичний епілог у 3 актах” (Львів, 1900), Владислава Оркана „Ніч: Драма в однім акті. З передмовою Володимира Старосольського” (Львів, 1900), Г. Яблочко-

ва „Сільська учителька” (Чернівці, 1901), Свена Гедіна „Крізь пустині Азії” (Т. 1–4. –Львів, 1906–07), Болеслава Пруса „Життєві ідеали людини” (Львів, 1907), Б’єрнстєрне Б’єрнсона „Понад наші сили: Драма в 2-х діях” (Коломия, [Б.р.]).

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Крушельницький А.* Буденний хліб. Рубають ліс: [Повісті] / Передм. С. Трофимчука. –Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1960. –397 с.
2. *Крушельницький А.* Дужим помахом крил: Роман із часів визвольних змагань 1918–1920-х рр.: [В 2-х т.]. –Львів: Червона калина, 1992.
3. *Крушельницький А.* Листи // У півстолітніх змаганнях: Вибрані листи до Кирила Студинського (1891–1941). –К.: Наукова думка, 1993. –С. 80–82, 85–87, 112–113, 205, 248–249.
4. *Крушельницький А.* Листи // Антін Крушельницький. Письменник, публіцист, педагог: Матеріали до бібліографії та епістолярної спадщини / Укл. О. Канчалаба; авт. передм. М. Гнатюк. –Львів, 2002. –296 с.

Література

1. *Вальо М.* Листи Юрія Меженка до Антона Крушельницького // Збірник праць і матеріалів на пошану Лариси Іванівни Крушельницької. –Львів: [ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України], 1998. –С. 268–275.
2. *Гнатюк М.* Під благотворним впливом Великого Франка: (Іван Франко в літературно-естетичній концепції А. Крушельницького) // Збірник праць і матеріалів на пошану Лариси Іванівни Крушельницької. –Львів: [ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України], 1998. –С. 259–268.
3. *Дубина М.* Антін Крушельницький: Літературно-критичний нарис. –К., 1993. –С. 27–31.
4. *Дубина М.* Антін Крушельницький // Літературна Україна [Київ]. –1990. –13 грудня.
5. *Дубина М.* Проблеми становлення й тенденції розвитку малої прози Західної України: (20–30-рр. ХХ ст.). –К.: Інститут системних досліджень, 1998. –С. 16–17; 26; 122.
6. Згаслі крила натужного лету: (Нове прочитання Антона Крушельницького) // *Качкан В.* Хай святиться ім’я твоє: Українознавство та

пресологія (XIX – перша половина XX ст.). –Кн. 3. –Львів, 1998. –С. 103–128.

7. *Качкан В.* Крушельницький А. В. // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. –Вип. 4. –Львів, 1997. –С. 136–142.

8. *Качкан В.* Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX – перша половина XX ст.). –Кн. 4. –Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. –С. 57, 203, 255, 265, 296, 341, 343.

9. *Кочур Г.* Антін Крушельницький – педагог // Жовтень [Львів]. – 1988. –№ 8. –С. 11–12.

10. *Крушельницька Л.* Рубали ліс... (Спогади галичанки). –Львів, 2001. –260 с.

11. *Крушельницька Л.* Рубали ліс... Спогади галичанки // Дзвін [Львів]. –1990. –№ 3. –С. 119–133; № 4. –С. 121–132; № 5. –С. 118–131.

12. *Пограбенник Ф.* Антін Крушельницький // З порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. –Вип. 1. –К., 1991. –С. 283–285.

13. *Пограбенник Ф.* Антін Крушельницький // Історія української літературної критики. –К.: Наук. думка, 1988. –С. 156, 162.

14. *Рубльов О., Черненко Ю.* Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції у 20–50-ті роки XX ст. –К.: Наукова думка, 1994. –С. 8, 10, 80, 176–178, 314–317.

15. Спогади про Івана Франка / Упоряд., вст. ст. і примітки *М. Гнатюка*. – Львів: Каменяр, 1997. –С. 151, 308, 494, 574, 576, 589, 600.

16. *Трофимук С.* Антін Крушельницький – кореспондент Івана Франка // Жовтень [Львів]. –1968. –Ч. 9. –С. 146–147.

17. *Франко І.* Українська література за 1899 рік // Зібрання творів: У 50 томах. –Т. 33. –К.: Наукова думка, 1982. –С. 16.

18. *Чоповський В.* Крушельницькі: [Родина західноукраїнського письменника і культурно-освітнього діяча А. Крушельницького у 20-30-і роки XX ст.] // Україна [Київ]. –1995. –№ 11/12. –С. 18–20.

19. *Цвенґрош Г.* Про ідейні і творчі зв'язки Антона і Івана Крушельницьких із зарубіжною літературою (на архівному матеріалі) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. –Вип. 6. –Львів, 1998. –С. 21–30.

20. *Цвенгрош Г.* Із історії діяльності професора Антона Крушельницького на посаді міністра народної освіти УНР: Постановка питання // Навчально-виховний процес у вузі і школі та шляхи його розвитку і удосконалення. –Т. II. –Рівне, 1999. –С. 25–29.

□ **МИРОСЛАВ ІРЧАН**

Ірчан Мирослав (справжнє прізвище: Баб'юк Андрій Дмитрович; псевд.: Очевидець, Усусує, Абба, І. Мірко, Юрко Ролша та ін. (мав їх понад п'ятдесят); 14 липня 1896 (за ін. даними – 1897), с. П'ядики, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 3 листопада 1937). Письменник, публіцист, редактор, видавець.

Походив із бідної селянської родини; сім'я жила у громадській хаті над Потоком. Велике враження на уяву хлопця справили листи колишніх односельців до своїх рідних із Канади (їх батько читав неписьменним землякам).

По закінченні школи в рідному селі вступив до Коломийської гімназії. Наукою цікавився мало, про що згодом напише в автобіографії. Разом з тим, у гімназійні роки багато читав, займався громадською роботою. Тут випускав і розповсюджував рукописну газету „Вікна”. Брав участь у діяльності драматичного гуртка. Провчився у Коломиї шість років; навчання не закінчив, бо після однієї зі своїх витівок батько повинен був заплатити 40 корон штрафу. Батько для покриття боргу продав телицю, а хлопець, якого мучили докори сумління, утік з дому. Наймитував у Снятині. Згодом вступив до Львівської учительської семінарії, де став членом одного з таємних соціалістичних гуртків молоді ім. Драгоманова (навчання закінчив 1914 р.). У цей час він ознайомився з працями народовольців і бакунінців, захопився творами Івана Франка, Василя Стефаника, Володимира Винниченка, Михайла Яцківа. Тут брав участь у діяльності робітничого театру, який поставив його п'єсу „Панич”.

Під час Першої світової війни Андрій Баб'юк, разом з братом Іваном, вступив до легіону „Українські січові стрільці”; восени 1914 р. у рукопашному бою з російськими вояками поранений у руку, після чого на декілька місяців потрапив до військового шпиталю. У цей час Ан-

дрій Баб'юк почав писати антивоєнні нариси та новели; перші твори опубліковано 1915 р. у віденській газеті „Вісник Союзу визволення України”. Одужавши, Андрій Баб'юк став членом Пресової квартири українських січових стрільців: був „кошовим хронікарем”, згодом – „кореспондентом української преси”. Публікував свої твори у різноманітних виданнях. Разом зі своїм країнином Іваном Ткачуком видавав гумористичний журнал „Самохотник”.

Разом з австрійськими військами Андрій Баб'юк потрапив за Збруч (кінець березня 1918 р.), у Вапнярці дезертирував. Але у Києві, в умовах гетьманського режиму, не зміг налагодити необхідних зв'язків, отож розчарований повернув до лав січових стрільців. Був посередником між українською владою Брацлавського повіту на Поділлі та австро-угорським військом.

У лютому 1920 р. Андрій Баб'юк у складі Першої галицької бригади став під червоні прапори, а в березні того ж року вступив до КП(б)У. Він займав високі військові посади в Першій галицькій бригаді 12-ї армії під командуванням Йони Якіра. Андрій Баб'юк брав участь у підготовці та випуску часопису для червоного українського галицького війська „Червоний стрілець”. Андрія Баб'юка відкликали з Волині й призначили головою редакційної колегії часопису та комісаром агітпоїзда „Більшовик” (літо 1920 р.). Після того, як Червона армія на нетривалий час зайняла частину Галичини, він був редактором органу Центрального комітету Комуністичної партії Галичини – газети для галицького селянства „Більшовик”; тут Андрій Баб'юк опублікував багато власних статей, які підписував багатьма псевдонімами.

З весни 1921 р. Андрій Баб'юк – у Києві. Праця в Школі червоних старшин, згодом став одним з редакторів журналу „Галицький комуніст” (видавало Галицьке бюро при ЦК КП(б)У); завідував відділом агітпропаганди серед галичан в Україні. Цікавився літературно-мистецьким життям України, виступав із театральними рецензіями. Серію публіцистичних статей опублікував у кам'янець-подільській газеті „Червона правда”. Друкувався у харківській газеті „Вісті ВУЦВК”, київському часописі „Більшовик”, катеринославській газеті „Селянська правда” та ін.

Навесні 1922 р. Андрій Баб'юк поїхав до Праги, де жила його дружина; тут він залишився на якийсь час, навчався в університеті (1922-23), працював над завершенням художніх творів. Тут він нав'язав кон-

такти з лівою українською пресою Канади і надсилав до „Українських робітничих вістей” свої статті. А в жовтні 1923 р. на запрошення української громадськості Андрій Баб'юк поїхав до Канади, де перебував п'ять років. Тут набув славу прогресивного журналіста, прозаїка, драматурга, співця пролетарської революції. Андрій Баб'юк у Канаді редагував масові журнали „Робітниця”, „Світ молоді”, щотижня виступав з традиційними політичними оглядами в газеті „Українські робітничі вісті”. Його канадські матеріали передруковувало багато видань в Україні. Був секретарем заокеанської філії літературної організації „Гарт”.

У червні 1929 р. повернувся на Радянську Україну, очолював у Харкові літературну організацію „Західна Україна”, редагував журнали „Західна Україна”, „Сільський театр”.

Перший художній твір (оповідання „Зустріч”) Андрій Баб'юк опублікував 1914 р. У збірці новел „Сміх Нірвани” (1918) засобами символістичної поезики відображено роздуми автора над жорстокістю і безглуздістю війни. Широкою панорамною суспільних змін позначено збірку оповідань „Фільми революції” (1923). Автобіографічний характер має диалогія „Трагедія Першого травня” (1923) і „В бур'янах” (1925). Повість „Карпатська ніч” (1924), збірки оповідань „Проти смерті” (1927), „Матвій Шавала” (1931) побудовані на документальній основі і присвячені американській темі. Образи українців-іммігрантів автор вивів у циклі оповідань „Поміж людьми”. Новелістика Мирослава Ірчана представлена у творах, присвячених Галичині: збірка „Тайна ночі” (1930), оповідання „Протокол” (1931). Написав нариси „З прерій Канади в степах України”, „Степова база” (обидва – 1930), „Осінь у димах”, „На Західній Україні і в Західній Європі” (обидва – 1931) та ін.

Автор розширив проблематику й стилістику української драми, шукав нових виражальних засобів у драматургії. Андрієві Баб'юку належать трагедії „Бунтар” (1921), „Безробітні” (1922), драма „Родина щіткарів” (1923). В основі сюжету драми „Дванадцять” (1923) – героїчна історія товаришів автора (Степана Мельничука, Петра Шеремети, Івана Цепка), керівників збройного виступу українців проти польської окупації. Автор п'єси-рев'ю „Плацдарм” (1931, поставлена театром „Березіль”), комедії „Товариство Пшик” (1925), драми „Підземна Галичина” (1926), „Радій” („Отрута”, 1928). Писав вірші, опубліковані в

журналах „Червоний шлях”, „Зоря”, „Всесвіт” та ін. Видав збірку оповідань для дітей „Матвій Шавала” (1931), п’єсу „Бувші люди” (1925), „Малі ковалі” (1926). Статті про творчість Василя Стефаника – „Василь Стефаник”, „Камінний хрест” (обидві – 1924), Миколи Тарновського – „Перший галицький пролетарський поет” (1923), Володимира Сосюру та Івана Кулика – „Огляд нових книг” (1923), Василя Бобинського – „Поет в тюрмі” (1926), Ептона Сінклера та ін. Автор підручника для керівників драмгуртків „Сцена” (1928). Переклав з польської окремі твори В. Броневського; з російської – Д. Айзмана, Д. Бедного, С. Виноградова; з чеської – І. Волькера; з німецької мов – Н. Саура. Інцензував роман Е. Сінклера „Нетрі”.

Звинувачений в приналежності до контрреволюційної націоналістичної організації, заарештований 28 грудня 1933 р.; через два місяці трійка при Колегії ДПУ УРСР позбавила Андрія Баб’юка волі на 10 років. 9 жовтня 1937 р. трійка УНКВС Ленінградської обл. повторно судила письменника; за агітацію в місцях позбавлення волі засуджений до розстрілу. Вирок виконано 3 листопада 1937 р. Під час хрущовських політичних реформ обидва вирокі Військовий трибунал Київського військового округу 3 квітня 1956 р. відмінив за відсутністю складу злочину; письменника реабілітовано посмертно.

У Коломиї 1977 р. відкрито пам’ятник письменникові Мирославо-ві Ірчану.

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Ірчан М.* Вибрані твори / Упоряд., вст. ст. *Л. Новиченка.* –Т. 1. –К.: ДВХЛ, 1958. –384 с.
2. *Ірчан М.* Вибрані твори. –Т. 2. –К.: ДВХЛ, 1958. –388 с.
3. *Ірчан М.* Твори: В двох томах / Передм. *Л. Новиченка*; упоряд., приміт. *М. Острика.* –Т.1. –К.: Дніпро, 1987. –342 с.
4. *Ірчан М.* Твори: В двох томах. –Т. 2. –К.: Дніпро, 1987. –479 с.
5. *Ірчан М.* Лист від 17 лютого 1928 р. // *Качкан В.* Хай святиться ім’я твоє: Історія української літератури й культури в персоналіях (XVIII–XXI ст.): Антологія одного листа. –Т. 8. –Львів; Івано-Франківськ, 2006. –С. 136.

Література

1. А ми тую стрілецьку славу збережемо... / Авт.-упоряд. Я. Пола-тайчук. – Коломия, 1999. – С. 23–27.
2. Антонюк Є. Діяльність Мирослава Ірчана як голови Спілки революційних письменників „Західна Україна” // Українське літературознавство. – 1973. – Вип. 18.
3. Брелінська Л. Творчість Мирослава Ірчана періоду громадянської війни // Радянське літературознавство. – 1987. – № 7.
4. Власенко В., Кравчук П. Мирослав Ірчан. – К., 1960.
5. Довгалюк П., Ткачук М. Ірчан Мирослав // Українська літературна енциклопедія: В п'яти томах. – Т. 2. – К.: УРЕ, 1990. – С. 335.
6. Енциклопедія українознавства. – Т. 3. – Львів, 1994. – С. 885.
7. Історія української літератури: У восьми томах. – Т. 7. – К., 1971.
8. Історія української літератури: У двох томах. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 1988. – 474 с.
9. Качкан В. Нариси історії української культури в персоналіях (XIX–XX ст.): Навчальний посібник-хрестоматія. – Коломия: Вік, 2005. – С. 370–382.
10. Крижанівський С. А дні горять // Вітчизна [Київ]. – 1987. – № 7.
11. Машотас В. Мирослав Ірчан. Бібліографічний покажчик. – К., 1961.
12. Мельничук-Лучко Л. Драматургія Мирослава Ірчана. – К., 1963.
13. Мукомела О. Мирослав Ірчан // Знання і праця [Київ]. – 1990. – № 4. – С. 16, 17.
14. Мукомела О. Ірчан Мирослав // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. – Вип. 1. – Львів, 1994. – С. 80–83.
15. Новиченко Л. „В сумі тому міць і завзяття...” (Мирослав Ірчан – письменник і борець) // Ірчан М. Твори: В двох томах. – Т. 1. – К.: Дніпро, 1987.
16. Новиченко Л. Мирослав Ірчан. – К., 1958.
17. Полєк В. Біографічний словник Прикарпаття. – Івано-Франківськ: Новий час, 1993. – С. 193.
18. Сенюк Б. Скорботна дорога // Вільний голос [Коломия]. – 1997. – 16 липня.
19. Смик К. Разом руки си подаймо... // Вільний голос [Коломия]. – 1997. – 16 липня.
20. Угорчак Ю. Музей Мирослава Ірчана в П'ядиках: Путівник. – Івано-Франківськ: Облполіграфвидав, 1989. – 16 с.

Тема 6. ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ У ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ-ПРИКАРПАТЦІВ

1. Микола Матіїв-Мельник. Життя і творчість, присвячені Україні.
2. Мистецькі орієнтири та національне підґрунтя творчої спадщини Миколи Матіїва-Мельника.
3. Василь Кархут – свідок і творець української історії.
4. Художня та художньо-документальна проза Василя Кархута.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 6

□ МИКОЛА МАТІЇВ-МЕЛЬНИК

Матіїв-Мельник Микола (справж. прізвище – Мельник, 11 грудня 1890, м. Яблунів, тепер Косівського р-ну Івано-Франківської обл. – 28 вересня 1947, Нью-Гейвен, Масачуссет, США). Поет, прозаїк, критик.

Закінчив Коломийську гімназію (1910). Вивчав філософію, музику у Львівському, Чернівецькому, Віденському університетах. Учасник Першої світової війни; референт з пропаганди в УГА. Працював у Чорткові і Коломиї. Жив у Станіславові (1923-24), Львові (з 1927 р.). Всюди – викладач української мови і літератури, німецької мови та музики. Член Спілки радянських письменників (з 1940 р.). Під час німецької окупації – викладач у коломийських гімназії та промисловій школі. Виїхав до Австрії (1944). Перебував у таборах для біженців, викладав у табірній гімназії. Переїхав до США (1947).

Окремі видання – поеми „На ріках вавилонських” (Коломия; накладом О. Кузьми, 1921), „Ефіял” (1925), „Паде поживклий лист” (1927). Збірки оповідань „По той бік греблі” (Коломия: Загальна книгозбірня, 1922), новел „За рідне гніздо” (1927). „Крізь дим і згар” (1928), „На чорній дорозі” (1930). Переспів „Слова о полку Ігоревім” (1936). Збір-

ка „Горить мій світ” (Філадельфія, США, 1952). Поетична проза „Як гасне метеор...” (Митуса. –1922. –Кн. 3), публікації в журналах „Дзвони”, „Літературно-науковий вістник”, „Літопис Червоної калини”, „Дзвіночок”, „Луговик”, „На сліді”, „Молоді каменярі”, „Світ”.

Літературно-критичні статті про творчість Тараса Шевченка, Юрія Федьковича. Передмова до збірки Андрія Чайковського „Віддячився”, рецензії на книги Юрія Липи, Олеса Бабія, Федора Дудка. Автор утраченого рукопису книги про літературно-мистецьке життя Коломиї.

Новітні видання творів в Україні впорядкував Василь Курищук – „Вскарбоні серця” (1992), „Новели” (1994), „Твори” (Львів: НТШ, 1995).

З відгуків про творчість Миколи Матіїва-Мельника. „Прозу М. Матіїва-Мельника доцільно розглядати в контексті прози С. Коваліва, Т. Бордуляка, А. Чайковського, Д. Лукіяновича. Катрі Гриневичевої, Ю. Опільського, Ю. Липи, Б. Лепкого. В. Будзиновського, Р. Купчинського, тобто літературного оточення, яке тоді формувало свої художні смаки, нагромаджувало творчий досвід. У цей загальний досвід багато нового вносив і Матіїв-Мельник. Звичайно, найавторитетнішим його вчителем був Василь Стефаник, тому й не дивно, що на його прозі залишилось так багато стефаниківських слідів.

Поезія М. Матіїва-Мельника у 20–30-ті роки була популярною в Галичині. Як і у віршах В. Бобинського, Р. Купчинського, О. Бабія, Ю. Шкрумеляка, в ній – народні драми, тернисті шляхи до світла, свята любов стрільців до України, у ній – розпука і печаль... [...] Лірика М. Матіїва-Мельника баладна за своїм характером, найчастіше з драматичними або й трагічними сюжетами, які підказувались дійсністю, умовами війни... [...] Але це не єдиний колорит його віршів. Настрєвий і тематичний спектр їх досить широкий. А в посмертній книзі „Горить мій світ” (1951), що вийшла в художньому оформленні Святослава Гординського в еміграції, ностальгічним боєм запеклась любов до рідної землі...” (Тарас Салига).

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Матіїв-Мельник М.* В скарбоні серця / Упорядк. *В. Курищук*. – Івано-Франківськ: Облвидав „Галичина”, 1993. –56 с.
2. *Матіїв-Мельник М.* Твори / Ред. і автор вступ. ст. *М. Ільницький*; упорядк. і автор приміток *В. Курищук*. –Львів, 1995. –644 с.
3. *Матіїв-Мельник М.* [Твори] // Стрілецька Голгофа: Спроба антології / Упоряд., автор вступ. ст. і приміток *Т. Салига*. –Львів: Каменяр, 1992. –С. 229–252.

Література

1. А ми тую стрілецьку славу збережемо... / Автор-упорядн. *Я. Полатайчук*. –Коломия, 1999. –С. 236–238.
2. *Васильчук М.* Письменство на Коломийщині. –Коломия: Народний дім, 1993. –С. 64.
3. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр. –Коломия, 2000. –С. 109–110.
4. *Вдовичин І.* *Матіїв-Мельник Микола* // Українська журналістика в іменах. –Вип. 5. –Львів, 1998. –С. 197.
5. *Гавучак Я.* Скарбона спадщини земляка // Гуцульський край [Коломия]. –1993. –24 липня.
6. Енциклопедія українознавства. –Т. 4. –Львів, 1994. –С. 1491.
7. *Ільницький М.* Сторінки стрілецької епопеї // *Матіїв-Мельник М.* Твори. –Львів, 1995. –С. 3–17.
8. *Курищук В.* “Аж доки думки ніч не стане...” (Із життя і творчості Миколи Матіїва-Мельника) // Українське літературознавство. –Вип. 59. –Львів, 1994. –С. 53–54.
9. *Курищук В.* Від упорядника // *Матіїв-Мельник М.* Твори. –Львів, 1995. –С. 18–36.
10. *Курищук В.* Із стрілецької когорти // Дзвін [Львів]. –1992. –№ 4–6. –С. 137–146.
11. *Курищук В.* Його життя народів належить // Гуцульщина: Альманах [Верховина]. –1991. –№ 8.
12. *Курищук В.* На перехресті доли // Агро [Коломия]. –1991. –3 серпня.

13. Матіїв-Мельник Микола // Українська загальна енциклопедія. – Львів; Коломия; Станіславів. – Т. 2. – Б.р. – С. 2660.
14. Пилипейко І. Гуцульщина в літературі: Довідник. – Косів: Писаний камінь, 1997. – С.59.
15. Погребенник Ф. „Невже тебе я не побачу, Україно?” // Кур’єр Кривбасу. – 1994. – Ч. 20–21. – С. 29–31.
16. Романенчук Б. Літературна Коломия // Коломия і Коломийщина. – Філадельфія: Видання Комітету коломиян, 1988. – С. 215–216.
17. Савчук М. „Він згадував Коломию з великим сентиментом” // Вісник Коломиї [Коломия]. – 1996. – 27 березня.
18. Салига Т. Від упорядника // Стрілецька Голгофа: Спроба антології. – Львів: Каменяр, 1992. – С. 5–20.
19. Томащук В. В скарбоні серця // Верховинські вісті [Верховина]. – 1993. – 13 липня.
20. Харабарук Л. Поет, письменник, січовий стрілець // Вільний голос [Коломия]. – 1995. – 13 грудня.

□ **ВАСИЛЬ КАРХУТ**

Василь Володимирович Кархут (1 липня 1905, с. Марківці, тепер Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 9 жовтня 1980, м. Львів, похований у Коломиї). Письменник, громадсько-політичний діяч, лікар, фітотерапевт.

Син священика Володимира Кархута. Закінчив початкову школу в рідному селі, 1915-19 рр. навчався у Городенківській, 1919-21-го – у Коломийській гімназіях. По смерті батька з родиною сестри переїхав до м. Жовкви на Львівщині. 1921-23 рр. навчався у Львівській академічній гімназії. У гімназійні роки став членом товариства „Просвіта”. Від осені 1923 до весни 1925 р. Василь Кархут вивчав медицину в Українському таємному університеті у Львові. Уже в роки навчання виступав у пресі („Дзвони”) з публікаціями про психологію розвитку молоді. 1925-32 рр. продовжив навчатися в університеті Яна II Казимира у Львові. В студентські роки активно займався пластовою діяльністю: належав до пластового куреня „Лісові чорти”, був організатором де-

яких з його ланок, популяризатором пластового руху. Брав участь у діяльності видавництва „Вогні”, був відповідальним редактором журналу „Вогні” (до 1933). Перші літературні і журналістські спроби Василя Кархута були пов’язані з пластунськими темами. 1932-34 рр., перебуваючи на практиці у Львові, він активно працював як письменник; близьке знайомство з природою сприяло тому, що початкуючий письменник створив цікаві оповідання про тварин.

1934 р. Василь Кархут одружився і переїхав у м. Кременець на Тернопільщині. Тут Василь Кархут відкрив лікарську канцелярію. Діяльність лікаря-українця була під постійним наглядом польських властей. У травні 1935 р. за свою українську діяльність заарештований, ув’язнений у концтаборі у Березі Картузькій. А 15 червня 1939 р. неблагонадійного лікаря виселили з Кременця. Він переїхав до Берестечка, де його застала німецько-польська війна.

6 вересня 1939 р. Василя Кархута як українського націоналіста польські власті заарештували, його знову було етаповано до концтабору в Березі Картузькій, але на етапі, в Луцьку, під час бомбардування в’язниці німецькою авіацією арештанти вирвалися з в’язничних камер. Письменник повернувся до Кременця. Та спокою не було: попереджений про можливий арешт, Василь Кархут негайно виїхав до Львова на територію Польщі, яку окупували німці.

1939-40 рр. жив у Перемишлі. Наприкінці жовтня 1940 р. Василь Кархут з родиною переїхав до Кракова, де аж до серпня 1941 р. працював референтом народного здоров’я в Українському Центральному комітеті. Тут Василь Кархут плідно працював як письменник, займався виданням своїх творів.

Василь Кархут, як й інші представники української інтелігенції, в середині серпня 1941 р. з території Польщі, разом з похідною групою українських націоналістів, вирушив в Україну. Добрався до Кременця, де працював лікарем. Однак уже наприкінці вересня Василя Кархута, запідозреного у приналежності до ОУН-бандерівців, заарештовано й ув’язнено у львівській тюрмі на Лонського; звільнили аж 15 жовтня.

Василь Кархут з родиною оселився у Львові, відкрив лікарський кабінет. На початку 1942 р. він став заступником завідувача відділу внутрішніх хвороб Української лікарни Андрія Шептицького у Львові. Із серпня 1942 і до липня 1944 р. був завідувачем цього ж відділу. У Львові знаходив час і для творчої праці. Впродовж 1943 р. був редактором журналу „Дорога”.

З приходом Радянської армії Василь Кархут перейшов у підпілля. Починаючи з 11 серпня 1944 р. переховувався в митрополичих палатах; тут зберігався й увесь його архів. Під захистом церкви він продовжував творчу працю. Кархут не лише переховувався, а й виконував обов'язки особистого лікаря митрополита Андрія Шептицького. Після того як Шептицький помер, а сталося це 1 листопада 1944 р., Василь Кархут покинув митрополичі палати й надавав медичну допомогу членам ОУН, бійцям УПА. Відомо, що Василь Кархут упродовж двох тижнів листопада 1944 р. перебував у монастирі на Чернечій горі неподалік Львова. Він з 26 листопада 1944 р. до 13 квітня 1945 р. під прізвиськом ченця Володимира Монастирського жив в Унівському монастирі (тепер – село Міжгір'я Перемишлянського району на Львівщині). Лікував українських підпільників. В УПА Василь Кархут перебував під псевдо Ростислав. Записував розповіді вояків УПА. Серед повстанців він пробув від червня до кінця вересня 1945 р.

Перейшовши на легальне становище, оселився у с. Мозолівка Буцацького району Тернопільської області, де перебував до весни 1946 р. Згодом оселився в Заліщиках. 31 липня 1946 р. Василя Кархута заарештували й одразу відіслали до Києва. Його засудили на 15 років каторжних робіт та п'ять років позбавлення прав з конфіскацією майна.

Василь Кархут працював лікарем у санітарних частинах при копальнях. Під час свого першого ув'язнення в Іркутській області він перебував у м. Тайшет (1947-48), м. Чуна (1948-49), с-щі Сеймчан (1949-50), с-щі ім. Горького (1950-52), с-щі Бутугич (1952 – 2. 07. 1955).

Після смерті Сталіна письменника й лікаря заслали на спеціальне поселення у Магаданську область, на Колиму; жив у селищі Нексикан, працював лікарем амбулаторії. Однак, незабаром йому інкримінували

антирадянську агітацію і знову запроторили до концтабору. На поселенні Василь Кархут перебував два роки, час між двома ув'язненнями: першим (серпень 1946 р. – липень 1955 р.) та другим (липень 1957 р. – лютий 1965 р.).

В Україну Василь Кархут повернувся навесні 1965 р., його звільнили з ув'язнення через погане здоров'я. Дружина і доньки Василя Кархута жили в Коломиї, де мав намір оселитися і Василь Кархут після 17 років ув'язнення. Але влада не дозволяла влаштуватись на роботу, тому з труднощами отримав роботу в с-щі Заболотів, згодом став лікарем у Кулачківській сільській лікарні. 1969-73 рр. – праця в амбулаторії у с. Горішне Залуччя Снятинського району.

Василеві Кархуту належать твори, опубліковані окремими виданнями. Пізнавальні пластові видання: „Перша, друга і третя проба пластуна” (Львів, 1928), „На мандрівці” (Львів: Іскра, 1930), „Поліські мандри” (Львів: Іскра, 1930). Художні твори про тваринний світ: „Гомін з-поза нас: Нариси з життя звірят” (Львів: Вид-во „Вогні”, 1933), „Вістря в темряві” (Львів, 1934), „Поклик вольних” (Львів: Вид-во І. Тиктора, 1934), „Цупке життя: Повість про вовків” (Львів: Батьківщина, 1937; друге вид. – Краків: Українське видавництво, 1940; німецький переклад – Das zahe Leben. – Kolibri-Verlag-Wuppertal, 1966), „Пшеничні нетрі: Оповідання про хом'яка” (Краків: Українське видавництво, 1942). Художньо-публіцистичні твори з української історії: „Полум'яний вихор: Повість” (2-ге вид. – Прага: Видавництво Юрій Тищенко; „Колос”, 1941), „Візія: Оповідання з часів Данила Галицького” (Прага: Пробоєм, 1942); „Полум'яний вихор: Повість 1.” (Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003), „Окрилена земля: Повість 2.” (Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003). Праці з фітотерапії: „Ліки навколо нас: Довідник” (К.: Здоров'я, 1973, – наступні видання – 1974, 1977, 1978, 1993), „Жива аптека” (К.: Здоров'я, 1992), „Фітотерапія при хворобах серцево-судинної та дихальної систем” (К.: Здоров'я, 1992). Частина творчого доробку Василя Кархута опублікована також у збірниках та періодичній пресі: починаючи з 1929 р. і до першої половини 1940-х рр. у періодиці публікувались оповідання, спогади, статті. 1969 р. вийшла єдина стаття Василя

Кархута, опублікована в радянській пресі повоєнного періоду. Відома також низка публікацій, здебільшого, передруків творів Василя Кархута у зарубіжній україномовній періодиці, зокрема й лондонському журналі „Визвольний шлях”.

ДЖЕРЕЛА **(сучасні видання)**

Тексти

1. *Кархут В.* Брама ночі // *Визвольний шлях* [Лондон]. –1987. – Жовтень. –С. 1172–1176.
2. *Кархут В.* Вогні листопадової ночі // *Визвольний шлях* [Лондон]. –1986. –Листопад. –С. 1392–1395.
3. *Кархут В.* Жива аптека. –К.: Здоров'я / Передм. Є. *Товстухи*, худ. оформл. *В. Жіборського*, 1992. –312 с.
4. *Кархут В.* Казка // *Морозюк В.* Надщерблена доля (із творчого набутку краєзнавця і публіциста у рік його 65-ліття). –Івано-Франківськ: Тіповіт, 2003. –С. 132–133.
5. *Кархут В.* Кривий кливак // *Покуття: Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах* [Снятин]. –1996. –Ч. 1 (2). –С. 66–67.
6. *Кархут В.* Ліки навколо нас: Довідник / *Кольорові іл. Т. Тарнавського*. –К.: Здоров'я, 1973. –448 с.
7. *Кархут В.* Ліки навколо нас / *Худ. Т. Тарнавський*. –К.: Здоров'я, 1974. –448 с.
8. *Кархут В.* Ліки навколо нас. –3-є вид., випр. і доп. –К.: Здоров'я, 1993. –232 с.
9. [*Кархут В.*] „Мільйонам собак присвячую” [Коментований виклад психологічної драми „Непорозуміння”] // *Тижневик Галичини* [Івано-Франківськ]. –1999. –18 листопада.
10. *Кархут В.* Непорозуміння // *Перевал* [Івано-Франківськ]. –2000. –№ 1. –С. 176–186.
11. *Кархут В.* Окрилена земля: Повість 2. –Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. –128 с. [Серія „Наші партизани”, Видання № 4].
12. *Кархут В.* Побігайчик // *Покуття: Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах* [Снятин]. –1996. –Ч. 1 (2). –С. 67–68.
13. *Кархут В.* Полум'яний вихор: Повість 1. –Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. –128 с. [Серія „Наші партизани”, Видання № 3].

14. *Кархут В.* Син Івана // *Визвольний шлях* [Лондон]. –1987. – Листопад. –С. 1288–1290.
15. *Кархут В.* Тугі дні // *Визвольний шлях* [Лондон]. –1987. – Грудень. –С. 1408–1417.
16. *Кархут В.* Фітотерапія при хворобах серцево-судинної та дихальної систем / Передм. *Є. Тоєстухи.* –К.: Здоров'я, 1992. –48 с.

Література

1. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр.: Біобібліографічний словник. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 73–74.
2. *Васильчук М.* Полум'яний вихор на окриленій землі // Голгота Василя Кархута: Статті, публікації, бібліографія. –Коломия: Вік, 2005. –С. 54–64.
3. *Вардзарук Л.* Василь Кархут – ще одне ім'я з когорти незабутніх // Тижневик Галичини [Івано-Франківськ]. –1999. –18 листопада.
4. *Вардзарук Л.* Дорога до безсмертя. –Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2003. –С. 96–132.
5. *Вардзарук Л.* Реабілітовані історією: Івано-Франківська обл. –Т. 1: Коломийський і Косівський райони. –Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. –С. 66–87.
6. *Волинський І.* Повернення із забуття // Діалог [Кременець]. –2001. –27 жовтня.
7. Голгота Василя Кархута: Статті, публікації, бібліографія / Ред.-упоряд. *М. Васильчук.* –Коломия: Вік, 2005. –76 с.
8. *Далавурак С.* Зійшов із Голгофи-Колими // Молодий буковинець [Чернівці]. –1991. –№ 25.
9. *Довірак М.* Голгофа Василя Кархута // Вільний голос [Коломия]. –2000. –16 серпня.
10. Кархут Василь // Українські лікарі Прикарпаття / Упоряд. *П. Арсенич, Л. Вардзарук.* –2-ге вид. –Коломия: Вік, 1995. –С. 43–44.
11. *Козубський О.* Кархут Василь – народний цілитель і просвітянин // Голос Покуття [Снятин]. –1986. –№ 52.
12. *Козубський О.* Страдник свого часу // Галичина [Івано-Франківськ]. –2001. –1 лютого.

13. *Левицький З.* Колимський талісман // Поклик сумління [Львів]. –1995. –№ 23 (серпень).
14. *Морозюк В.* На овиді // Перевал [Івано-Франківськ]. –2000. –№ 1. – С. 187–188.
15. *Морозюк В.* На овиді // *Морозюк В.* Надщерблена доля (із творчого набутку краєзнавця і публіциста у рік його 65-ліття). –Івано-Франківськ: Тіповіт, 2003. –С. 129–131.
16. *Пелипейко І.* Гуцульщина в літературі: Довідник. –Косів: Писаний камінь, 1997. –С. 41.
17. *Полєк В.* Біографічний словник Прикарпаття. –Івано-Франківськ: Новий час, 1993. –С. 206.
18. *Прошак І.* Залишив нам „Живу аптеку” // Вісник Коломиї [Коломия]. –1992. –22 квітня.
19. *Ріпецька Л.* Голґота Василя Кархута: До 90-річчя від дня народження // Вісник Коломиї [Коломия]. –1995. –1 липня.
20. *Романюк І.* Василь Кархут – лікар і письменник // Агро [Коломия]. –1990. –1 груд.
21. *Романюк І.* Правда і кривда Василя Кархута: Доля лікаря і письменника, нашого краянина // Соціалістичне Придністров'я [Городенка]. –1990. –6, 8 вересня.
22. *Савка М.* Кархут Василь // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. –Львів, 2000. –Вип. 7. –С. 143–144.
23. *Товстуха Є.* Передмова // *Кархут В.* Жива аптека. –К.: Здоров'я / Худ. оформл. *В. Жіборського*, 1992. –С. 3–4.
24. *Томащук М.* Розтоптаний талант // Смертю смерть подолав. –Коломия, 2002. –С. 199–210.
25. *Чернихівський Г.* Й на раменах муки в'язниць // Портрети пером: Статті, есе, рецензії. –Кременець; Тернопіль, 2001. –С. 162–168.

Тема 7. ДОСЛІДНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ І КОЛОМИЙЩИНА

1. Творча спадщина Ярослава Гординського.
2. „Слово про письменників” Юрія Мельничука.
3. Стефанікознавчі студії Василя Костащука.
4. Франкіана Івана Білінкевича.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 7

□ ЯРОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Гординський (Гординський-Антонович) Ярослав Дмитрович (22 липня 1882, с. Шкло, тепер Яворівського р-ну Львівської обл. – 29 жовтня 1939, м. Львів). Історик літератури, письменник, педагог. Батько Святослава Гординського.

Народився у священничій сім'ї, що походила зі здібної української шляхти. Навчався у початкових школах сіл Шкло, Молошковичі, у Львові. 1900 р. закінчив Львівську академічну гімназію. Слов'янську філологію вивчав у Віденському університеті; учень професора Ватрослава Ягича. Навчання продовжив у Львівському університеті у професорів Кирила Студинського, Олександра Колесси та інших. По закінченні навчання у Львові (1904 р.) склав учительський іспитом з української мови і класичної філології. Доктор філософії (від 1910 р.).

Учительська праця у Львівській академічній гімназії (1904-05 рр.). 1905-12 рр. викладав у II Вищій державній гімназії в Коломиї. В цей період народилися його син Святослав та дочка Дарія.

1912 р. з сім'єю виїхав до Львова, викладав українську мову та літературу в Академічній гімназії (аж до виходу на пенсію 1937 р.). Ярослав Гординський 1920-х рр. був викладачем Українського таємного університету (читав курс давньої української літератури). У 1929-30 рр. читав лекції на Вищих учительських курсах у Львові. 1930-х рр.

викладав історію української літератури у Львівській жіночій гімназії сестер василянок.

Ярослав Гординський – дійсний член НТШ (1914 р.), дійсний член Богословського наукового товариства у Львові. Виступав у пресі та виданнях „Просвіти” з популярними статтями з історії літератури, освіти, культури.

У пресі Ярослав Гординський виступав з 1902 р.: спочатку в газеті „Руслан” надрукував поезії („Ідилля”, „Рожа”, „Весна”), 1902-03 рр. – оповідання „Син”, „Сонце та хмари”, „Мій гість”, „Amoroso” та ін. „Літературно-науковий вістник” (1903 р.) опублікував соціально-побутові оповідання Ярослава Гординського „Похорон”, „Розведені”, „Ангел смерті”. Поезії 1904-08 рр.: „Я про любов снів (з Гайного)”, „Розпука”, „На прощання”; оповідання: „Масві хрущі (весняна казка)”, „Візник”, „У Різдвяну ніч”, „Свята хвиля”, „Чорний хліб” (більшість з них написано в Коломії). Перекладав твори Івана Тургенєва, Й.-В. Гете, Г. Гайне, В. Шекспіра.

Ярослав Гординський відомий як дослідник української літератури різних періодів. Численні публікації у „Записках НТШ” про псалтир XIII–XIV ст., Слово св. Єфрема Сіріна в перемиських пергаментових листках поч. XIV ст., рукописний Ірмологіон 1695 року з ілюстраціями Григорія Залеського, апокриф про Сивилію, Шевченка та Красінського, Станіслава Виспянського й Україну, академіка Кирила Студинського як дослідника літератури XVI–XVII ст. та інші дослідження. У „Записки ЧСВВ” 1925, 1927, 1928 рр. опубліковано велику працю про рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ та ін.

Ярослав Гординський у Коломії написав твори „Іван Гушалеви́ч і його літературна діяльність” (1905), „Невідомі писання М. Шашкевича” (Коломия, 1911; брошура викликала полеміку Ярослава Гординського з Михайлом Возняком на сторінках газети „Руслан” (1913) щодо автентичності віднайдених ним матеріалів); „Полонофі́льство Миколи Устияновича” (1912), „Причинки до студій над Енеїдою Івана Котляревського. –Ч. I–II.” (Коломия, 1907; її прорецензував Іван

Франко. –Т. 37). Автор рецензії на театральну виставу в Коломиї („Прощання директора Садовського в Коломиї”, 1905).

Ярослав Гординський аналізував жіночі образи у творах Андрія Головка, Олександра Копиленка, Аркадія Любченка, Гео Шкурупія, виступав з рецензіями на книги Олеся Досвітнього, Євгена-Юрія Пеленського, Миколи Островського, Натана Рибака, Леоніда Мосендза, з оглядом творчості Олекси Слісаренка, досліджував наслідки Літературної дискусії в Україні (смерть Миколи Хвильового) та ін.

Листувався з Іваном Франком, Юліаном Опільським, Михайлом Возняком, Василем Щуратом, Кирилом Студинським.

ДЖЕРЕЛА **(сучасні видання)**

Тексти

1. *Гординський Я.* [Листи] // У півстолітніх змаганнях: Вибрані листи до Кирила Студинського (1891–1941) / Упоряд. *О. Гайова, У. Єдлінська, Г. Сварник.* –К.: Наукова думка, 1993. –С. 153, 170, 187, 199, 223, 228, 236, 319, 355, 358, 452, 457, 650.

Література

1. *Васильчук М.* Письменство на Коломийщині: Друга половина 16 століття – 1939 рік. –Коломия: Народний дім, 1993. –С. 4, 18, 36, 37.

2. *Волчко-Кутинський І.* Історія села Кульчиць і роду Драго-Сасів. –Дрогобич; Відродження, 1995. –С. 279.

3. *Дзьобан О.* Гординський (Гординський-Антонович) Ярослав Дмитрович // Українська журналістика в іменах. –Вип. 8. –Львів, 2001. –С. 51–55.

4. Енциклопедія українознавства. –Т. 2. –Львів, 1993. –С. 411.

5. *Медведик П.* Гординський Ярослав Антонович // Українська літературна енциклопедія: У п'яти томах. –Т. 1. –К., 1988. –С. 461–462.

6. *Полек В.* Біографічний словник Прикарпаття. –Івано-Франківськ: Новий час, 1993. –С. 106.

7. *Франко І.* Зібрання творів: У 50 томах. –ТТ. 37, 38, 50.

8. Ювілейна книга Української Академічної гімназії у Львові. –Філадельфія; Мюнхен, 1978. –С. 142.

□ **ЮРІЙ МЕЛЬНИЧУК**

Мельничук Юрій Степанович (7 травня 1921, с. Мала Кам'янка Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 12 серпня 1963, м. Львів). Письменник, публіцист.

Брав участь у робітничому революційному русі. Після приєднання Західної України до УРСР (1939) – секретар ревкому, працював у Коломийському райкомі комсомолу, в редакції газети „Червоний прапор” (1939-41). Учасник Другої світової війни. Навчався у Республіканській партійній школі при ЦК Компартії України (1946-48), екстерном закінчив Львівський університет (1950). Головний редактор журналу „Жовтень” (з 1951 р.). Депутат Верховної Ради СРСР 6-го скликання. Кандидат філологічних наук.

Книги публіцистики і памфлетів, спрямовані проти т.зв. „українського буржуазного націоналізму”: „Відповідь наклепникам” (1956), „Слуги Жовтого диявола”, „Поріддя Іуди”, „Уолл-стрітівський шарманщик” (1958), „Коли кров холодне в жилах”, „Обличчя божого воїнства”, „Папи радяться у комині”, „До раю навпростець”, „Оказії з попами” (1961), „Мовою серця”, „Правді служити” (1962), „Плем'я упирів” (1963); літературно-критичні праці „Ярослав Галан” (1953), „Олександр Гаврилюк” (1955).

Книжкою „Слово про письменників” (Львів, 1958) зробив внесок у повернення в українську літературу імен багатьох замовчуваних письменників. Член Спілки письменників СРСР (з 1950 р.).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. Мельничук Ю. Слово про письменників: Статті та критико-біографічні нариси. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1958. –504 с.

Література

1. Данина світлої пам'яті // Червоний прапор [Коломия]. –1987. –8 травня.
2. Енциклопедія українознавства. –Т. 4. –Львів, 1994. –С. 1516.
3. Історія української літератури: У восьми томах. –Т. 8. –К., 1971. –С. 192–193, 432–433.
4. Млинченко К. Юрій Мельничук, журналіст і письменник // Журналіст України [Київ]. –1977. –№ 9. –С. 43–46.
5. Юрій Мельничук... // Письменники Радянської України. 1917–1987: Біобібліографічний довідник. –К.: Рад. письменник. –С. 399–400.

□ ВАСИЛЬ КОСТАЩУК

Костащук Василь Андрійович (1896, с. Тулова Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. – кінець жовтня 1973, м. Коломия, похований у с. Тулова Снятинського р-ну тієї ж обл.). Стефанікознавець, педагог.

Навчався у початковій школі в рідному селі, Коломийській українській гімназії (закінчив 1916 р.), вивчав філологію у Львівському університеті (1921-23; 1945-47 рр.). У час національно-визвольних змагань – старшина в Українській Галицькій армії. Далі – учитель української мови й літератури та управитель школи в селі Тулова (1923-39 рр.). У радянський час – учитель української мови й літератури у селі Тулова, праця у відділі освіти Снятинського району; інспектор Коломийського міського відділу народної освіти (1951-61), директор Коломийської середньої школи № 5 (1961-62). Пенсіонер (з 1962 р.).

У коломийській газеті „Червоний прапор” упродовж 1960-х рр. декілька разів передруковували спогадові матеріали про Василя Стефаніка та Марка Черемшину. В рукописі – праця про минуле Коломийської гімназії (Львівська бібліотека НАН України ім. В. Стефаніка). Іменем Василя Костащука в Коломії названо вулицю.

Автор документальної книги „Володар дум селянських”, присвяченої Василеві Стефаніку. В рецензії на книгу Михайло Хромей писав: „...це своєрідний біографічний нарис, цікава науково-дослідниць-

ка робота, глибоко продумана жива розповідь про письменника, про його оточення, про час”.

За суховатістю, навіть недовірою до інших, у хвилини натхнення можна було побачити іншого Василя Костащука. „Аж нині усвідомлюю, як тоді, 1960-го, Василь Костащук нам, учням, ненав’язливо, але впевнено прищеплював любов до рідного, національного, – згадає мистецтвознавець Василь Стефанко. – Ми саме вивчали в школі Лесину „Лісову пісню” і я, натхненний Костащуківими словами про авторку і її твір, ходив лісом, вдивлявся у царство природи і десь потайки сподівався побачити таїну перевтілення. Тоді ж я й узявся ілюструвати Стефаникового „Камінного хреста” – знову ж таки ще під шкільними враженнями від Костащуківих оповідей...”

Десь незадовго до смерті Василя Стефаніка у нього гостювали учитель з Тулови на Снятинщині В. Костащук та вчитель М. Вахнюк. Як не стало письменника, у січневому номері львівської газети „Новий час” Василь Костащук опублікував статтю „Різдво у Василя Стефаніка” (1937); того ж року у донцовському „Вістнику” (1937. –Кн. 7–8) він надрукував статтю „Стефанік сам собою”. Ці публікації стали першими підвалинами майбутньої книги. Сам автор зазначає, що написано „Володаря дум селянських” у Коломиї впродовж 1937-58 рр. Загалом же, Василь Костащук належить до літераторів, які ввійшли в історію як автори однієї книги. Книги наповненої багатим фактичним матеріалом, тож не дивина, що на неї часто покликаються серйозні дослідники. Ця книга витримала два видання. Вдруге її видрукувало ужгородське видавництво „Карпати” 1968 р. з незначними змінами й доповненнями, головним чином серед фотоілюстрацій.

ДЖЕРЕЛА **(сучасні видання)**

Тексти

1. *Костащук В.* Володар дум селянських. –Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1959. –182 с.

2. *Костащук В.* Володар дум селянських. –Ужгород: Карпати, 1969. –190 с.
3. *Костащук В.* Володар дум селянських // Василь Стефаник у критиці та спогадах. –К., 1970.
4. *Костащук В.* Стефаник про Шевченка // Червоний прапор [Коломия]. –1964. –28 січня.
5. *Костащук В.* Покутська трійка // Червоний прапор [Коломия] – 1964. –17 червня.
6. *Костащук В.* Символ нескореного народу // Прикарпатська правда [Івано-Франківськ]. –1971. –10 травня.

Література

1. *Васильчук М.* „Володар дум селянських” // Хто є хто на Івано-Франківщині: Новітня історія через віки. –Вип. 3. –К., 2006. –С. 41.
2. *Васильчук М.* Силуети: Коломиезнавчі тексти. –Коломия: Вік, 2006. –С. 64–66.
3. *Васильчук М.* Стефаників біограф // Вільний голос [Коломия]. – 1997. –21 травня.
4. *Данькевич В.* Книга цінна і цікава // Червоний прапор. –1968. –5 жовтня.
5. *Луців Л.* Василь Стефаник – співець української землі. –Нью-Йорк; Дзежі Ситі: Видавництво „Свобода”, 1972. –488 с.
6. *Полек В.* Біографічний словник Прикарпаття. –Івано-Франківськ: Новий час, 1993. –С. 261.
7. *Хромей М.* Захоплююча книга // Червоний прапор [Коломия]. – 1959. –5 грудня.

□ ІВАН БЛИНКЕВИЧ

Блинкевич Іван Омелянович (28 грудня 1905, с. Стрільче Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. – 27 листопада 1996, м. Коломия тієї ж обл.). Франкознавець, краєзнавець, бібліофіл.

Навчався у Городенківській (1917-19) та Станіславській (1921-25) гімназіях, Львівській (1928) та Краківській (1929-31) торговельних школах. Був безробітним, працював інструктором коломийського окруж-

ного союзу кооператив на селі (1933-39). Заарештований німцями, від-
був двомісячне ув'язнення (1942). Бухгалтер планово-економічних від-
ділів підприємств – Спецремучилища (1948-51), фабрики шіток (1952-
61), паперової фабрики (1961-66), спортивного товариства „Спартак”
(1951-52); завідувач магазину „Військова книга” (1951). З 1961 р. –
пенсіонер.

Йому належать численні розвідки з літературного краєзнавства,
текстології, топографії в періодиці. У рукописі – „Франкознавчий
словник” (8514 с., 36 зошитів). Власник найбільшої книгозбірні в Ко-
ломиї (10750 томів); з 1995 р. – розпродана, частково – власність коло-
мийського міськрайонного товариства „Просвіта”.

ДЖЕРЕЛА

Тексти: [франкознавство]:

1. Білинкевич І. Іван Франко і Коломия. – Івано-Франківськ: Облви-
дав „Галичина”, 1991. – 24 с.
2. Білинкевич І. Іван Франко на Станіславщині: Біографічно-крає-
знавчі нариси / Вст. ст., підгот. тексту, наук. ред. М. Васильчука. – Коло-
мия: Вік, 2006. – 192 с.
3. Білинкевич І. Гуцульщина манила його // Жовтень [Львів]. – 1986.
– № 8. – С. 95–101.
3. Білинкевич І. „Я радо йду на чесне праве діло!”. Політичний про-
цес Івана Франка і товаришів у Коломиї 1880 // Жовтень [Львів]. – 1981.
– № 9. – С. 129–131.
4. Білинкевич І. Іван Франко в Станіславові // Прикарпатська прав-
да [Івано-Франківськ]. – 1961. – 26 листопада.
5. Білинкевич І. Іван Франко в Коломиї // Червоний прапор [Коло-
мия]. – 1961. – 2 вересня.
6. Білинкевич І. Франко у нашому місті // Червоний прапор
[Коломия]. – 1964. – 28, 29 липня.
7. Білинкевич І. Іван Франко на Снятинщині // Червоний прапор
[Коломия]. – 1966. – 12 грудня.
8. Білинкевич І. Іван Франко і Андрій Чайковський // Червоний пра-
пор [Коломия]. – 1966. – 23, 24, 26 серпня.
9. Білинкевич І. Франко і Криворівня // Комсомольський прапор
[Івано-Франківськ]. – 1976. – 18 травня.
10. Білинкевич І. Нескорений дух // Червоний прапор [Коломия]. –
1976. – 27 серпня.

11. *Білінкевич І.* Вітка живого слова // Комсомольський прапор [Коломия]. –1978. –26 серпня.
12. *Білінкевич І.* Ув'язнення Івана Франка в Коломиї // Червоний прапор [Коломия]. –1980. –4 травня.
13. *Білінкевич І.* Коломийські епізоди з біографії Івана Франка // Червоний прапор [Коломия]. –1981. –26 серпня.
14. *Білінкевич І.* Дорогами Каменяра // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. –1981. –22, 25, 27 серпня.
15. *Білінкевич І.* Іван Франко і Коломия // Червоний прапор [Коломия]. –1986. –27, 29, 30 серпня.

[Діячі укр. культури]:

16. *Білінкевич І.* Оборонець робітничого люду [Михайло Павлик] // Червоний прапор [Коломия]. –1964. –15 вересня.
17. *Білінкевич І.* Забуте ім'я [Олекса Гринюк] // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. –1967. –28 листопада.
18. *Білінкевич І.* Культурні традиції Коломиї // Червоний прапор [Коломия]. –1970. –6 жовтня.
19. *Білінкевич І.* Теодор Білоус // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –2 липня.
20. *Білінкевич І.* Л. Гринюк про В. Стефаніка // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –10 травня.
21. *Білінкевич І.* Він жив для народу [Остап Терлецький] // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –5 лютого.
22. *Білінкевич І.* Сучасник Маркіяна Шашкевича [Лука Данкевич] // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –20 січня.
23. *Білінкевич І.* Михайло Білоус // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –4 серпня.
24. *Білінкевич І.* Видання творів Т. Г. Шевченка на Івано-Франківщині // Червоний прапор [Коломия]. –1979. –31 березня.
25. *Білінкевич І.* 1240-й? Ні. 1241-й! // Червоний прапор [Коломия]. –1989. –17 лютого.
26. *Білінкевич І.* Коломийські некрополі // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. –1990. –№ 70–71, 72.

Література

1. Бібліографічний покажчик друкованих матеріалів активістів і працівників обласної організації Товариства про історико-культурну спадщину Прикарпаття. –Івано-Франківськ, 1986. –С. 15–16.
2. *Васильчук М.* Білінкевич Іван Омелянович // Енциклопедія Коломийщини. –Зш. 2, літера Б. –Коломия: Вік, 1998. –С. 63.

3. *Васильчук М.* Він зробив те, чого не зробив весь інститут // Вісник Коломиї [Коломия]. –1995. –27 грудня.
4. *Васильчук М.* Дорогою з непам'яті у вічність // На переломі [Коломия]. –1995. –№ 2.
5. *Васильчук М.* Іван Омелянович Білінкевич (1905–2005): Відкриття меморіальної дошки з нагоди 100-річчя від дня народження краєзнавця і франкознавця. –Коломия, 2005. –С. 2–3.
6. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр. –Коломия; Львів, 2000. –С. 20–22.
7. *Васильчук М.* Любив Франка та його епоху // Хто є хто на Івано-Франківщині: Новітня історія через віки. –Вип. 3. –К., 2006. –С. 39–40.
8. *Васильчук М.* П'ять імен. –Коломия: Плин, 1995. –С. 23–30.
9. *Васильчук М.* Франкіана Івана Білінкевича // *Білінкевич І.* Іван Франко на Станіславщині: Біографічно-краєзнавчі нариси. –Коломия: Вік, 2006. –С. 3–10.
10. *Васильчук М.* Франкіана Івана Білінкевича // Галичина [Івано-Франківськ]. –2006. –26 серпня.
11. *Вардзарук Л.* Франкознавець з Покуття // Галичина [Івано-Франківськ]. –1996. –4 січня.
12. *Горак Р.* Спадщина Івана Білінкевича // Вітчизна [Київ]. –2005. –№ 9–10. –С. 143–148.
13. *Горак Р.* Від нього віяло впевненістю і спокоєм // Коломийський вісник [Коломия]. –2006. –13 січня.
14. *Качкан В.* Sempet tiro (Франкознавство Івана Білінкевича за його рукописною спадщиною) // Перевал [Івано-Франківськ]. –1999. –№ 3.
15. *Качкан В.* Sempet tiro (Франкознавство Івана Білінкевича за його рукописною спадщиною) // Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX – перша половина XX ст.). –Кн. четверта. –Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. –С. 294–320.
16. *Кривошапка Н.* Франкові зобов'язаний // Літературна Україна [Київ]. –1970. –№ 8; *Його ж. Кривошапка Н.* Франкові зобов'язаний // Батьківщина [Канада]. –1970. –14 листопада.
17. *Пастух Р.* Франкознавець з Коломиї // За вільну Україну [Львів]. –1991. –6 вересня.
18. *Полєк В.* Біографічний словник Прикарпаття. –Івано-Франківськ: Новий час, 1993. –С. 34.
19. *Стефурак Н.* Вектор добра // Галичина [Івано-Франківськ]. –1991. –26 грудня.
20. *Тимінський Б.* Скарбничий // Вісті центральної спілки споживчих товариств України [Київ]. –2006. –28 вересня.

Тема 8. ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА МЕЛЬНИЧУКА

1. Витоки волелюбної творчості Тараса Мельничука.
2. Творчість Тараса Мельничука у контексті шістдесятництва.
3. Табірна поезія Тараса Мельничука.
4. Життя і творчість митця у період національно-культурного та державного відродження в Україні.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 8

□ ТАРАС МЕЛЬНИЧУК

Мельничук Тарас Юрійович (20 серпня 1938, с. Уторопи Косівського р-ну Івано-Франківської обл. – 29 березня 1995, м. Коломия тієї ж обл., похований у с. Уторопах Косівського р-ну Івано-Франківської обл.). Поет, політв'язень. Лауреат Державної премії України ім. Тараса Шевченка в галузі літератури (1992), премій ім. Володимира Сосюри (1991) та „Буковинського журналу”.

Закінчив Яблунівську середню школу. Був коректором районної газети „Радянська Гуцульщина”, лісорубом у Комі АРСР, валовідбійником на Донбасі. Служив у війську. Навчався у Чернівецькому держуніверситеті (з 1958 р.), з третього курсу поїхав на будівництво Криворізького гірничо-збагачувального комбінату. Два роки працював теслею на будовах Красноярського краю. Поновився в Чернівецькому університеті (1964), через півтора року відрахований за вільнодумство. Працював у редакціях газет Глибокої і Хотина на Буковині, Косова й Верховини на Івано-Франківщині, редакції газети „Комсомольський прапор” в Івано-Франківську. Навчався на заочному відділенні Московського літературного інституту (з 1967 р.). За рукопис поетичної збірки „Чага” заарештований (1972); покару відбував у Пермських таборах, звільнений 1975 р. Перебував під наглядом органів держбезпеки. Повторно заарештований і засуджений на чотири роки (1979).

Після звільнення перебував під адміністративним наглядом, поневірявся у пошуках роботи. Член Спілки письменників України з 1990 р.

Тісно пов'язаний з Коломиєю. Перша публікація віршів у коломийській газеті „Червоний прапор” (березень 1959 р.). Брав активну участь у літературно-мистецькому житті Коломиї 1950-60-х, а також 1990-х рр. Йому належать численні публікації в періодиці. Коломийська міська рада встановила літературну премію імені Тараса Мельничука (1996).

Виступав під псевдонімами Олег Чорнобор, Станіслав Галич, Зіновій Кайлас, Мирослав Кокіль, Світлозар Бойшак, Майоліка Мельничук.

З відгуків про творчість Тараса Мельничука. „Тарас Мельничук гідний нащадок Пророка України – Шевченка” (Микола Жулинський), „На Дагестані князював Расул Гамзатов, у Карпатах – Тарас Мельничук” (Олесь Гончар), „Слався, Україно! На одній із твоїх галузок – Галичині, з'явився новий Франко – Тарас Мельничук” (Василь Стус), „Тарас Мельничук вільно володіє рідкісним умінням дати відчутти в повію леготу подих морської глибини. Слово в нього перелунує всіма струнами, поетичний образ, мов коштовний камінь, відсвічує багатьма гранями. Нерідко можна подивуватися, як у його поезіях особливо навантажено звучить неповнозвучна рима, мріють синій і золотий кольори, чи заповнює своєрідний ритм мови, в якому оживає відгомін народних дум, народнопісенного ладу...” (Ярослав Дорошенко), „Мотив протистояння у поезії Тараса Мельничука постійний і принциповий. Глибока віра у себе, у свої переконання допомагають ліричному героєві вижити, подолати всі труднощі долі” (Володимир Качкан), „Складні ряди асоціативних побудов поетичних текстів Тараса Мельничука дають змогу говорити про стильову неповторність, прагнення автора до принципово нових виражальних можливостей поезії. Йдеться про потік свідомості, колаж, образний монтаж, музикальні асоціації звукових поєднань, джерело яких – природна гармонія української мови. Все це разом переходить у новий естетичний вимір, принципово іншу організацію художньої реальності. І не має значення, як називати таку

поезію – модерновою, асоціативною чи інтуїтивною, – головне, що це – справжня поезія, а не заримовані гасла.” (Аделя Григоруk).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. Мельничук Т. Твори в трьох томах / Вст. ст. С. Пушика. –Т. I. – Коломия: Вік, 2003. –256 с.
2. Мельничук Т. Твори в трьох томах. –Т. II. –Коломия: Вік, 2003. – 256 с.
3. Мельничук Т. Твори в трьох томах. –Т. III. –Кн. 1. –Коломия: Вік, 2006. –496 с.
4. Мельничук Т. Твори в трьох томах. –Т. III. –Кн. 2. –Коломия: Вік, 2007. –344 с.
5. Мельничук Т. Несімо любов планеті: Поезії. –Ужгород: Карпати, 1967. –42 с.
6. Мельничук Т. Із-за ґрат: Поезії. –Балтимор; Торонто: Смолоскип, 1982. –83 с.
7. Мельничук Т. Князь Роси: Вірші / Передм. М. Жулинського. –К.: Молодь, 1990. –152 с.
8. Мельничук Т. Чага: Поезії / Вст. ст. Я. Дорошенка. –Коломия: Вік; Просвіта, 1994. –175 с.
9. Мельничук Т. Палац у росині: Поєми і балада. –Чернівці: ТОВ „Редакція газети „Молодий буковинець”, 2004. –80 с.
10. Мельничук Т. Зимозелень / Ред.-упоряд. В. Шкурган, Г. Курищук, М. Попадюк; вст. ст. В. Шкурган, А. Григоруk. –Косів: Писаний камінь, 2006. –264 с.

Література

1. Васильчук М. Записки словникаря (Фрагмент книги про літературну Коломию) // Під Франковою зорею: Збірник творів прикарпатських авторів. –Коломия: Вік, 2006. –С. 208–210, 220–225.
2. Васильчук М. Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр.: Біобібліографічний покажчик. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 112–113.
3. Васильчук М. Матеріали до бібліографії Тараса Мельничука // Мельничук Т. Твори в трьох томах. –Т. III. –Кн. 2. –Коломия: Вік, 2007. –С. 308–332.
4. Васильчук М. Силуети: Коломиєзнавчі тексти. –Коломия: Вік, 2006. –С. 7, 64, 90, 92–94, 99, 145, 210.

5. *Григорук А.* „Він жив у слові...” // АЛКОС (Асоціація літераторів Кошівщини): Літературно-мистецький альманах. –2003. –№ 1. –С. 30–31.
6. *Гриньків Д.* Політ в'язня. –Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2005. –148 с.
7. *Дорошенко Я.* Князь поезії // *Мельничук Т.* Чага: Поезії. – Коломия: Вік, 1994. –С. 3–6.
8. *Жулинський М.* Князь роси // *Мельничук Т.* Князь роси: Вірші. – К.: Молодь, 1990. –С. 3–8.
9. *Іов І.* „Мої думи і в сонце вкраплені...” // Коломийська хвиля: Література, мистецтво, наука: Збірник. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 46–50.
10. *Калинець І.* Покелішкуймо, брате! // Зерна: Літературно-мистецький альманах українців Європи. –2002. –Ч. 6–7. –С. 206–211.
11. *Качкан В.* „Що не встигну дожити, слово, ти доживи”: Літературна силвета Тараса Мельничука // *Качкан В.* Хай святиться ім'я твоє: Українознавство та пресологія. –Кн.3. –Львів: Фенікс, 1998. –С. 318–327.
12. *Куришук Г.* Встати! Суд іде!...: Слово про Т. Мельничука. –Косів: Писаний камінь, 1998. –112 с.
13. *Кут С.* Міфологічні коди поетичного мислення Тараса Мельничука // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. –Вип. IV. –Івано-Франківськ: Плай, 1999. –С. 70–76.
14. *Малкович І.* Кілька необов'язкових міркувань про „Князя роси” // Літературна Україна [Київ]. –1992. –6 лютого.
15. *П'ятченко Ю.* Мельничук Тарас Юрійович // Українська літературна енциклопедія: В п'яти томах. –Т. 3. –К.: УЕ, 1995. –С. 338.
16. *Рябий В.* Останній з мандрівних поетів: Штрихи до портрета Тараса Мельничука // Буковинський журнал [Чернівці]. –2005. –Ч. 2–3. –С. 33–53.
17. *Слоньовська О.* Є пророки у своїй Вітчизні!: Мельничук // Галичина [Івано-Франківськ]. –1992. –5 березня.
18. Тарас Мельничук і Коломийщина: Бібліографічний покажчик / Автор-упоряд. *М. Васильчук.* –Коломия, 1998. –16 с.
19. *Шкурган В.* Пройти босоніж... // *Мельничук Т.* Зимозелень. –Косів: Писаний камінь, 2006. –С. 4–5.
20. *Юсип Д.* Правда Тараса Мельничука // Галичина [Івано-Франківськ]. –1992. –15 лютого.

Тема 9. ПРЕДСТАВНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ 1970-80-х рр. І КОЛОМИЙЩИНА

1. Василь Герасим'юк: коломийські сторінки життя і творчості.
2. Карпатські витоки поетичного слова Василя Герасим'юка.
3. Ярослав Ярош: національне коріння поезії.
4. Ярослав Ярош і український театр.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 9

□ ВАСИЛЬ ГЕРАСИМ'ЮК

Герасим'юк Василь Дмитрович (18 серпня 1956, м. Караганда, Казахстан). Поет, редактор, радіожурналіст.

Народився у сім'ї репресованих, яка того ж року повернулася у Карпати. Жив у с. Прокурава Косівського району, закінчив восьмирічну школу. 1971-73 рр. жив у Коломиї, де закінчив СШ № 2 (1973). Дебютував у коломийській міськрайгазеті „Червоний прапор” віршами „Гуцули трави косять”, „Черешнева соната”, „А я хлопець роду гуцульського” (1971. –5 жовтня). З 1973 р. – у Києві. Навчався у Київському університеті імені Тараса Шевченка, філологічний факультет, українське відділення (1973-78). З вересня 1978 р. по жовтень 1988 р. – редактор, завідувач редакції поезії у видавництві „Молодь”; з жовтня 1988 р. до серпня 1992 р. – старший редактор відділу поезії видавництва „Дніпро”. З серпня 1992 р. – коментатор, заступник завідувача редакції літературних програм Українського радіо (Національна радіокомпанія України). Член Національної спілки письменників України (з 1983 р.), Асоціації українських письменників (з 1996 р.).

1972 р. у журналах „Дніпро” (№ 3) і „Ранок” (№ 6) з'явилися перші поетичні публікації. Дебютна книжка поезій вийшла у видавництві „Молодь” („Смереки”, 1982). Збірки поезій Василя Герасим'юка: „Потоки” (1986), „Космацький узір” (1989), „Діти трепети” (1991), „Осінні

пси Карпат” (1998), “Серпень за старим стилем” (2000); „Поет у повітрі” (2002), „Була така земля. Вибране” (2003). Переклав з узбецької книги „Зоряний колодязь” Могаммада Саліха (1989). Співавтор сценарію художнього фільму „Нам дзвони не грали, коли ми вмирали” („Галичина-фільм”, 1991). Лауреат Міжнародної літературної премії „Благовіст” (1993), премії журналу „Сучасність” (1995), літературної премії ім. П. Тичини (1999), імені Володимира Свідзинського, Національної премії України ім. Т. Шевченка (2003; за збірку „Поет у повітрі”). Голова журі Міжнародного літературного конкурсу „Гранослов”.

По дорозі в рідне село часто буває в Коломиї.

**ФРАГМЕНТ ДІАЛОГУ МИКОЛИ ВАСИЛЬЧУКА З ВАСИЛЕМ ГЕРАСИМ'ЮКОМ
(ЛИПЕНЬ 1997 Р.)**

М.В.: Василю Дмитровичу, коли Ви вперше побували в Коломиї і якою вона Вам видалася?

В.Г.: Був тоді зовсім малим хлопчиком, а приїхав сюди вперше з мамою. Взагалі, Коломия – то найбільше місто мого дитинства: з моєї Прокурави сюди було легко добратися. А дев'ятий і десятий класи школи я навчався в Коломиї. Ходив до СШ № 2, де моїм учителем (хоч він і не викладав у мене якогось предмета) був Володимир Ріпецький. Усе життя хочу йому написати вірш, але ще не написав. Володимир Романович для мене – ідеал інтелігента. Коли я їхав здавати документи до Київського університету, він їхав зі мною. Я безмежно вдячний цій людині, тому й Коломия тих років у моїй свідомості, передусім, пов'язана з ним... У той же час вчився й Василь Рябий. З ним я зустрічаюся й нині. Як член журі премії „Благовіст” віддав свій голос за його книжку „Ворожіння на цвяхах”. Та й з іншими однокласниками підтримую стосунки, зокрема, з братами Тимощуками... Загалом же, Коломия – моя юність, щемлива нота, гострота світосприйняття. Хоча вірші, написані тут, не включав до жодної зі своїх книжок, і певно, ніколи не надрукую...

М.В.: Чи нинішня Коломия така ж, якою була на початку 1970-их, передусім, у Вашому сприйнятті?

В.Г.: Та – була кращою, бо належала моїй юності. Пригадую, бачив тоді іконописного гуцула Василя Симчича, який грав Захара Беркута, пам'ятаю потрясіння, яке справив на мене „Білий птах з чорною ознакою”. І я про це оповідав Іванові Миколайчукові... А щодо змін, то я їх відчув за один ранок. Мене запросили на 750-літній ювілей Коломиї, і в день ГКЧП на місці майбутнього пам'ятника Шевченкові, дивлячись на людей, я усвідомив, що то не натовп, то люди, опалені свободою, тож повороту до старого не буде...

М.В.: Повернімося у Ваше дитинство. Ви родом з Прокурави?..

В.Г.: Ні, народився я в Караганді 1956 року, куди були вислані родини моїх батьків, причетні до УПА. Дали вони підписку на довічне поселення, але тиран помер, і в рік XX партз'їзду вони повернулися в Прокураву.

М.В.: Як склалася Ваша творча доля?

В.Г.: Дебютував публікаціями в столичних журналах „Дніпро” і „Ранок” ще 1972 року. Перша книжка з'явилася через десять років у київському видавництві „Молодь”. Відтоді вийшли ще три книги, вважаю, що поет має дуже обережно ставитися до видання своїх книжок, бо поезія – то не белетристика. Микола Зеров видав „Камену” – єдину збірку оригінальної лірики, і став класиком української літератури, а багато авторів мають по півсотні збірок і більше, та все одно приречені на забуття. Така доля не лише української літератури... З 1983-го – член Спілки письменників України. Після філфаку Київського університету відпрацював десять років у видавництві „Молодь”, потім – у „Дніпрі”, тепер – веду авторську радіопрограму на державному українському радіо. Це – програма, котра виходить в ефір щонеділі, в обідню пору, тобто, ще в дотелевізорний час. То діалоги, але не лише з поетами, а й з істориками, священиками, тобто людьми, які прагнуть себе усвідомити на межі другого тисячоліття, особливого за складністю періоду в історії людства... У Спілці письменників – голова міжнародного літературного конкурсу „Гранослов”, що вважаю для себе честю, бо література без молодих імен не має жодних перспектив, особливо в постколоніальному культурному просторі.

М.В.: Культурний процес на Коломийщині впродовж декількох останніх років проходить під знаком зрослої видавничої активності. Наскільки, на Вашу думку, це явище виправдане?

В.Г.: На жаль, я не все читав з того, що видано в Коломиї, однак, приємно, що є багато поетичних збірок, котрі, вважаю, не мають жодних ознак провінційності, бо літературна провінція може бути і в Києві, й у Львові. Вона, передусім, пов'язана з іменем автора, а не з місцем, де видано ту чи іншу книгу...

М.В.: Над чим працюєте тепер і як ставитеся до новоствореної асоціації українських письменників?

В.Г.: Готую до друку книгу „Папороть”. Це не просто збірка, а саме книга. У Шухевичевій „Гуцульщині” написано: „Кілко є зілля, то все від Бога, то лиш одна папороть від чорта”. Але це не буде сатанинська книга – навпаки: хто бачив цвіт папороті, бачить усе. Тож місія поета – бачити все невидиме, знайти цвіт папороті, але не забувати, що вона від чорта... Щодо асоціації, то я був членом оргкомітету з її створення. Не вважаю, що стався розкол Спілки письменників України, це просто творча організація. Вона не підриває української ідеї, як то твердять деякі засоби інформації. Тим паче, я ще й член Спілки письменників України...

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. *Герасим'юк В.* Папороть: Поезії / Післямова, упоряд. другого розд. і комент. *К. Москальця.* –К.: ВЦ „Просвіта”, 2006. –328 с.

[Ранні публікації в Коломиї]

2. *Герасим'юк В.* Камінь Довбуша // Червоний прапор [Коломия]. – 1971. –7 листопада.

3. *Герасим'юк В.* Великому іспанцеві // Червоний прапор [Коломия]. –1971. –11 листопада.

4. *Герасим'юк В.* Лебедине озеро (поема-легенда) // Червоний прапор [Коломия]. –1972. –13 травня.

5. *Герасим'юк В.* Цвіт папороті // Червоний прапор [Коломия]. – 1972. –3 червня.

6. *Герасим'юк В.* Курган слави, Мінськ, Реквієм, Калина, Хатина // Червоний прапор [Коломия]. –1972. –27 червня.
7. *Герасим'юк В.* У діда // Червоний прапор [Коломия]. –1972. –18 листопада.
8. *Герасим'юк В.* Йде по землі // Червоний прапор [Коломия]. – 1973. –7 березня.
9. *Герасим'юк В.* Початок русичів // Червоний прапор [Коломия]. – 1973. –16 червня.

Література

1. *Васильчук М.* Герасим'юк Василь, син Дмитра // Енциклопедія Коломийщини. –Зш. 4, літера Г, Г'. –Коломия: Вік, 2006. –С. 48–49.
2. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр.: Біобібліографічний словник. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 39–40.
3. *Васильчук М.* Щемлива нота юності // Вільний голос [Коломия]. – 1997. –9 липня.
4. Герасим'юк В. Інший формат / Упорядник *Тарас Прохасько*. – Івано-Франківськ: Лілея, 2004. –48 с.
5. *Криштопа О.* Василь Герасим'юк: „Приємніше було б отримувати Шевченківську премію від президента з обличчям Ющенка” // Західний кур'єр [Івано-Франківськ]. –2003. –15 травня.
6. Мала українська енциклопедія актуальної літератури. –Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. –С. 43.
7. Письменники України: Довідник. –Дніпропетровськ: Дніпро, 1996. –С.52.
8. Письменники радянської України. 1917–1987: Біобібліографічний довідник: –К.: Радянський письменник, 1988. –С. 134.
9. *Рябий В.* „Є мелодія не для слів” // Всевідо [Коломия]. –2003. –7 березня.
10. *Савка М.* Герасим'юк Василь Дмитрович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. –Вип. 8. – Львів, 2001. –С. 39–40.

□ ЯРОСЛАВ ЯРОШ

Ярош Ярослав Євстахійович (3 серпня 1950, с. Королівка Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.). Поет, драматург, прозаїк, громадський діяч.

Навчався у коломийській восьмирічній школі № 3, закінчив Коломийську середню школу № 2 (1967), факультет журналістики Львівського державного університету ім. Івана Франка (1973). Працював журналістом у редакціях газет: тлумецької та городенківської районних, івано-франківської обласної молодіжної, старшим редактором обласного будинку народної творчості; старшим референтом Івано-Франківської обласної держадміністрації; головним режисером Івано-Франківської обласної філармонії; головою ради клубу творчої інтелігенції Прикарпаття (від 1988 р., тепер на громадських засадах). Багаторічний кореспондент журналу „Україна” по Прикарпаттю.

Ярослав Ярош – учасник VI Всесоюзної наради молодих письменників (м. Москва, Росія), Всесоюзного фестивалю молодих поетів (м. Полтава), семінарів з драматургії (Піцунда, Київ, Севастополь, Ірпінь).

Лауреат літературно-мистецьких премій ім. Мирослава Ірчана (1982), ім. Михайла Старицького (2001), володар третьої премії міжнародного конкурсу за кращий сценічний твір про Маркіяна Шашкевича (1993, м. Вінніпег, Канада), лауреат літературної премії ім. Тараса Мельничука.

Член Національної спілки журналістів України та Національної спілки письменників України (від 1979 р.), Національної спілки театральних діячів (від 1995 р.).

Перший вірш-пісню Ярослав Ярош надрукував у коломийській газеті „Червоний прапор” 25 грудня 1965 р. Він – автор численних публікацій у пресі, поетичних збірок, драматичних творів. Ярослав Ярош написав музику до більш ніж тридцяти пісень на власні слова й слова інших авторів; на вірші поета композитори написали понад тридцять пісень. Окремі його твори перекладено абхазькою, башкирською, білоруською, молдавською, польською, російською, румунською та

узбецькою мовами. Твори Ярослава Яроша присвячені рідному краю, красі української природи, краям і батькам, коханню, визначним діячам української історії і культури, героям національно-визвольної боротьби. Він пише і для дітей та молодшого шкільного віку. У багатьох віршах надібуємо коломийські мотиви.

Ярослав Ярош – редактор-упорядник збірника „Надсяння” (Київ; Івано-Франківськ, 1992), антології українсько-польської поезії десятих авторів „На спустілому полі – *Ostre kamienie*” (1993), збірки творів десяти „До Тараса Шевченка – по Дніпру” (Івано-Франківськ, 1997), збірки віршів поета УПА Марка Босслава „Заповіт борців” (Івано-Франківськ, 2002). Започаткував видання художньо-публіцистичних додатків до газет „Світ молоді” та „Вперед”, редагував часопис „Тринадцять” (Івано-Франківськ).

Ярослав Ярош першим в Україні в січні 1989 р. вивів на сцени Івано-Франківська, Коломиї, сіл краю обрядове новорічне дійство „Меланку”, до якого написав сценарій та в якому виконував одну з ролей. Ця акція мала широкий розголос у суспільстві.

Поет виступав на відкритті й посвяченні перших оновлених символічних стрілецьких могил у селах Королівці та Корничі Коломийського району (1989), на коломийських вічах; як кандидат у народні депутати Верховної Ради від коломийського виборчого округу брав участь у передвиборчій боротьбі (1990).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. *Ярош Я.* Яринь: Поезії. –Ужгород, 1978. –96 с.
2. *Ярош Я.* Перепілчина сопілка: Вірші для шкільного віку. –К., 1981. –14 с.
3. *Ярош Я.* Солов'їна діброва: Поезії. –Ужгород, 1982. –88 с.
4. *Ярош Я.* Всі сторони світу: Поезії. –К., 1985. –80 с.
5. *Ярош Я.* Борозна обрїю: Вірші та історична драма. –К., 1987. –184 с.
6. *Ярош Я.* Тернові яри: Поезії, лірична драма. –Ужгород: Карпати, 1991. –192 с.

7. *Ярош Я.* Мурашечка Адель: Вірші для старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. –К., 1992. –32 с.
8. *Ярош Я.* Півник на бантині: Вірші для дітей. –Івано-Франківськ, 1993. –32 с.
9. *Ярош Я.* Горда княгиня (Іван Франко і Юзефа Дзвонковська): Лірична драма. –Івано-Франківськ, 1993. –24 с.
10. *Ярош Я.* Полинові яблуні: Вірші та лірична драма. –К., 1994. –152 с.
11. *Ярош Я.* Тайстра: Двадцять п'ять пісень. –Івано-Франківськ, 1996. –32 с.
12. *Ярош Я.* Яка сорочка у ріки: Вірші для дітей. –Івано-Франківськ, 1996. –32 с.
13. *Ярош Я.* Співцю потрібна воля: П'єси-казки для дітей. –Івано-Франківськ, 1996. –32 с.
14. *Ярош Я.* Ми ростем щасливими: Пісні на слова Ярослава Яроша. –Івано-Франківськ, 1996. –14 с.
15. *Ярош Я.* Ходить Довбуш: Кіноповість, п'єси. –Івано-Франківськ, 1999. –160 с.
16. *Ярош Я.* Тридев'ята земля. –Івано-Франківськ, 1999. –296 с.
17. *Ярош Я.* Дорогий Хтосічок: П'єси. –Івано-Франківськ, 2000. –272 с.
18. *Ярош Я.* Ирій – це тепла країна. –Івано-Франківськ, 2001. –20 с.
19. *Ярош Я.* Пташиний рік: Вірші, драматична поема, кіноповість, п'єси: Для дітей та юнацтва. –Івано-Франківськ: Сімик, 2005. –240 с.
20. *Ярош Я.* Керманіч повстанської армії (Роман Шухевич – Тарас Чупринка – Головний Командир УПА): Драматична діалогія. –Коломия: Вік, 2007. –160 с.

Література

1. *Андрусяк М.* Діалоги думкою пульсують, або Намагніченість логічної напруги („Чорні гори” – актуальний твір) // *Ярош Я.* Керманіч повстанської армії (Роман Шухевич – Тарас Чупринка – Головний Командир УПА): Драматична діалогія. –Коломия: Вік, 2007. –С. 3–5.
2. *Білоус Д.* Перемовини в розквіті ранку // Галичина [Івано-Франківськ]. –1997. –15 лютого.
3. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 192–194.

4. *Дичковський О.* Неподолані голоси героїв // *Ярош Я.* Керманіч повстанської армії (Роман Шухевич – Тарас Чупринка – Головний Командир УПА): Драматична діалогія. – Коломия: Вік, 2007. – С. 7–8.
5. *Добрянський В.* Біле – то біль // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. – 1982. – 6 квітня.
6. *Дорошенко Я.* Грай, перепілонько // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. – 1981. – 3 жовтня.
7. *Дорошенко Я.* Колоски з великої любові // Прикарпатська правда [Івано-Франківськ]. – 1982. – 24 жовтня.
8. ...За волю України / Автор-упоряд. *М. Васильчук.* – Івано-Франківськ, 1991. – С. 11.
9. Кандидат у народні депутати УРСР *Ярош Ярослав Євстахійович* // Червоний прапор [Коломия]. – 1990. – 27 лютого.
10. *Кремінь Д.* Розмаїта окриленість думки // Світ молоді [Івано-Франківськ]. – 1992. – 30 жовтня.
11. *Костюк С.* Для формування національної свідомості // *Ярош Я.* Керманіч повстанської армії (Роман Шухевич – Тарас Чупринка – Головний Командир УПА): Драматична діалогія. – Коломия: Вік, 2007. – С. 5–6.
12. *Овид В.* Поезії чудова мить // Червоний прапор [Коломия]. – 1987. – 29 грудня.
13. *Пушик С.* Ярінь – то надія // Молодь України [Київ]. – 1978. – 9 серпня.
14. *Салига Т.* Тримати світ на пружному крилі // Жовтень [Львів]. – 1978. – № 11.
15. *Славинський М.* Тайна тернових ярів // Рідна земля [Івано-Франківськ]. – 1992. – 27 листопада.
16. *Стефурак Н.* Ярослав Ярош: „Не забуваю вислів мудреців: Поет – завжди учень” // Галичина [Івано-Франківськ]. – 2005. – 4 серпня.
17. *Татарський С.* Мандрівка до рідних порогів // Комсомольський прапор [Івано-Франківськ]. – 1982. – 21 вересня.
18. *Турковська Е.* Силует на тлі „Полинових яблунь” // Галичина [Івано-Франківськ]. – 1995. – 8 березня.
19. *Ярослав Ярош* – лауреат обласної комсомольської премії імені Мирослава Ірчана: Бібліографічна довідка. – Івано-Франківськ, 1982.
20. *Ярош Ярослав Євстахійович* // Письменники Радянської України. – К., 1981. – С. 313.

Тема 10. КОЛОМИЯНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1990-х рр.

1. Художня проза і документалістика Михайла Андрусяка.
2. Доля і муза Дмитра Гриньківа.
3. Образно-стилеві особливості поезії Василя Рябого.
4. Національне коріння сміху у творчості Миколи Савчука.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 10

□ МИХАЙЛО АНДРУСЯК

Андрусяк Михайло Миколайович (5 грудня 1955, с. Вербівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.). Письменник, перекладач, видавець.

Народився у сім'ї політв'язнів-повстанців Миколи Андрусяка і Параски Левко. Після повстання в Угорщині (1956 р.) батьків з дитиною виселили в Кіровоградську область. До Вербівців повернулися через декілька років. З дванадцятирічного віку щоліта працював у колгоспі їздовим, теслею, допомагав батькові у ткацтві і столярстві.

Після сільської восьмирічки навчався у Коломийському технікумі механічної обробки деревини, по його закінченні працював керівником цеху на деревообробному підприємстві у Києві. Служив у Радянській армії (1975-77 рр.). Навчався у мореходній школі в Естонії (1977-78 рр.). Працював майстром на Коломийському деревообробному заводі (1979-80 рр.).

1980 р. став студентом факультету романо-германської філології (відділ перекладачів) Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Водночас працював двірником, сторожем, вантажником, теслярем-бетонником, тренером. Після університету викладав німецьку та англійську мови у школах Коломийського і Косівського районів, був тренером, перекладачем.

Від липня 1988 р. до жовтня 1993 р. – заступник головного редактора газети „Агро” в Коломиї. У вересні 1993 р. створив видавничо-поліграфічне товариство „Вік”, заснував газету з однойменною назвою. У листопаді 1993 р. очолив Коломийську друкарню ім. Шухевича, керівником якої працює понині. Лауреат літературної премії імені Василя Стефаника (2002), літературної премії імені Тараса Мельничука (2006) та літературної премії імені Леся Мартовича (2006).

Член Національної спілки журналістів України (від 1991 р.), член Національної спілки письменників України (від 1996 р.). Член редколегії журналу „Перевал”.

Перші публікації зразків малої прози Михайла Андрусяка були помічені майстрами слова. Богдан Бойко писав: „Перевал” № 3 – 1999 відкривається новелами Михайла Андрусяка „Покрова”, „Сила духу”, „Хрест”, „Назустріч сонцю”. Новели ці справді відповідають своєму жанрові, вони короткі, стиснені, мов пружини, в них багато сонця, нашої землі, енергії, українського духу і ритмів, таких властивих нашій пісні, нашій історії...”.

Твором, який сприяв творчому злетові Михайла Андрусяка стала художньо-документальна повість „Брати грому” (2000). Твір містить багатющий матеріал для осягнення суті і методів боротьби УПА, спростовує низку ідеологічних штампів, якими була таврована ця сторінка нашої історії. Книга наводить на думку, що УПА не програла, бо в кінцевому результаті маємо свою державу. Потрібно великої волелюбності, вміння організувати людей, аби в умовах, коли не було офіційної державної підтримки, створити боєздатне військо, яке діяло за принципом передових європейських армій, впродовж майже десятиліття чинити збройний опір значно сильнішому противнику, який удвічі швидше розбив могутню армію фашистської Німеччини, але не міг справитися з волелюбністю українців. Ось фрагменти з відгуків про твори Михайла Андрусяка. „Такі книжки, як „Грані болю” і документальні епізоди з інших творів, – це можливість знати правду, якою б вона не була, це можливість вивчати історію істинну, це, зрештою, застереження нового рабства як тілесного, так (особливо небезпечно!)

і духовного.” (Михайло Василенко). „Письменник відкрив свої потужні можливості в своєрідному осягненні історичних пластів боротьби за українську державність, поглибленні психологізму у відтворенні образів-героїв, які так часто перебувають у тенетах людської безвиході, смутку й розпуки, втрачаючи багато добрих надій, рідних та соратників.” (Ярослав Дорошенко). „Стиль письменника диктований образною жанровою модифікацією: художньо-документальна повість. Аргументоване і насичене фактажем письмо поєднує в собі лаконізм і чіткість архівних документів, імпресивність і розлогість спогадів, точність і логіку військової справи, емоційність і впертість політичної боротьби.” (Тетяна Тебешевська-Качак). „Повість-реквієм Михайла Андрусяка „Брати грому” навічно відкрила для своїх героїв святе прагнення до свободи реальної й надто свободи душі. Правда історичного факту й правда художня, що в цьому творі інтегровані міцно, дали змогу автору не тільки правильно відобразити дійсність, а й глибоко проникнути у внутрішній зміст подій, уміло стати на позиції передових естетичних ідеалів.” (Ярослава Васишин). „Михайло Андрусяк на світ Божий витягнув бомбу [...] „Брати грому” – це величний, трагічний (в його високому античному звучанні) пам’ятник воїнам УПА. „Брати грому” – це звинувачувальний документ російському большевизму. „Брати грому” – це голосний ляпас сучасним квазі-українцям. Це ще не прокляття, тільки зневажливий і трохи глузливий сміх „мертвих живих” над „живими мертвими”.” (Євген Баран). „Своєю просторово-масовою проекцією автор повісти-літопису створив новий літературний жанр, виводячи широку панораму декади визвольної боротьби в Україні з її численними відомими й досі незваними для загалу героями. Часовість повісти звичайно обмежується до значно коротшого періоду дії, у якому й зображає як реальні постаті, так і ті, що не бажає ототожнювати з дійсними особами.” (Роман Кухар). „Брати грому – книжка Михайла Андрусяка, висунута на здобуття Шевченківської премії, належить до унікальних і непроминальних явищ нашої літератури. Вона могла постати лише на хвилі відновлення української державності як явина правди про боротьбу, що її проти фашист-

ської окупації режиму червоної Москви вела Українська Повстанська Армія. [...] За жанром „Брати грому” – художньо-документальний твір, але за суттю й стилем – історичний епос, героєм якого є народ [...] Головне значення „Братів грому” саме й полягає в привнесенні в нашу національну пам’ять подвигу тих надзвичайних у героїзмі й дуже звичайних у житті людей.” (Дмитро Павличко).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. *Андрусяк М.* Студені милі. –Івано-Франківськ: Галичина, 1991. –52 с.
2. *Андрусяк М.* Ув’язнена скрипка. –Коломия: Бібліотека „Агро”, 1992. –64 с.
3. *Андрусяк М.* Грані болю. –Коломия: Світ, 1993. –200 с.
4. *Андрусяк М.* Біла душа: Оповідання. –К.: Просвіта, 1995. –80 с.
5. *Андрусяк М.* Христос воскрес: Художня оповідь. –Коломия: Вік, 1996. –16 с.
6. *Андрусяк М.* Брати грому. –Коломия: Вік, 2001. –800 с.
7. *Андрусяк М.* Брати грому. –Коломия: Вік, 2002. –832 с.
8. *Андрусяк М.* Брати вогню / Передм. *В. Рутковського*. –Коломия: Вік, 2004. –896 с.
9. *Андрусяк М.* Сумління. –Коломия: Вік, 2005. –96 с.
10. *Андрусяк М.* Командири 21-го (Коломийського) тактичного відтинку УПА „Гуцульщина”: Історико-біографічне дослідження / Передм. *М. Васильчука*. –Коломия: Вік, 2005. –80 с.

Література

1. *Баран Є.* Дух одвічної стихії... // Галичина [Івано-Франківськ]. – 2003. –11 лютого.
2. *Бойко Б.* Перевал // Тижневик Галичини [Івано-Франківськ]. – 1997. –23 жовтня.
3. *Василенко М.* Болі нашого життя // Голос України [Київ]. –1996. – 20 квітня.
4. *Василенко М.* Болі нашого життя // Буковинське віче [Чернівці]. – 1996. –24 лютого.

5. *Василенко М.* Брати грому // *Голос України* [Київ]. –2001. –14 листопада.
6. *Василишин Я.* „Брати грому” Михайла Андрусяка: Синтез історичної і художньої правди // *Сівач духовності: Збірник спогадів, статей і матеріалів, присвячений професору Володимирові Полеку.* –Івано-Франківськ: Плай, 2002. –С. 306–312.
7. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр.: Біобібліографічний словник. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С.9–10.
8. *Васильчук М.* Побратані з громом // *Україна молода* [Київ]. –2002. –30 січня.
9. *Данищук М.* Брати грому // *Буковинський журнал* [Чернівці]. –2001. –Ч. 3–4. –С. 237.
10. *Дорошенко Я.* Грім та його брати // *Незборима нація* [Київ]. –2003. –Лютий.
11. *Кухар Р.* Боротьба ОУН-УПА в літописній розповіді // *Визвольний шлях* [Лондон]. –2002. –Кн. 12 (657).
12. *Мицьо М.* Брати грому // *Свобода* [Нью-Йорк]. –2001. –4 травня.
13. *Мушинка М.* 32 роки в радянських таборах // *Дукля* [Пряшів]. –2003. –№ 1. –С. 63–64.
14. *Павличко Д.* ...Коли я відкрив ту книжку... // *Слово „Просвіти”* [Київ]. –2002. –Ч. 4.
15. *Павличко Д.* Правда про УПА // *Молодь України* [Київ]. –2003. –11 лютого.
16. *Полек В.* Біографічний словник Прикарпаття // *Новий час* [Івано-Франківськ]. –1993. –Зош. 1. –С.11.
17. *Степанів Т.* Грані болю // *Говорить і показує Україна* [Київ]. –1996. –11 липня.
18. *Савчук М.* Андрусяк Михайло, син Миколи // *Енциклопедія Коломийщини / За ред. М. Васильчука, М. Савчука.* – Зш. 1, літера А. –Коломия: Вік, 1996. –С. 17.
19. *Стефурак Н.* Я таки встиг щось зробити на цьому світі // *Галичина* [Івано-Франківськ]. –1997. –12 квітня.
20. *Храплива-Щур Л.* Ті, кому не дають медалів... // *Свобода* [Нью-Йорк]. –1995. –29 серпня.

□ **ДМИТРО ГРИНЬКІВ**

Гриньків Дмитро Дмитрович (11 червня 1948, с. Марківка Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.) Поет, прозаїк, громадсько-політичний діяч.

Навчався у Марківській неповній середній та Печеніжинській середній школах (1955-66). Був слюсарем-складальником у Дніпропетровську (1966-67), служив в армії (1967-69), де закінчив курси офіцерів запасу. З 1970 р. – у Печеніжині, Коломиї. Працював у Коломийському будуправлінні № 112. Закінчив три курси Івано-Франківського інституту нафти і газу (1973), вечірній факультет якого діяв у Коломиї.

Організатор і керівник молодіжної групи студентів і робітників під назвою „Спілка української молоді Галичини”, котра діяла з січня 1972 до березня 1973 р., до викриття її органами КДБ через свого агента; 15 березня 1973 р. заарештований. Звинувачений в антирадянській діяльності, спрямованій на відторгнення України від СРСР; засуджений у серпні 1973 р. на сім років таборів суворого режиму і три роки заслання. Покарання відбував у політичному таборі ВС 389/36 в Кучино Чусовського району Пермської області, котрий прогримів на весь світ тим, що за його колючим дротом потім померли Тихий, Литвин, Марченко і поет Василь Стус.

Після звільнення 1978 р. влаштувався на роботу на завод „Коломиясільмаш”, де вже працювали ті люди, які відбували покарання в таборах за приналежність до ОУН-УПА, а це означало, що тут діє мережа тотального нагляду. Токарював до 1986 р., згодом був наладжувальником, майстром у механічному цеху. Періодично для профілактики викликали в обласне управління КДБ; зокрема допитаний у справі поета Сокульського і за його справою 1980 р. на квартирі Дмитра Гриньківа в Коломиї відбувся обшук. Ще один обшук було проведено 1979 р. у справі Тараса Мельничука. Допитуваний й у справі Григорія Приходька з Січеслава.

1974 р. Дмитро Гриньків підпільно організував клуб літературно-мистецького спрямування „Ватра Довбуша”, але він був розкритий і після допитів його учасників навесні 1986 р. перестав існувати.

Був головним редактором і засновником альманаху „Карби гір” (видавався підпільно з 1984 р.). Дмитрові Гриньківу належать численні публікації поезії й прози у часописах „Шлях Перемоги” (Мюнхен), „Визвольний шлях” (Лондон), „Кафедра” (Львів), „Український Вісник”, „Перевал”, „Галичина”, „Авангард” (США), коломийській періодиці. Головний редактор підпільного самвидавного альманаху „Карби гір” (вісім випусків), співвидавець журналу „Досвітні вогні” (два номери). Редагував (підписували „Редакційний гурт”) газету Коломийської міськрайонної організації Української Республіканської партії „На переломі” (1990-95).

Член Спілки з дотримання Гельсінкських угод (з 1988 р.), голова коломийської організації Української Республіканської партії (з 1990 р.). Депутат Коломийської міськради (1990-94, 1994-98). Працівник апарату Коломийського міськвиконкому (з 1994 р.). Член Спілки журналістів України (1992), член Національної спілки письменників України (з 1999 р.), член товариства „Меморіал”, Спілки політв’язнів, Товариства репресованих, ОУН. Лауреат літературних премій ім. Тараса Мельничука (1998), ім. Леся Гринюка (2003).

З відгуків про творчість Дмитра Гриньківа: „Поет мучиться, утверджує себе в цьому складному і дуже тяжкому світі. Його відвертість така сильна, непідкупна, що викликає подив. Та попри всі ремінісценції, ліричні відступи поет залишається самим собою: він твердо торує шлях, котрим пройшли його великі попередники. Він неповторний, як світ, як музика Неба і Сонця. Все це тривожить його зболену душу і заставляє бути в Україні, жити для свого народу і поважати Дух Предків і Нації” (Тарас Мельничук). „...після табору почав він писати. І йому відкрилося, що Слово – то Меч. Тому я сприймаю слова його „Будь-що буде – край оборону Словом, гострим, як мечем!” не лише як клятву перед поетами, а і як програму його життя [...] Я радий, що він навчився вправно володіти Словом-Мечем. Я радий, що

ми з ним у стані оборонців і будівників свого краю. В Україні зараз ой як потрібні сини, що уміють орудувати мечем, як словом і Словом, як мечем” (Олекса Різниченко).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. *Гриньків Д.* Подорож з червоного у синьо-жовте: Поезії. – Коломия: Редакція „Агро”, 1992. –80 с.
2. *Гриньків Д.* Панас Заливаха: Поезії. –Коломия: Світ, 1992. –64 с.
3. *Гриньків Д.* Скиби волі: Поезії. –Коломия: Світ, 1995. –80 с.
4. *Гриньків Д.* Мста: Історична повість. –Коломия: Світ, 1994. –40 с.
5. *Гриньків Д.* Вусатий місяченько: Поезії шаленої ночі. –Коломия: Вік, 2000. –48 с.
6. *Гриньків Д.* Тернистими шляхами. –Коломия, 2000. –62 с.
7. *Гриньків Д.* Збур меча / Післямова *О. Різниченка.* –Коломия, 2004. –96 с.
8. *Гриньків Д.* Політ в’язня. –Івано-Франківськ: Місто НВ, 2005. –148 с.
9. *Гриньків Д.* Повстанський псалтир. –Кн.1. Поклик гір: Поезія. – Коломия, 2005. –58 с.
10. *Гриньків Д.* На вістрі перемін. –Коломия: Вік, 2006. –124 с.

Література

1. *Басацька Л.* Історія однієї кримінальної справи // Вісник Коломиї [Коломия]. –1994. –24 серпня.
2. *Безпалова Л.* Образ легендарного опришка надихає // Галичина [Івано-Франківськ]. –2002. –12 вересня.
3. *Біблію Н.* Зі „Світу” у світ // Вісник Коломиї [Коломия]. –1993. –30 червня.
4. *Васильчук М.* Гриньків Дмитро, син Дмитра // Енциклопедія Коломийщини. –Зш. 4, літери Г, Ґ / За ред. *М. Васильчука, М. Савчука.* – Коломия: Вік, 2006. –С. 142–143.
5. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 49–50.
6. *Грицишин В.* У зеніті віку // Вільний голос [Коломия]. –1998. –24 червня.
7. Друга книжка поета // Робітниче слово [Коломия]. –1993. –15 липня.

8. *Касьянов Г.* Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-х –1980-х років. –К., 1995. –С. 143.
9. Коломийщина 1990-99 років: Хроніка подій / Упоряд. *В. Іванчук.* –Коломия, 1999. –С. 7, 107.
10. *Комариця М.* Гриньків Дмитро Дмитрович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника. –Львів, 2003. –С. 115–116.
11. *Крижанівський І.* Щоб не було мсти // Вільний голос [Коломия]. –1996. –21 серпня.
12. *Мельничук Т.* „Він був одним з розтерзаного світу...” // *Гриньків Д.* Подорож з червоного у синьо-жовте: Поезії. –Коломия: Редакція „Агро”, 1992. –С. 3–5.
13. *Михайлович В.* На крилах спогадів про Леся Гринюка // Вісник Коломиї [Коломия]. –2004. –21 вересня.
14. *Никируй Г.* Освячені княжою росою: Літературна світлиця // Науково-методичний збірник, присвячений 95-річчю ЗОШ I-III ступенів № 3 м. Коломиї. –Коломия, 2002. –С. 31–38.
15. *Русначенко А.* Національно-визвольний рух в Україні: Середина 1950-х – початку 1990-х років. –К., 1998. –С. 206–208, 223.
16. У національній Спілці письменників України // Літературна Україна [Київ]. –2001. –8 лютого.
17. *Фрела О.* Подорож з червоного у синьо-жовте // Вісник Коломиї [Коломия]. –1991. –20 серпня.
18. *Фрела О.* Подорож у правильному напрямку // Вісник Коломиї [Коломия]. –1993. –3 лютого.
19. *Хриптун М.* Нескорений гуцульський дух Князя Роси // Вісник Коломиї [Коломия]. –2004. –6 квітня.
20. Щастя – більше радити одне одному // Ділова газета [Коломия]. –2003. –16 жовтня.

□ **ВАСИЛЬ РЯБИЙ**

Рябий Василь Михайлович (7 грудня 1954, с. Корнич Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.). Письменник, журналіст.

У Коломиї – з 1960 р. Навчався у Коломийській школі № 3 (1962-70), Коломийській середній школі № 2 (1970-72), на музичному відділі Снятинського культосвітнього училища (1972-73). Служив в армії. Слюсар на заводі „Коломиясільмаш” (1975). Навчався на факультеті журналістики Львівського державного університету (1975-81). Кореспондент, відповідальний секретар коломийської міськрайонної газети „Червоний прапор” (1981-91), протягом місяця (1986) був редактором багатотиражної газети заводу „Коломиясільмаш” „Робітниче слово”. Відповідальний секретар коломийської районної газети „Вільний голос” (1991), безробітний, відповідальний секретар газети „Агро”. Співзасновник видавництва „Світ”, директор цього ж видавництва (до 1994 р.). Редактор видавничо-поліграфічного товариства „Вік”. З 1996 р. – член редколегії газети коломийської райради профспілок агропрому – „За справедливість”, редактор газети відділу Державтоінспекції м. Івано-Франківська – „Безпека руху”, інформаційно-рекламного тижневика „Час Водоля” (1998). Засновник коломийського літературного товариства „Плин”, однойменної газети (1993). Видав газети-одноденки „Кляштор” (1993), „Журавлик” (1997), „Світлофор” (1999). Редактор-кореспондент літературно-мистецького журналу „Світо-вид” (1994-95). Редактор більш як тридцяти книг.

Перший вірш написав семикласником; відвідував шкільну літературну студію, керовану Володимиром Ріпецьким. Був членом літстудії „Франкова кузня” Львівського державного університету. Керував літ-об’єднанням „Коломийка” при редакції газети „Червоний прапор” (1981-84). Брав участь у республіканській нараді авторів перших книжок в Ірпені (1985). Василь Рябий – член Національної спілки журналістів України (з 1983 р.) та Національної спілки письменників України (з 1992 р.).

Поезію, художню прозу, рецензії Василя Рябого опубліковано на сторінках багатьох газет. Йому ж належать публікації в журналах „Жовтень” і „Дзвін”, „Україна”, „Перевал”, „Чорногора”, „Буковинський журнал”, „Київ” та ін., піврічнику „Поезія” (Вип. 2. –К.: Радянський письменник, 1985), кварталнику „Світо-вид” (Вип. 1. –1994.), збірниках „Вітрила-83” (К.: Молодь, 1983), „Дзвінке джерело” (Ужгород: Карпати, 1983), „Яворове листя” (Коломия: Вік, 1996), „Слово Благовісту. Українська релігійна поезія: Антологія” (Львів: Світ, 1999). Лауреат літературної премії „Благовіст” (1997), премії журналу „Дзвін” у галузі літературної критики (1997), а також низки інших літературних премій. Тепер працює заступником головного редактора „Буковинського журналу” (Чернівці).

З відгуків про творчість Василя Рябого. „Вникаючи в мовностилістичні особливості поетики, не можна не помітити, що автор уникає дієслівного способу вираження. Наказовий спосіб дієслова для нього чужий. Він захоплений еліпсом, періодом найчастіше. Полюбить на низування простих речень, алітерацію, стежить за звукописом і ритмічно-аритмічними лексичними виверженнями з метою дослідження понять і явищ, предметів і абстрактних уявлень для досягнення злагоди і непорозумінь у світі.” (Василь Клічак). „Ось розіслав на столі поетичні „метелики” – милуюся і радію. Уявляю як приємно колисати на пальцях свої витвори – химери вражень, переживань, надій, розчарувань... Це своєрідні карти для ворожіння – можна вичитати поетичну долю. Читаю одні вірші, скажімо, з книжечки „Ворожіння на цвяхах”, – гарно, доботно, римовано, повчально... І раптом – сліпучий вибух гострої на емоційний дотик фантазії, як у збірочці „Зіниця на крилі метелика”. Який космічний образ у „злитті моря і неба”, поетично навально розривається усталеність в „обсіли мою голову горобці...”, а який зримий образ-символ у вірші „Мак”!

А яку насолоду я мав, вичитуючи вголос „І тах молір а сі мо ті о ліро...”. Звукова гама настільки музично динамічна, що мимоволі зринають дзвоники ранкової роси на свіжих квітопелюстках. Ця збірочка – „Постріл горіха” – мене також втішила несподіваною образністю,

сміливим „зіштовхуванням” метафор, розгортанням поетичного простору для образного домислення...” (Микола Жулинський). „Паліндроми в поезії В. Рябого – не просто гра, вони трохи схожі на попарні художні візерунки-близнюки, що в народі зветься витинанками і цим певною мірою наближаються до чистих джерел. Крім того, в них закладено мудрість авторського погляду на усталені, буденні речі. Однак згадана художня форма не вичерпує всіх мистецьких ходів книжки. Поетові важливо на тлі „несерйозного” (грайливого) жанру випробувати себе і в суворих класичних формах: сонета, верлібра, хоку. І це йому здебільше вдається. Коли поетичне мислення автора вивищується над буденним, він здатен розкласти життя на окремі солодкі чи тривожні миті...” (Олена Логвиненко). „Дебютувавши дещо запізно книжкою „Грань”, Василь Рябий дуже плідно працював. Справді-бо важко навіть назвати в якій поетичній формі не спробував себе він. Робив це дуже вдало, без претензійності та штукарства, котрі частогусто супроводжують такі шукання. Василь Рябий бездоганно-філігранно володіє словом. Навіть у паліндромах його вірш має розмір і риму, носить епічний характер.” (Мирослав Лазарук).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. *Рябий В.* Грань: Поезії. –К.: Молодь, 1990. –64 с.
2. *Рябий В.* Ворожіння на цвяхах: Поезії. –Коломия: Бібліотека „Агро”, 1992. –56 с.
3. *Рябий В.* Елегія для білого диму: Поезії. –Коломия: Бібліотека „Агро”, 1992. –56 с.
4. *Рябий В.* Шукання двійника: Поезії. –Коломия: Бібліотека „Агро”, 1992. –48 с.
5. *Рябий В.* Постріл горіха: Поезії. –К.: Просвіта, 1994. –64 с.
6. *Рябий В.* Жасминовий камінь: Поезії. –К.: Світо-вид, 1995. –80 с.
7. *Рябий В.* Зіниця на крилі метелика: Поезії. –К.; Львів: Літературний Львів; Просвіта, 1997. –80 с.
8. *Рябий В.* Портрети з протягу: Поезії. –Коломия: Вік, 1998. –88 с.

9. *Рябий В.* Світлофор і мухомор... (Три альбомчики Ромчика Бомчика). – Коломия: Вік: 1998. – 48 с.
10. *Рябий В.* Вага агав: Сонети, верлібри, хоку, паліндрони. – Коломия: Плин; Вік, 1999. – 64 с.
11. *Рябий В.* Ловіння снів. – К.: Просвіта, 2001. – 76 с.
12. *Рябий В.* Двері луни: Поезії, графічні композиції. – Коломия: Плин, 2002.
13. *Рябий В.* Ватра трав: Поезії (Вісім збірок). – Чернівці; Ужгород: Буковинський журнал; Карпатський край, 2004. – 240 с.
14. *Рябий В.* Жалоколаж: Сонети / Післямова О. *Пилип'юка*. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 192 с.

Література

1. *Арсенич Д.* Перша борозна, або За „Гранню” слова – грань душі // Прикарпатська правда [Івано-Франківськ]. – 1991. – 29 травня.
2. *Бедрик Ю.* Можливості залишаються можливостями // Дніпро [Київ]. – 1991. – № 7. – С. 87.
3. *Василенко М.* Світло його ріки // Голос України [Київ]. – 1995. – 3 червня.
4. *Васильчук М.* Почути крик новонародженого янголяти // Рідна земля [Івано-Франківськ]. – 1994. – 11 листопада.
5. *Вознюк В.* Зазирни сам собі у вічі // Тижневик Галичини [Івано-Франківськ]. – 1996. – 8 травня.
6. *Ворона Р.* Молимося до води і не бачимо облич: Спостереження над поетикою Василя Рябого // Дзвін [Львів]. – 1999. – № 2. – С. 142–147.
7. *Герасим'юк В.* Володар крилатої підкови і золотого лотоса // Час [Чернівці]. – 2001. – 21 грудня.
8. *Гнатюк О.* Жасминове диво Василя Рябого // Світ молоді [Івано-Франківськ]. – 1996. – 5–11 липня.
9. *Жиленко І.* „Василь Рябий, ловець вітру і снів...” // Буковинський журнал [Чернівці]. – 2002. – Ч. 1–2. – С. 11.
10. *Клічак В.* „Вигуло в моїм оці дерево зелене...” // Світ молоді [Івано-Франківськ]. – 1994. – 28 жовтня – 3 листопада.
11. *Кучер Б.* Колишка змова з хвилию // Світ молоді [Івано-Франківськ]. – 1996. – 19–25 січня.

12. *Лазарук М.* „Цілюючи вуста незримого Христа...” // Світ молоді [Івано-Франківськ]. –1993. –10–16 вересня.
13. *Мельничук Т.* Цей час – спопеляючий плач... // Літературна Україна [Київ]. –1992. –2 липня.
14. *Моравський В.* Світло доброти // Рідна земля [Івано-Франківськ]. –1995. –3 листопада.
15. *Осадчук П.* Право на дебют // Літературна Україна [Київ]. –1985. –28 березня.
16. *Пилатюк М.* Чиста вода з материнської криниці // Вісник Коломиї. –1992. –17 листопада.
17. *Римарук І.* Потужний голос // Галичина [Івано-Франківськ]. –1992. –20 червня.
18. *Стефурак І.* Листок, що не приземляється // Західний кур'єр [Івано-Франківськ]. –1992. –24 вересня.
19. *Федюк П.* Час, як пісок // Дзвін [Львів]. –1991. –Ч. 5–6. –С. 116.
20. *Ясінський Я.* Перелітні зіниці луни. –Коломия: Плин, 2005. –36 с.

□ **МИКОЛА САВЧУК**

Савчук Микола Васильович (14 липня 1959, с. Великий Ключів, тепер Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.). Письменник-гуморист, журналіст, красзнавець, фольклорист, естрадний виконавець. Заслужений артист України (від 2000 р.), лауреат Всеукраїнської літературної премії ім. Петра Сагайдачного (2000).

Закінчив Великоключівську середню школу (1976), факультет журналістики Львівського державного університету ім. Івана Франка (1987), за фахом – журналіст. Працював кореспондентом, виконувачем обов'язків завідувача відділу промисловості газети „Червоний прапор” (Коломия, 1987-90 рр.), був завідувачем відділу культури газети „Вісник Коломиї” (Коломия, 1990-94 рр.), власним кореспондентом газети „Молодь України” (Київ) в Івано-Франківській області (1994–2000). Підприємець (від 2003 р.), який надає концертно-розважальні, літературно-видавничі й експертно-консультаційні послуги. Засновник, видавець і редактор сатирично-гумористичної газети „Па-

тільки” (Коломия, 1995–2005 рр.); член редакційної ради Всеукраїнського гумористичного двотижневика „Веселі вісті” (Київ, 1999–2004 рр.); член редколегії альманаху Міжнародної асоціації гумористів і сатириків „Весела Січ” (Запоріжжя, від 2000 р.), член видавничої ради гумористично-сатиричного журналу „Червоний перець” (від грудня 2004 р.). Короткочасно (жовтень-грудень 1995 р.) працював журналістом в українській еміграційній газеті „Вісник” (Парма, штат Огайо, США).

Популярності набули його фейлетони й смішні оповідки під псевдонімом Пилип Задюганий з-під Коломиї (понад 70), які опубліковано у „Молоді України” впродовж 1990–2000 рр. та передруковано у багатьох інших часописах України й української діаспори. У своїх публіцистичних матеріалах порушував теми духовності, історичної пам’яті, культури побуту, життя української діаспори. Брав інтерв’ю у відомих людей. На шпальтах різних періодичних видань умістив чимало подорожніх нарисів про своє перебування у Великобританії, США, Канаді, Італії, Польщі, Косово (1996–2003). На Івано-Франківському обласному радію підготував та озвучив низку цікавих передач на теми українського гумору, пісенної творчості української діаспори, своїх закордонних подорожей, Гуцульщини (1996–2002).

Віродив на письмі й на сцені діалектний гумор. Написав низку шлягерів, серед яких особливо популярні „Співання про кохання” (тривалий час нею починалася радіопрोगрама „Від суботи до суботи”) та „Ой, ти любко моя з Коломиї”; понад 300 актуальних коломийок. Від 1990 р. виступає як артист естради, виконуючи авторські прозові й віршовані гуморески, коломийки, жартівливі пісні, усмішки. Микола Савчук – автор понад десятка аудіокасет, на яких представлено його авторські твори та український пісенний фольклор у власному виконанні.

Микола Савчук виступає як професійний артист у різних містах і селах України, перед українськими громадами різних закордонних країн (від 1994 р.), лауреат і переможець Всеукраїнських фестивалів і конкурсів гумору та сатири: лауреат-переможець I Всеукраїнського фестивалю гумору та сатири (Київ, 1992 р.), переможець Прикарпатсь-

кого фестивалю гумору та сатири (Тлумач, 1993 р.), лауреат Міжнародного фестивалю гумору та сатири „Карпатський словоблуд” (Ужгород, 2004 р.); лауреат фестивалю „Воля” (Івано-Франківськ); учасник фестивалю української культури в Польщі (Сопот, 2003 р.) та ін.

Автор, співавтор та упорядник понад двадцяти книжок і брошур. Голова редакційно-видавничого комітету „Енциклопедія Коломийщини” (від 1992 р.), який на громадських засадах видає 14-томну „Енциклопедію Коломийщини” (станом на 2007 р. вийшло вісім зшитків).

Микола Савчук – автор низки статей до енциклопедичного словника „Українська журналістика в іменах”, до „Енциклопедії Сучасної України”, до „Словника гуцульського діалекту”. Він також зробив літературний запис кількох книжок спогадів українських емігрантів, які побачили світ за кордоном. У рукописах: „Словник великоключівської говірки”, „Словник прізвищ, прізвиць і прозиванок с. Великого Ключева”. Працює над „Веселою Українською Енциклопедією”.

Микола Савчук активно виступає як артист естради (гумор) перед глядачами українських міст і сіл, перед українцями США, Великобританії (двічі), Канади (тричі), Польщі (сім разів), Італії, Росії. Він співає коломийки у документальному кінофільмі „На бистрині” (Українська студія документальних фільмів, 1991 р.) та в четвертій серії „Вирок” багатосерійного художнього фільму „Острів любові” (Укртелефільм, 1995 р., режисер О. Бійма).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. *Савчук М.* Хи-хи, ха-ха: Новітні коломийки. –Івано-Франківськ: Галичина, 1991. –144 с.
2. *Савчук М.* Тарас Шевченко на землі Коломийській. –Івано-Франківськ: Галичина, 1991. –32 с.
3. *Савчук М.* Часописи Коломиї. –Івано-Франківськ: Галичина, 1991. –12 с.
4. *Савчук М.* Історія Великого Ключева: Для школярів. –Коломия: Світ, 1992. –112 с.
5. *Савчук М.* Як ми були в одному союзі: Новітні коломийки. – Коломия, 1993. –114 с.
6. *Савчук М.* Вірші однієї ночі. –Парма: Саменький, 1996. –38 с.

7. *Савчук М.* Січневий віршепад. – Парма: Саменський, 1996. – 68 с.
8. *Савчук М.* Аме-ерика! Гуморески про США й тамтешніх українців. – Парма; Саменський, 1996. – 44 с.
9. *Савчук М.* Перекривини: Пародії. – Парма: Саменський, 1995. – 28 с.
10. *Савчук М.* Савчукові смішні коломийки. – К., 1999. – 128 с.
11. *Савчук М.* Як нам світло вимикають: Гумор і сатира. – Коломия, 2000. – 64 с.
12. *Савчук М.* Смішки: Гуморески, сатиричні вірші коломийки, шумки. – Коломия, 2002. – 40 с.
13. *Савчук М.* Історія Марківки. – Коломия, 2002. – 112 с.
14. *Савчук М.* Як прозиваються на Коломийщині. – Коломия, 2002. – 16 с.
15. *Савчук М.* Весела українська анатомія. – Львів: Піраміда, 2002. – 76 с.
16. *Савчук М.* Історія Малого Ключева. – Коломия, 2005. – 160 с.
17. *Савчук М.* Торба смішних гостинців для українців: Гуморески, коломийки, іронічні вірші, усмішки. – Коломия, 2006. – 40 с.

[Фольклорні видання]

18. Сто масних кавалків: Гуцульські сороміцькі коломийки / Зібрав і впорядкував *Микола Савчук*. – Парма [США]: Саменський, 1996. – 28 с.
19. Панова люлька: Легенди, найдавніші народні перекази, демонологічні оповідки, повір'я, записані у с. Великий Ключів Івано-Франківської області / Зібрав і впорядкував *Микола Савчук*. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – 28 с.
20. Шідарідайдана: Коротенькі співаночки, або коломийки, які записав упродовж 1975–1989 років *Микола Савчук* у Великому Ключеві Івано-Франківської області. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 208 с.
21. Від Пилипівки до Говіння: Звичаї, традиції, колядки, щедрівки зимового циклу, які записав упродовж 1975–2003 років *Микола Савчук* у селі Великому Ключеві Коломийського району Івано-Франківської області. – Коломия, 2003. – 110 с.
22. Від Говіння до Зеленої неділі: Звичаї, традиції, ігри, пісні весняного циклу, які записав упродовж 1975–2003 років *Микола Савчук* у селі Великому Ключеві Коломийського району Івано-Франківської області. – Коломия: Вік, 2007. – 120 с.

Література

1. *Арсенич П., Пеліпейко І.* Дослідники та краєзнавці Гуцульщини. –Косів: Писаний камінь, 2002. –С. 195.
2. *Васильчук М.* Анатоміст українського гумору // Вільний голос [Коломия]. –2002. –24 вересня.
3. *Васильчук М.* „Золотою стежкою” – від Пилипівки до Говіння // Вільний голос [Коломия]. –2003. –20 червня.
4. *Васильчук М.* Коломийський сміхованець // Галичина [Івано-Франківськ]. –1992. –29 лютого.
5. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 147–148.
6. *Васильчук М.* Микола Савчук // Історія Гуцульщини. –Т. V. – Львів, 2000. –С. 485–486.
7. *Васильчук М.* Савчук Микола Васильович // Українська журналістика в іменах. –Вип. 11. –Львів, 2004. –С. 328–330.
8. *Васильчук М.* Савчук Микола // Коломия з минулого у сьогодення / Авт.-упоряд. *В. Ковтун, І. Монолатій.* –Коломия: Вік, 2005. –С. [167].
9. *Васильчук М.* „Сагайдачник” з Коломиї: [Інтерв'ю з М. Савчуком] // Тижневик Галичини [Івано-Франківськ]. –2000. –2 листопада.
10. *Добрянський А., Стовп'юк Г.* Гуморист Микола Савчук: Штрихи до літературного портрета. –Коломия: Вік, 1999. –64 с.
11. *Карп'як Д.* „Мені лише сорок”: [Інтерв'ю з М. Савчуком] // Ділова газета [Коломия]. –2004. –5 серпня.
12. *Кохан В.* Побажання від Миколи Савчука // Ділова газета [Коломия]. –2003. –27 березня.
13. *Лейб'юк Т.* Невідшліфовані, та самоцвіти: [Інтерв'ю з М. Савчуком] // Світ молоді [Івано-Франківськ]. –2001. –20 липня.
14. *Нагірний В.* Два Василі видали Миколу // Галичина [Івано-Франківськ]. –2002. –22 жовтня.
15. *Нагірний В.* З Днем всесвітнього брехача! // Вільний голос [Коломия]. –2003. –1 квітня.
16. *Нагірний В.* Сміх на службі добросусідства // Вільний голос [Коломия]. –2003. –25 лютого.
17. *Назарчук Д.* „Нас у ХХ столітті ніби й не було”: [Інтерв'ю з М. Савчуком] // Галичина [Івано-Франківськ]. –2001. –14 квітня.
18. *Парипа П.* Професор сміху // Газета, if. ua [Івано-Франківськ]. –2005. –20 жовтня.
19. Савчук Микола Васильович // Хто є хто на Івано-Франківщині. Видатні земляки. –К.: Український видавничий консорціум, 2002. –С. 142.
20. *Стельмахович М.* Надзвичайно змістовна, цікава... // Західний кур'єр [Івано-Франківськ]. –1994. –5 лютого.

Тема 11. ВИХІДЦІ З КОЛОМІЙ І КОЛОМИЙЩИНИ В ЛІТЕРАТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

1. Святослав Гординський – митець світового рівня.
2. Особливості поезії Святослава Гординського.
3. Життя і творчість письменниці-емігрантки Марії Кейван.
4. Марія Кейван як автор мемуарної прози.

КЛЮЧОВА ІНФОРМАЦІЯ ДО ТЕМИ 11

□ СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Святослав Гординський (17 (30) грудня 1906, м. Коломия, тепер Івано-Франківської обл. – 8 травня 1993, Нью-Йорк, США). Письменник, художник, мистецтвознавець.

Син історика літератури, письменника, перекладача, педагога Ярослава Гординського. 1912 р. з батьками покинув Коломию.

Дитинство Святослава Гординського минуло у Львові. Хлопець був глухим; екстерном закінчив Академічну гімназію у Львові (1924 р.). Навчався в Українському таємному університеті; в рамках діяльності відділу політехніки Українського таємного університету працювала Мистецька школа Олекси Новаківського. Тут Святослав Гординський отримав перші фахові знання, сформувався як художник. Для подальшого навчання виїхав у Західну Європу: рисунок вивчав у Берлінській Академії мистецтв (1928 р.), потім навчався у паризькій Академії Жуліян (клас Жана-Поля Лорана) і „Модерній академії” Фернана Леже у Парижі (композиція і плакат, 1929-31 рр.). Творча натура Святослава Гординського прагнула знань, а не об’єктів для наслідування. Шукаючи нового, модерного, він завжди залишався глибоко зако-ріненим в Україну. „Духовні параметри епохи, глибину культури Заходу сприймав завжди творчо, крізь призму української ментальності. Гординський був багатограним живописцем, майстром пейзажу та

жанрової сцени, талановитим монументалістом, творив мозаїку, фрески і вітражі. Досліджував і пропагував мистецтво книг, графічний дизайн, екслібрис. Постійно експериментував, випробовував методи різних мистецьких течій ХХ ст., і майже все йому вдавалося” (Х.-О. Саноцька). Вже тоді він звернув на свою творчість увагу сучасників: роботи Святослава Гординського представляли у виставках Салону французьких художників, Салону художників-декораторів, Міжнародного салону книжкового мистецтва (1931 р.).

Святослав Гординський був не лише представником українського мистецтва у світі, тим, хто підносив його рівень до світових стандартів, а й пропагандистом нового мистецького відображення дійсності в Україні. Він „...будив українську громаду до інтелектуальної праці, а душу – до романтичного злету, приніс в її середовище енергію експерименту, розбудив цікавість до європейської культури й мистецтва, змусив її думати творчо і нестандартно, сміливо рвати павутиння провінціальності й міщанства.” (Х.-О. Саноцька). Цьому покликана була служити й створена восени 1931 р. Асоціація незалежних українських мистців (АНУМ), у числі засновників якої (разом з Павлом Ковжуном, Ярославою Музиною, Михайлом Осінчуком) був Святослав Гординський. Тринадцять персональних та колективних виставок, влаштованих АНУМ, монографії про художників, збірник „Екслібрис”, – неповний перелік тих справ, які здійснило це товариство українських митців до того, як припинило своє існування з приходом у Галичину більшовиків. АНУМ, на думку дослідників, зіграла важливу роль у європеїзації тодішнього українського мистецтва. Святослав Гординський виступав і як організатор творчих сил: був головним редактором журналу „Мистецтво” (1932-37), одним зі співредакторів (разом з Осипом Боднарівичем, Василем Сімовичем, Михайлом Рудницьким) тижневика „Назустріч” (1934-39), який оцінював і українське, і світове мистецьке життя передусім з позицій естетичних. Святослав Гординський відомий як ілюстратор книг. Зокрема, оформив видання книги Богдана Ігоря Антонича „Книга Лева” (Львів, 1936).

Ще в Парижі Святослав Гординський створив цикл поезій, які ввійшли у його першу поетичну збірку „Барви і лінії” (Львів, 1933), видану в авторському оформленні (1934 р. отримала премію Товариства українських письменників і журналістів ім. І. Франка). У наступних своїх поетичних книгах міжвоєнного періоду поет розкрився ще повніше: збірки „Буруни” (Львів, 1936), „Слова на каменях” (Львів, 1937), „Вітер над полями” (Львів, 1938), поема „Сновидів” (Львів, 1938), „Легенди гір” (Львів, 1939).

Святослав Гординський здійснив переспів „Слова про Ігорів похід” (Львів, 1936); це був початок дослідницької праці над „Словом” (інші редакції перекладу з’явилися в Мюнхені (1947), Філадельфії (1950)). 1985 р. вийшов німецькомовний переклад твору, який митець виконав спільно з Лідією Качуровською-Крюковою. Захоплення „Словом” було настільки сильним, що Гординський працював над ним у часи бомбардувань Мюнхена у бомбосховищі. Його праця „Слово о полку Ігоревім” і українська народна поезія” (Вінніпег, 1963) знайшла схвальну оцінку московських і ленінградських дослідників пам’ятки літератури, деякі положення з неї потрапили до „Слово о полку Ігореве: Словарь-справочник”, виданому в Радянському Союзі, хоч ім’я автора в Україні згадувалось лише в негативному контексті.

Після вересня 1939 р. Святослав Гординський жив у Кракові, працював редактором в „Українському видавництві”. Щоб не зашкодити сім’ї, що залишилась у Львові, друкувався під прибраним прізвиськом Юрій Буревій. Тоді вийшли поетичні книги Святослава Гординського „Перший вал” (Краків, 1941), „Сурми днів” (Краків, 1941), „Вибрані поезії” (Краків; Львів, 1944). Тут він видав цілу низку поштових карток, які представляли й інший бік багатой творчої натури Святослава Гординського – малярство. У воєнний час Святослав Гординський плідно працював як мистецтвознавець, опублікував монографії „Шевченко-маляр” (1942), „Павло Ковжун” (1943). У час німецької окупації України Святослав Гординський брав активну участь і в мистецькому житті Львова, виступав у періодиці, в т.ч. в часописі „Наші дні”.

1944 р. Святослав Гординський з великою хвилею вигнанців-утікачів з рідної землі, зайнятої більшовиками, перебрався до Мюнхена. Там видав поетичну книгу „Вогнем і смерчем” (Мюнхен, 1947).

1949 р. Святослав Гординський оселився в Нью-Йорку (США). Тут він почав працювати над оздобленням церков у фірмі професора італійця Г. Раджі. „За сорок післявоєнних років Гординський створив велику кількість поетичних образів, вітражів, скомпонував іконостаси, які прикрасили понад 50 українських церков у Європі та Північній Америці, серед яких слід згадати собор Св. Софії в Римі, церкви в Мюнхені та Відні” (Р. Лубківський).

Святослав Гординський був організатором мистецького життя: 1953 р. став одним зі співзасновників Об’єднання митців українців в Америці (ОМУА), а 1956–63 рр. був головою цієї організації. Прикметна справа ОМУА – „Вистава українського мистецтва у вільному світі” (Детройт, 1960 р.).

Повоєнних років Святослав Гординський сповна реалізувався як художник, поет, перекладач, літературний і мистецький критик.

Святослав Гординський видав книгу „Франсуа Війон. Життя і твори” (1971), переклав українською мовою і видав антологію „Поети Заходу” (1961), куди ввійшли твори Горація, Овідія, Віктора Гюго, Шарля Бодлера, Гійома Аполлінера, Еміля Верхарна, Дж. Байрона, Едгара По, Йоганна Вольфганга Гете, Фрідріха Шіллера, Райнер-Марія Рільке, Юліуша Словацького. „Він належав до енциклопедистів, що мислили вимірами, далеко ширшими від звичних уявлень і понять. Він був людиною, яка через чуже проносила рідне, його заслуги в галузі перекладу загальноновизнані. Він виводив українську літературу на овиди європейської культури” (М. Жулинський, О. Гончар, Д. Павличко). Святослав Гординський видав дві праці – „Українські церкви в Польщі” (1969) та „Українська ікона дванадцятого-вісімнадцятого сторіччя” (1973, перевидана в Німеччині 1981 р.). Брав участь у створенні „Енциклопедії українознавства” та „Україна”.

Твори Святослава Гординського зберігаються в музейних і приватних збірках світу. У Коломийському музеї народного мистецтва

Гуцульщини та Покуття містяться дві його роботи, подаровані музеєві автором 25 листопада 1931 р.: „Портрет гуцула з Надвірної” (картон, олія, 1929 р.) і „Гуцульський танок” (папір, акварель). У колекції єпископа УГКЦ Миколи Сімкайла (Коломия) зберігається ковчег (дарохранительниця) у давньоруському стилі роботи Святослава Гординського. Багато малярських робіт Святослава Гординського відтворено на поштових картках.

ДЖЕРЕЛА (сучасні видання)

Тексти

1. *Гординський С.* І переливи барв, і динамічність ліній...: Вірші і поеми / Упоряд., вст. ст. *В. Лучука*. – Львів: Каменяр, 1990. – 270 с.
2. *Гординський С.* Барви і лінії: Поезії різних літ // Жовтень [Львів]. – 1989. – № 2. – С. 14–20.
3. *Гординський С.* [Твори] // Над рікою часу: Західноукраїнська поезія 20–30-х років / Вст. ст., приміт. *М. Ільницького*. – Харків: Фоліо, 1999 [Серія: Українська література ХХ століття]. – С. 503–583.
4. *Гординський С.* [Твори] // Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття. – В чотирьох книгах. – Кн. 3. / Упорядк. *В. Яременка*. – К.: Аконіт, 2001. – С. 712–723.
5. *Гординський С.* ...І ніколи не мав часу // Україна [Київ]. – 1992. – № 4 (березень). – С. 12–15.
6. *Гординський С.* Лист до Романа Лубківського // Україна [Київ]. – 1992. – № 4 (березень). – С. 14.
7. *Гординський С.* На передмісті; Зустріч // Плин [Коломия]. – 1994. – Ч. 1. – С. 2.
8. *Гординський С.* На переломі епох: Літературознавчі статті, огляди, есеї, рецензії, спогади, листи. – Львів: Світ, 2004. – 504 с.
9. *Гординський С.* Про одного Аргонавта // Новий час [Івано-Франківськ]. – 1995. – 14 жовтня.

Література

1. *Васильчук М.* Святослав Гординський // Освітнянське слово [Івано-Франківськ]. – 2007. – 22 березня.

2. *Васильчук М.* Святослав Гординський // З Коломиєю у серці: Творчість художників у поштовій листівці // Упоряд. *В. Ковтун, С. Полегенький*. –Коломия: Вік, 2005. –С.103–106.

3. *Васильчук М.* „Святослав Гординський...” // *Гординський С.* Великодні мотиви: Комплект листівок. –Коломия: Вік, 2006. –С. [2–4 обкл.].

4. *Васильчук М., Мельник Л., Савчук М.* Гординських сім'я // Енциклопедія Коломийщини. –Зш. 4, літери Г, Ґ. –Коломия: Вік, 2006. –С. 111–115.

5. *Ганущак В.* „Хай загину, але все ж допливу!” // Новий час [Івано-Франківськ]. –1995. –14 жовтня.

6. Гординський Святослав Ярославович // Українська літературна енциклопедія: У п'яти томах. –Т. 1. –К., 1988. –С. 461.

7. *Гуцак І.* Складна доля Святослава Гординського // Вільна Україна [Львів]. –1989. –3 лютого.

8. *Дзюбан О.* Гординський Ярослав Дмитрович // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. *М. Романюка*. –Вип. 8. –Львів, 2001. –С. 52.

9. *Жулинський М., Гончар О., Павличко Д. та ін.* Святослав Гординський [Некролог] // Літературна Україна [Київ]. –1993. –20 травня.

10. *Ільницький М.* На перехрестях віку // Над рікою часу: Західноукраїнська поезія 20–30-х років. –Харків: Фоліо, 1999 [Серія: Українська література ХХ століття]. –С. 5–23.

11. *Лубківський Р.* Калиновий міст над глибинами часу // Жовтень [Львів]. –1989. –№ 2. –С. 20–21.

12. *Лубківський Р.* Лист до Святослава Гординського // Україна [Київ]. –1992. –№ 4 (березень). –С. 12.

13. *Лубківський Р.* Спогади про зустрічі з „Літературним шпигунм” // Літературна Україна [Київ]. –2004. –7, 14 жовтня.

14. *Лучук В.* Святослав Гординський повертається додому // *Гординський С.* І переливи барв, і динамічність ліній...: Вірші і поеми. –Львів: Каменяр, 1990. –С. 17–23.

15. *Моравський В.* „...Щоб перейшло життя крізь вири завірюх” // Галичина [Київ]. –2001. –6 листопада.

16. *Неврлий М.* Між світом та Україною // Україна [Київ]. –1989. –16 квітня.

17. *Полек В.* „...Ввійде в історію нашої літератури як її золотий фонд” // Західний кур'єр [Івано-Франківськ]. –1991. –26 грудня.

18. *Полек В.* „Мають власний патріотизм...” // Галичина [Івано-Франківськ]. –1991. –14 грудня.

19. *Полек В.* Святослав Гординський і Чечня // Шлях Перемоги. – 1995. –11 лютого.

20. Святослав Гординський і народи Кавказу // Педагог Прикарпаття [Івано-Франківськ]. –1991. –16 грудня.

□ **МАРІЯ КЕЙВАН**

Марія Адріана Кейван (Крупська) (18 серпня 1914, с. Задубрівці, тепер Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. – 8 березня 2002, м. Монреаль, Канада). Письменниця, лікар, мемуарист.

Народилась у родині директора школи Павла Крупського, колишнього старшини УГА. Сім'я почергово жила у м. Заболотів, с. Любківці. А з 1923 р. – у Коломиї. Дівчина закінчила початкову школу на Снятинщині та Коломийську приватну жіночу гімназію Українського педагогічного товариства „Рідна школа” (1932). У шкільні роки вона вражала вчителів своєю обдарованістю. Вагалась у виборі професії між журналістикою та медициною. Обрала медичний факультет Познанського університету (навчання закінчила 1938 р, отримала диплом у січні 1939 р.). З березня 1939 р. відбувала стажування у Львівській Народній лікарні та Львівському міському шпиталі. Того ж, 1939 р. перейшла на працю до Коломийського шпиталю (1939-44); тут пережила декілька разів зміну влади. Восени 1943 р. Марія Крупська поєднала свою долю з художником-графіком і мистецтвознавцем Іваном Кейваном. Перед наближенням німецько-радянського фронту наприкінці березня 1944 р. сім'я Кейванів назавжди покинула Україну. Втікачі опинилися у таборі переміщених осіб неподалік від німецького міста Ганновер, далі вони перебували у Марієнбаді в Судетах, а згодом – у Баварії (Байройт, Фюсен). Марія Кейван працювала лікарем. Тут вона познайомилась із українським письменником Тодосем Осьмачкою, з яким згодом підтримувала тісні дружні стосунки і про якого залишила свої спогади. Іван Кейван займався творчою працею. Ще одним місцем перебування родини Кейванів був табір Міттенвальд.

1949 р. Марія Кейван з родиною емігрувала до Канади (м. Едмонтон), нетривалий час працювала у медицині (так і не добившись, аби визнали її лікарський диплом). З 1950-х рр. Марія Кейван виступала у пресі зі статтями, головним чином на медичні теми, а з 1960-х рр. виступала як літератор. З 1965 р. майже два десятиліття Марія Кейван була керівником Едмонтонського гуртка книголюбів, займалась пропагандою літератури (творів красного письменства сучасних українських авторів – і діаспорних, і тих, які жили та працювали в Україні, і представників самвидаву). Від 1997 р. жила у Монреалі у пансіонаті.

Оповідання Марії Кейван „З нотатника лікаря”, „При кінці”, „Епідемія”, „У зимову ніч”, „Десяте Різдво”, „Його брат”, „Ой, заплакала мати” та інші опубліковано в журналах „Наше життя”, „Жіночий світ”, збірниках „Північне сяйво”. У журнальному варіанті опубліковано повість Марії Кейван „Ой заплакала мати” (1974-75). Вона залишила спогади про поета Тодося Осьмачку („Самостійна Україна”, 1963; „Нові дні”, 1964).

З відгуків про творчість Марії Кейван: „Повісті письменниці можна порівняти до стародавньої філософії Індії, де змісл життя переходить, як ріка, що тече і тече, а заглибившись в філософію нашого походження – це життя-ріка... Твори письменниці насичені правдивим реалізмом” (Яр Славутич). „Пливе-шумить ріка” – найбільший і, вважаємо, найвагоміший твір письменниці, автобіографічна повість, в якій вона не тільки описує певний період свого життя, а й глибоко аналізує події, які відбувалися навколо неї, вчинки й характери людей, з якими їй довелося спілкуватись...” (Мирослава Кочержук).

ДЖЕРЕЛА

Тексти

1. Кейван М.-А. Карвендель: Повість. –Едмонтон [Канада], 1971. – 232 с.
2. Кейван М.-А. Пливе-шумить ріка: Повість. –Едмонтон [Канада], 1985. –330 с.
3. Кейван М.-А. П'ять років у шпиталі в Коломиї // Коломия й Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. –Філадельфія: Видання Комітету коломиян, 1988. –С. 477–499.

4. *Кейван М.-А.* Спогади про Тодосю Осьмачку: У самотній мандрівці до вічності // Україна [Київ]. –1992. –№ 32, 33, 37. –„Бібліотека „України”.
5. *Кейван М.-А.* У самотній мандрівці до вічності: Спогади про Тодосю Осьмачку // Березіль [Харків]. –1996. –№ 3–4. –С. 58–94.

Література

1. *Васильчук М.* Іван Кейван: довга дорога додому // Вісник Коломиї [Коломия]. –1994. –24 вересня.
2. *Васильчук М.* Тріпоче в серці Україна // Вільний голос [Коломия]. –1999. –18 серпня.
3. *Васильчук М.* Коломийський азбуковник: Друкарство, журналістика, література 1939–1999 рр.: Біобібліографічний словник. –Коломия: Вільний голос, 2000. –С. 76–77.
4. *Васильчук М.* Іван Кейван // З Коломиєю в серці: Творчість художників у поштовій листівці / Упоряд. *В. Ковтун, С. Полегенький*, автор текстів *М. Васильчук*. –Коломия: Вік, 2005. –С. 131–134.
5. *Кейван І.* Мандрівка в молодість: Спогади // Над Прутом у лузі: Коломия в спогадах. –Торонто, 1961. –С.175–211.
6. *Кочержук М.* Над Прутом долю вибирала... // Вільний голос [Коломия]. –2000. –17 вересня.
7. *Марунчак М.* Біографічний довідник до історії українців Канади. –Вінніпег, 1986. –С. 286.
8. *Нагірний В.* Життя, присвячене медицині і письменству // Все відо [Коломия]. –2002. –Травень (Ч. 59–60).
9. *Нагірний В.* Знову вересень милий на порозі постав // Коломийський вісник [Коломия]. –1999. –7 вересня.
10. *Романюк І.* Професор Іван Кейван // Агро [Коломия]. –1990. –21 квітня.
11. *Слабошпицький М.* Поет із пекла (Тодось Осьмачка). –К., 2003. –320 с.
12. *Чорнокожа Н.* Гілочка печалі на могилі Марії Кейван: Літературний вечір // Освітнянське слово [Івано-Франківськ]. –2007. –2 березня.

Тема 12. ЗУСТРІЧ З ЛІТЕРАТОРОМ-КРАЯНИНОМ АБО ВІДВІДИНИ ЛІТЕРАТУРНИХ МІСЦЬ РЕГІОНУ

Практичне завдання: написати звіт про спілкування з письменником-краянином або про відвідини літературних місць (музеї письменників, пам'ятники, меморіальні дошки тощо).

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

1. Мета і завдання курсу „Літературне краєзнавство”, його місце в системі літературознавчих дисциплін.
2. Історія та сучасне літературного краєзнавства на Прикарпатті.
3. Коломийщина та літературні процеси початку ХХ століття.
4. Стилеві особливості новелістики і поезії Леся Гринюка.
5. Коломийський період у житті і творчості Сильвестра Яричевського.
6. Гуцульщина і Покуття у художній творчості та епістолярії Богдана Лепкого.
7. Гуцульщина і Покуття у житті і творчості Марійки Підгірянки.
8. Ярослав Гординський як літературознавець і письменник.
9. Грані творчого обдарування Антона Крушельницького.
10. Творчість і життєва драма Юрія Шкрумеляка.
11. Стрілецька тематика у творчості Миколи Матіїва-Мельника.
12. Замовчуване у творчій спадщині Мирослава Ірчана (стрілецька тематика).
13. Історична проза Андрія Чайковського коломийського періоду.
14. Дмитро Николишин як поет, драматург, перекладач.
15. Петро Козланюк як прозаїк та фольклорист. Роман „Юрко Крук”: художня й історична правда.
16. Трагедія радянофільських письменників після „золотого вересня” 1939 р.
17. Історія і сучасне у творчості Василя Кархута.
18. Василь Костащук як дослідник життя і творчості Василя Стефаника.
19. Самобутність мистецького обдарування Михайла Хромея. Обшири творчості Володимира Бандурака.

20. Шістдесятництво Михайла Григоріва.
21. Тарас Мельничук – знакова постать літературного процесу в регіоні 1960-х рр.
22. Коломия у долі і творчості Василя Герасим'юка.
23. Горизонти творчості Ярослава Яроша.
24. Поети 1980-х рр.: Ольга Слоньовська, Мирослав Лазарук, Богдан Томенчук.
25. Художня проза і документалістика Михайла Андрусяка.
26. Доля і муза Дмитра Гриньківа.
27. Образно-стилеві особливості поезії Василя Рябого.
28. Національне коріння сміху у творчості Миколи Савчука.
29. Вихідці з Коломийщини за рубежом: Марія Кейван, Богдан Романенчук.
30. Святослав Гординський – представник українського мистецтва у світі.

ЗМІСТ

ДЕЩО ПРО ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО (замість пояснювальної записки)	3
ТЕМИ ЛЕКЦІЙ	9
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	11
<i>Тема 1.</i> Традиційне і модерне у творчості письменників початку ХХ століття	11
<i>Тема 2.</i> Коломия і Коломийщина у житті і творчості українських письменників ...	19
<i>Тема 3.</i> Багатогранне творче обдарування Юрія Шкрумеляка	28
<i>Тема 4.</i> Істрична проза Андрія Чайковського коломийського періоду	32
<i>Тема 5.</i> Трагедія радянофільських письменників	38
<i>Тема 6.</i> Історія і сучасність у творчості письменників-прикарпатців	50
<i>Тема 7.</i> Дослідники української літератури і Коломийщина	60
<i>Тема 8.</i> Життя і творчість Тараса Мельничука	70
<i>Тема 9.</i> Представники української поезії 1970-80-х рр. і Коломийщина	74
<i>Тема 10.</i> Коломияни в українській літературі 1990-х рр.	83
<i>Тема 11.</i> Вихідці з Коломиї і Коломийщини в літературі українського зарубіжжя	101
<i>Тема 12.</i> Зустріч з літератором-краянином або відвідини літературних місць регіону	109
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ	110

Підписано до друку 11. 10. 2007 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Таймс новий римський.
Обл.-вид арк. 7. Умовн. друк арк. 7,125.
Наклад 150 примірн. Замовл. 979.

Надруковано з готових оригіналів у МППФ „Берег”
(м. Коломия Івано-Франківської обл.)